

Den gamle Danske Adelsslægt Brockenhuus.

En historisk Oversigt

af

C. T. Engelstoft.

En Adelsslægts Historie har ikke blot den samme Interesse som den enkelte Mands Levnetsløb, at den giver Leilighed til at gennemleve en Epoche af Fædrelandets Historie og see de store Begivenheder i deres Indflydelse paa den Enkelte; men medens den har denne Interesse tilfældes med Biographien i en meget forstørret Udstrækning, vil den ogsaa i Almindelighed give et factisk Vidnesbyrd om den Naturlov, der behersker Livet, at en Slægt har ligesom Træet en Tid, hvori den voxer og naaer sin fulde Udvikling og Blomstringstid, og en Tid, hvor den falder hen og i alt Fald kun fortsætter sig i en svag Levning, hvorfra en ny Epoche kan tage et Udgangspunkt som en ny Begyndelse.

De fleste gamle danske Adelsslægter gik, som be- kjendt, tilgrunde i det 17de Aarhundrede deels i dets Begyndelse ved mange samvirkende Aarsager, der neppe endnu ere tilstrækkelig oplyste, deels i Slutningen ved Føl-

gerne af Regjeringsforandringen og den fremmede Adels Overvægt, og kun af enkelte blev et Skud tilbage, som har naaet til vore Tider. I Brockenhusernes Slægt skulle vi see det Samme: den fremblomstrede i det 16de Aarhundrede til en saadan Anseelse og Magt, at ikke mindre end 19 fyenske Herregaarde i Aarhundredet 1530—1640 vare i dens Besiddelse¹⁾ foruden 5 i Jylland og en paa Lolland og et Par i Norge og betydelige Forlehninger; men ved Aaret 1650 var der kun paa en enkelt Gaard i Fyen een Brockenhuus tilbage og i Jylland kun een Mand, der gjennem to Sønner blev Stamfader til de tvende Familier, som endnu bære Navnet i Forbindelse med de senere tilfoiede.

De gamle Brockenhusers Historie, om hvilken det her alene er Hensigten at handle (nemlig omtrent til 1660 eller 1680), vil ogsaa forud have Adkomst til Læserens Interesse ved de bekjendte tragiske Begivenheder, som forefaldt i tre fyenske Familier og endnu kunne modtage endeel Oplysning; men den tør ogsaa afgive et Exempel paa, hvorledes en ny Familie, i Lighed med Canzler Johan Friiss, hurtig svingede sig op ved tro Tilslutning til den nye Tids Regjering og uidentvilt ogsaa ved en Forretningsdygtighed og aandelig Dannelse, som anbefalede den. Navnlig vil det sees, hvorledes et ganske usædvanligt Antal af Mænd af dette Navn bestandig ville forefindes som Landsdommere i Provindserne og Secretairer i Kongens Cancellie, Rentemestre, diplomatiske Udsendinge og i Spidsen for Flaade og Hær, medens

¹⁾ Vollerslev, Damsbo, Bramstrup, Søndergaard, Sludegaard, Egeskov, Tisselholt, Klingstrup, Velstrup, Nakkebøl, Hellerup, Rødkilde, Norskov, Rynkebygaard, Broholm, Lammehavn (Søholm), Skjærvad — foruden de Gaarde, hvor Døtre af Familien vare Fruer: Rønningsøgaard, Lindved, Glorup, Holkenhavn, Hvidkilde o. fl.

dog kun et Par af dem fik Plads i Kongens Raad, og ingen modtog, men to frabad sig Ridderslaget.

Men just denne Mængde af Mænd, tildeels i et kort Tidsrum, gjør det ofte meget vanskeligt at adskille dem fra hinanden og samle dem efter deres Familieforhold, saameget mere som de saagodt som aldrig betegnede sig med deres patronymica, og deres Fornavne vare tildeels de samme, saaat der f. Ex. ved Midten af det 16de Aarh. forefindes idetmindste 3 eller 4 af Navnet Johan, 3 Lawe, 2 eller 3 Jacob, 3 Eiler, 2 Jørgen, 2 Erik, 2 Otto etc. Vor Literatur savner hidtil ethvert Forsøg paa at fremstille denne Slægt¹⁾, og den Stamtavle, som haves i Geheime Archivet, efter Klevenfeldt af Benson, lader netop for det 16de Aarh. Meget tilbage at ønske, hvorfor man ogsaa hyppig støder paa store Feiltagelser i disse Mænds Historie²⁾, og Historieskriveren savner den Veiledning, som en Specialhistorie burde tilbyde ham. Vanskeligheden selv har noget Tiltrækkende, og jeg har derfor her villet gjøre et Forsøg paa i nogen Grad at afhjælpe Savnet, skjønt jeg vistnok som fjern fra Hovedstaden ikke har kunnet saa fuldstændig randsage de uskrevne Kilder, som det var at ønske, medens jeg dog paa den meest imødekommende Maade har fundet den velvilligste Bistand i Geheime Archivet, Kongens Bibliothek og hos mange videnskabelige Venner.

Vanskeligheden maa anbefale til Overbærelse saavel som ogsaa det Forsøg, her gjøres paa at ombytte den sædvanlige genealogiske Rubricering med den friere Gruppering,

¹⁾ Det lille Brudstykke af en Genealogi i Hofm. Dan. Adelsmd. 1, 11 tilhører Tiden efter Souverainitetens Indførelse.

²⁾ f. Ex i danske Herregd. IV (Nakkebøl) og XIX (Leerbek) og XVII (Hagested). Rosenv. gl. Dom. 1, 121 og D. Atl. 2, 289 og V, 81, og Allen Nord. R. Hist. 4, 2, 431, for ikke at tale om Wieland i Lærde Tidender 1725.

der synes givet ved Stoffet og skulde lade det historiske Overblik fremtræde tydeligere for Læseren, medens den genealogiske Oversigt vil lettes ved den tilføiede Stamtavle.

1.

Slægtens Oprindelse og første Leds Historie.

Den første historisk bekendte Mand er Johan Brockenhuus, som 1446 var Landsdommer i Fyen og skrev sig til Vollerslev¹⁾; men at han just skulde være Slægtens første Stamfader, er ikke dermed afgjort. Det er et Strids-spørgsmaal mellem Genealogerne, om denne Familie er indvandret fra Tydskland eller er en gammel dansk Slægt. I ældre Tider, da man satte en Ære i den tydske Herkomst, vilde man vide, at den første Mand af Slægten var indkommen med Christofer af Baiern²⁾; nu paastaaes tvertimod, at det er en gammel dansk Slægt³⁾. Vistnok kan det allerede Anførte gjendrive den førstnævnte Beretning i dens historiske Skarphed; thi en Mand, som var kommen til Landet hoist 6 Aar tidligere, kunde umulig være Landsdommer, især paa en Tid, da Retten saa væsentlig bestod i overleverede Retssætninger og Retssædvaner. Desuden er der idetmindste et dunkelt Spor af Familien et heelt Aarhundrede før: der har i Graabrødre Hospitals Archiv i Odense været et latinsk Skjøde, hvorved Gottschalick og Henning Brockenhuus 1318 skjødede 3 Gaarde i det sydlige Fyen til Otto Krumstrup⁴⁾. Det er van-

¹⁾ Johan Brockenhuus de Vollerslev prætor Fionie og judex generalis terræ Pheonie, i Ved. Sim. Odense Byes Hist. 1, 2, 134 og 145 og Clevenfeld Saml. i Geh. Arch.

²⁾ Saaledes Slægtbøgerne, Adelslexicon I, 84. Becker Orion 3, 375.

³⁾ Secher Danske Herregaarde XIII (Bramstrup).

⁴⁾ I dette Archivs Registrant i Hofm. Fund. V, 184 findes dette Skjøde nævnt, men to ældre haandskrevne Registranter i Bispe-

skeligt at sige, hvad man tør bygge paa et saadant enestaaende Spor. Fyen var netop da pantsat til de holstenske Grever, som kunde have ført Udlændinge ind med sig, uden at de derfor havde fast Hjem i Landet; men muligt er det altid, at en Familie af dette Navn kan have levet i Stilhed i det sydlige Fyen og være den samme som et Aarhundrede senere optræder i Besiddelse af Vollerslevgaard. Men enten de skulle tænkes indvandrede dengang eller før eller efter, synes Navnet selv utvivlsomt at godtgjøre, at de vare af tysk Herkomst, aldenstund det samme Navn ogsaa baade dengang og senere forekommer i Tydskland, dog med et andet Vaaben; men vistnok laae 1446 deres Indvandring saalangt tilbage i Tiden, at de fremtræde med et fuldkommen dansk Præg (ialtfald med Undtagelse af Formen Johan for Hans) i Johan Brockenhuus til Vollerslev¹⁾.

Om Johans Fader hed Kield Brockenhuus, som nogle Genealoger antage, kan neppe afgjøres; thi det synes at hidrøre fra, at Johan Kiildsen Brockenhuus, der nævnes 1514²⁾, ansees for den ældste og for identisk med

---

archivet berigtige og fuldstændiggjøre Skjødets Indhold, som det her er anført. At dette Document kunde findes i dette nu desværre forsvundne Archiv, forklares let deraf, at Familien Krumstrup til Bondemosegaard var blandt Faaborg Klosters Stiftere, (Daugaard Klosterh. S. 307 og Wieland lærde Efterretn. 1728 S. 354) og ved Reformationen blev Faaborg Kloster indlemmet i Graabrødre Hospital i Odense. (Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. 5. Bd. S. 14).

¹⁾ Denne Form af Navnet, som er constant i den hele Slægt, ligesom i Oxernes, der just i det 15de Aarh. kom til Danmark, fortjener mulig at anslaaes høiere; det er fra Brockenhuus, at den kom ind i Frisernes Familie, og i de gamle danske staaer den ialfald ved Siden af Hans, saasom Urernes, Walkendorfernes, medens den først i det 18de Aarh. forefindes i en Green af Brockenuserne og hidrørende fra en anden Familie.

²⁾ Adelslex. a. St. og Wieland lærde Tid. 1725 S. 259.

vor Johan Br. til Vollerslev; men han var saalangt fra at være det, at Johan til Vollerslev maa være død senest 1488 og Johan Kiildsen levede ikke blot 1514, men endnu, som det synes, 1547 i Jylland¹⁾. Vissere er det, at hans Moder var af Slægten Ahlefeldt; thi dette Vaaben vise samtlige Gravstene over Johans Efterslægt²⁾. At hun hed Anna, er ogsaa høist rimeligt, da Johan Brockenhuus kaldte maa-skee endog to Døttre med dette Navn. Længere tilbage pege ingen Mindesmærker, og vi begynde altsaa Slægtens Historie med Anna Ahlefeldts Søn Johan Brockenhuus.

Det Vollerslev, som han beboede, var en nu forsvunden Herregaard ved Landsbyen Vollerslev (udtales Vullerslev) en Miil syd for Odense. Man seer endnu ved den yderste Gaard mod Sydvest kjendelige Spor af Voldene, som i sin Tid have givet Gaarden en fast Belliggenhed udmod et lavt Jordsmon, der fordum har været Sø og nu er det Engdrag, som skiller Steenløse Sogn fra Norre Lyndelse Sogn. Hvorlænge den i hans Tid havde været Sæde for Brockenhuser, vide vi ikke; af hans Besiddelses Tid er kun enkelte Spor tilbage i et Brev, som han 1447 udstedte paa et Markeskjel, og et Skjøde paa en Gaard i Lyndelse³⁾; men den vedblev at tilhøre Familien, saalænge den bestod som Herregaard, langt ind i det 17de Aarhundrede. Johan var Landsdommer i Fyen og forekommer som saadan 1446, 1450, 1455 og 1458; men mulig var han det allerede fra 1438, i hvilket Aar det sidste Thingsvidne af hans Formand

¹⁾ Neden for, 4de Afsnit.

²⁾ See Frisernes i Saml. t. Fyens Hist. VI Bd. S. 194 og Mickel Brockenhuus's paa Norre Lyndelse Kirkegaard i Klevenfeldts Monum. nobilitatis 1777 (smst. S. 192) og nu aftrykt i Trap Danm. 2den Udg. 2, 82 og flere andre Monumenter.

³⁾ I en Registrant over Brockenhusernes Breve i Geh. Arch. hvorfra en Afskrift er mig meddeelt af Cand. Krarup.

Jens Michelsen til Eskelund (i Tandrup Sogn) er udstedt, og til 1460, da Ridder Iwen Bryske forefindes i dette Embede¹⁾. I Aaret 1468, da der blev taget Thingsvidne om Kong Christians Regjering, var han ikke paa Thinget; men hans Søn Oluf, som 1481 skrives til Volterslev, mødte der, enten nu Faderen var død eller kun fraværende²⁾. Det turde befindes, at han havde søgt sig et andet Hjem; thi vi møde hans Navn ogsaa paa et andet Sted og under Forhold, der berøre Spørgsmaalet om Slægtens Oprindelse.

I Jylland have nemlig Andre været tilbøielige til at søge Brockenusernes ældste Hjem paa Herregaarden Leerbæk ved Veile, hvor Peder Brockenhuus i Slutningen af 15de Aarhundrede som Landsdommer og Rigsraad gav Slægten den første store Glands og hvor hans Efterslægt blomstrede i 200 Aar. Peder var Søn af en Johan Brockenhuus, og en Mand af dette Navn forekommer allerede 1438 i Jylland, da han tilskjødede Biskoppen af Aarhus to Gaarde i Nærheden af Leerbæk³⁾. Hvis nu denne Johan er forskjellig fra den fyenske Landsdommer og allerede ejede Leerbæk 1438, kunde han gjøre Fordring paa at være den ældste eller dog den anden samtidige Stamfader. Leerbæks Historie kan ikke afgjøre dette Spørgsmaal: der nævnes en Niels Stangeberg i Leerbæk 1436, og endnu 1472—74 tilhørte den Fru Maren Stangeberg, der dengang sad Enke under Værgemaal af Anders Friis

¹⁾ Ved. Sim. Od. By 1, 2, 124, 134, 145, 148 og 153, og Klevenf. Samlinger i Geh. Arch.

²⁾ Diplom. Chr. I, p. 197 og D. Mag. 3, 35 og Hofm. Fund. V, 269—71.

³⁾ Ældste Archivregistrant udg. af Becker 2, 137. Om endog Aarstallet er mindre sikkert, tilhører Documentet dog den Tid, thi den Biskop, som fik Gaardene, døde 1449.

til Haraldskjær, men uden at det vides, efter hvem hun var Enke¹); og uden at det vides, naar eller hvorledes Gaarden kom i Brockenhusernes Besiddelse. Dersom den nyeste Fremstilling af Sagens Gang hviler paa historiske Data, vilde det imidlertid være let at forene denne jydsk Erhvervelse med Slægtens Hjemstavn i Fyen; thi efter den skal det ikke være nogen Johan Brockenhuus, men Sonnen Peder Brockenhuus selv, der var den første Erhverver og fik Gaarden ved at ægte Maren Stangeberg (omtr. 1474), førend han (1481) indgik det Ægteskab, som kjendes historisk, med Knud Reventlows Datter i Fyen²). Men forsaavidt som adskillige Slægtbøger og Stamtavler vel tillægge ham et Ægteskab med Niels Stangebergs Datter, gjøre de hende stedse til hans anden Hustru og kalde hende Agathe, og desuden maa allerede Faderen Johan have ejet Gaarden, thi i et Thingsvidne af 1537 aflagdes Vidnesbyrd om hvad der fandt Sted paa Leerbæk i Peders og hans «Forfædres Tid»³). Hvis derfor denne Gaard er erhvervet ved Giftermaal med Enken Maren Stangeberg, maatte det være Johan, som havde ægtet hende, og Spørgsmaalet vender da tilbage, om denne Johan er Johan til Vollerslev eller en anden, jydsk, Johan Brochenhuus. Den

¹) Smstd. 2, 237, 14 og Secher i D. Herregd. XIX (Leerbæk) og D. Atl. V, 1005. Hun kaldes i et Document «Hustru Maren Stangeberg», en Benævnelse, som kun havde holdt sig i de lavere Adelsfamilier.

²) Da. Herregd. XIX (Leerbæk). Et Spor af en heel anden Historie giver det Factum, at Ove Ovesen Daa 1458 tilskjødede Biskoppen i Aarhus Leerbæk Gaard og Gods (Ældste Archivreg. 3, 292); men maaskee er det et andet Leerbæk, i Vendsyssel? eller paa Moen? (Trap Kgr. Danm. 2, 20 og 1, 494); eller skulde dette Leerbæk fra den Tid af have været et Kirkens Lehn, som Biskoppen overdrog til een og samme Familie?

³) Da. Herregd. IX (Haraldskjær).

fyenske Landsdommer synes unegtelig lidet egnet til et saadant Parti, da han utvivlsom allerede havde været to Gange gift i Fyen og med den sidste Kone havde Børn, som ere fødte 1460—70, navnlig den Anna, som blev gift med Jesper Friis til Hesselager og fødte Børn lige til sin Mands Død 1503¹⁾; og dog kan det ikke gjælde nogen anden Johan Brockenhuus end ham²⁾; thi Peders Fader er den samme som Annas Fader, eftersom alle Gravstene i begges Familie vise det samme Modrene Vaaben for deres Fader (Ablefeldt)³⁾, og hele Historien paa mange Maader er gennemtrængt af den Forudsætning, at Peder og Anna ere Sødskende. Men derimod kan vel Ægteskabet med Maren Stangeberg drages i Tvivl, og det kan ligesaa godt antages, at Johan Brockenhuus har faaet Leerbæk efter hende ved Kjøb eller ved Gave eller ubekjendte Arveforhold⁴⁾.

Vi foresaaledes tilbage til Johan af Vollerslev som Slægtens Stamfader, men see ham tillige i Besiddelse af en jydsk Herregaard i den Egn, hvor han allerede 1438 maa have ejet Bøndergods. Men ogsaa i Fyen kunde der synes at være Spor af en samtidig eller tidligere Brockenhuus, naar det berettes, at en fra den nysnævnte forskjellig Anna Brockenhuus omtrent 1460—70 blev gift med Borqvart

¹⁾ Næmlig Priorinderne i Dalum Kloster, Saml. t. Fyens Hist. a. St.

²⁾ En Stamtavle i Geh. Arch. har vel en Johan Br. g. m. Maria v. d. Wisch som Fader til Peder, men han spores ikke noget andet Sted.

³⁾ S. ovenf. S. 418.

⁴⁾ Den Mulighed, at det var en kirkelig Forlehning, er antydnet i foregaaende Sides Note 2 og stemmer ret vel med Peders Historie, men mindre med Leerbæks Historie, der 1474 lader den see som privat Eiendom (Da. Herregd. a. St.) og 1525 blandt de verdslige Godser. (N. D. Mag. 5, 53).

Skinckel til Lammehave og at hun var fra Egeskov¹⁾. Saavist det end er, at en Anna Brockenhuus var gift med Borqvart Skinckel, saa er der paa den Tid aldeles ikke Plads for nogen Familie Brockenhuus paa Egeskov, og der er (som vi nedenfor skulle see) al Grund til at ansee hende ogsaa for en Datter af Landsdommeren, medens Egeskov kan, efter Ligprædikenernes Sædvane, være nævnet for at betegne, at hun tilhørte den Slægt, som senere havde Egeskov til sit berømte Herresæde og netop er en Green af Johans Efterslægt.

Vi kunne saaledes ikke paavise nogen anden Stamfader end Johan til Vollerslev og Leerbæk, om vi end ikke kunne nægte Muligheden af, at den Kjeld Brockenhuus, som maa have levet næsten samtidig med ham, maaskee kunde repræsentere en særlig Linie, medens det ogsaa er muligt, at denne Kjeld, som kun kjendes af Sønnens Navn Johan Kielsen, der nævnes 1514 i Leerbæk, kunde være Johans Son²⁾.

Stamfaderens Vaaben er uforandret blevet hele Slægtens: et vertical deelt Skjold, i Rødt og Hvidt, og tre blaa Roser op ad Delingslinien samt to Vesselhorn paa Hjelmen. Hans Segl findes første Gang i et Thingsvidne af Skam Herreds Thing 1450³⁾.

Johan Brockenhuus til Vollerslev og Leerbæk var idetmindste to Gange gift; men der tillægges hans Hustruer

¹⁾ Det Sidste angiver Lucoppidan i sine Collectanea, til hvilke han benyttede utrykte Ligprædikener. (Ifølge Meddel. af Past. Crone).

²⁾ I Thingsvidnet om Kong Christians Regjering 1468 nævnes en Kjeld i Sanderum, i hvem man kunde vente at gjenfinde ham. Men ifølge Meddelelse fra Geh. Arch., som nu er trykt i Aarsberetn. V, p. XXIII, viser Originalens Segl, at han var af Familien Krag eller Kragelund. (Jf. Hofm. D. Ad. 2, 283, Seefelds Stamtavle).

³⁾ Klevenfeld Sigilsaml. i Geh. Arch.

forskjellige Navne. De bedste Genealoger vakle mellem Mette Rønnow og Bertha Ranzow; Andre tillægge ham begge eller give ham Andre istedetfor den ene¹⁾. Men de fyenske Mindesmærker gjøre det aldeles utvivlsomt, at han først havde en Hustru af Slægten Bild, og derefter en anden af Slægten Ranzow²⁾; de give saaledes de Beretninger Medhold, som tillægge ham Tove Bild og Bertha Ranzow eller Margrethe Bild og Mette Ranzow, thi Fornavnene angives forskjelligt³⁾. Familien Bild var dengang i stor Velmagt i Fyen; den ejede Skovsbo, Ravnholt, Hellerup og flere Gaarde. Tove Bild maa antages for at have været Søster til Henrik Friis's Kone Maren Bild, eftersom begges mødrene Vaaben er eet paa alle Monumenter, nemlig Lindenow⁴⁾, og følgelig var hun Datter af den Jacob Otzen, som Canzler Johan Friis's Familieminde i Odense Graabrødre Kirke og Hesselager Kirke angiver som Maren

¹⁾ Klevenfeldts Stamtavle opfører: *Mette Rønnow, potius Ranzow*, (Vaabnene for begge Familier ere eens i Tegning); Andre opføre Berthe Ranzow Clausdatter; Andre begge. Frisernes Stamtavle har Tove Bild. (Rosenv. gl. Dom. 1, 121. Hofm. D. A. 1, 21. Tab. I).

²⁾ Beviserne herfor ere givne i Saml. til Fyens Hist. 6 Bd. S. 192—94, hvor det er viist, at Sønnernes Efterslægt af første Ægteskab give denne Stammøder Bilds Vaaben, men Datterens af andet Ægteskab Ranzows.

³⁾ Saavidt Børnebornenes Navne kjendes, vilde de tale for de sidste Fornavne; Tove forekommer ikke blandt dem, men passer godt for Tuue Nielsens Sønnedatter, som hun rimeligviis var. D. Mag. 3 R. 3, 219.

⁴⁾ Saavel alle Brockenhusers (s. ovenf. S. 418 Note 2) som alle Frisernes Gravstene stemme overens i at give Joh. Brockenhuss's Kone og Henrik Friis's Kone Lindenow til mødrene Vaaben (jf. Saml. t. F. Hist. 6, 193—5), skjønt Ægteparret Jep Otzen og Jf. Lindenow endnu ikke er historisk bekjendt.

Bilds Fader, paa dansk mulig kaldet Jep Tusen Bild¹⁾. At hun har medbragt sin Mand den Fjerdepart af Ravnholt, hvorom der senere bliver Tale, er rimeligt. Den anden Hustru Bertha Ranzow var fra Aagaarde i Haarslev Sogn (Skovby Herred), hvor der paa denne forlængst nedlagte Herregaard gennem hele det 15de Aarb. boede en Familie af dette Navn. Hun kaldes Clausdatter, og virkelig erfares det af et Thingsvidne 1492, at Claus Ranzow boede paa Aagaarde i 50 Aar og hans Søn Eiler efter ham²⁾; hendes Moder var ifølge Frisernes Gravsteen af Familien Skarpenberg³⁾. Man kan antage, at Johan Brockenhuus er bleven gift første Gang omtrent 1440, anden Gang omtrent 1456—60; thi den ene Søn af første Ægteskab, Oluf, mødte paa Thinge 1468, den anden, Peder, levede til 1506, og af andet Ægteskab blev Datteren Anna gift omtrent 1490 og Sønnen Henrik levede til 1528.

At disse fire bekjendte Børn ere saaledes at henføre til de tvende Ægteskaber, følger for de tre førstnævntes Vedkommende af Gravstenes Vidnesbyrd⁴⁾ og for Henriks af hans Forbindelse med den ranzowske Familie paa Aagaarde, hvorom i det Følgende. Men til disse fire Børn bliver mulig at føie flere. Først maa vi i denne Henseende omtale den Anna Brockenhuus, der var gift med Borqvart Skinckel til Lammehave. Spørgsmaalet om

¹⁾ Om dette historiske Monument see Saml. t. F. Hist. 3, 109 fgg. hvori dets rette Sammenhæng er oplyst; det er afbildet i Nyerup Odense Monumenter i Skildringer 4 Deel. Om Jep Bild see Saml. t. F. Hist. 7 Bd.

²⁾ Rosenv. gl. Domme 1, 124 og Pontopp. Ann. Eccles. 3 552.

³⁾ Saml. til Fyens Hist. 6 Bd. S. 193.

⁴⁾ Foruden de fynske, der alle vedkomme Peder og Anna (ovenf. S. 418 Not.), haves ogsaa en jydsk i Sebber Kloster Kirke, som viser, at Olufs Moder var Bild, og som nedenfor vil blive nærmere omtalt.

hendes Slægt, som vi ovenfor (S. 421-22) berørte, synes at løse sig ved den Gravsteen, hvorpaa hun forekommer, og navnlig at løse sig derhen, at hun var Søster til Peder og Oluf. I Ringe Kirke (Vinding Herred) ligger en smuk Liigsteen over Jørgen Skinckel, der var hendes Sønnesøn, og hans Kone¹⁾. Paa den var det rigtignok nu udslidte, men af en tidligere Tegning sikkert bekjendte Vaaben for hans Faders Moder Bild, og dette betegner hende som Datter af Johan Brockenhuus og Tove Bild. Tidsforholdet svarer ganske dertil: hun kan være bleven gift med Borqvart Skinckel omtrent 1460, og hendes Born levede til 1513—46²⁾. Der er kun to Omstændigheder, der kunde volde nogen Tvivl: den ene er det paafaldende Misforhold mellem de to Søstres Giftermaal, at denne skulde være blevet gift 1460 og den anden Søster (som ovenf. S. 421 bemærket) først 30 Aar senere med Jesper Friis; men hvor der er to Kuld Børn, kan denne Afstand let finde Sted. Den anden Omstændighed er, at begge disse Søstre skulde have det samme Navn (ifald begge ere lige fuldkommen visse); men ogsaa dette kan finde sin Forklaring i Faderens tvende Ægteskaber ved de Familienavne, som begge Ægtefæller forte med sig, for ikke at tale om den Mulighed, at den ældste Datter kunde være død, inden den anden blev født³⁾.

¹⁾ Den er afbildet i Saml. t. Fyens Hist. 6 Bd. S. 172 og tidligere tegnet af S. Abildgaard. (Det oldnordiske Museums Archiv).

²⁾ Næmlig Otto Skinckel, som nævnes sidste Gang 1513 (Doc. i Ravnholts Archiv) og Mette, gift med Tjelluf Eriksen, som døde 1546. Saml. t. F. Hist. 6, 185.

³⁾ At to Søsken havde samme Navn, var ofte Tilfældet i det 15de Aarh.; saaledes havde Oluf Axelsen Thott to Døtre af Navnet Birgitte, Jørgen Urne to Sønner af Navnet Lave og to Hans (ell. Johan).

Fremdeles maa Johan Brockenhuus have havt en Datter Gese; thi i Aaret 1509 afstod en Jomfru Gese Brockenhuus sin Fjerdepart af Ravnholt til Niels Bild, som hun ved denne Leilighed kalder sin Svoger¹⁾. Dette er vel Alt hvad der vides om hende; men samtlige Forhold passe saa ganske paa en Datter af Johan Brockenhuus og Tove Bild, at man ikke kan drage i Tvivl, at hun bør regnes til hans Børn²⁾. Mulig endte hun i Dalum Kloster, hvor Brockenhusernes Vaaben stod blandt de sidste Nonners³⁾.

Naar begge disse Børn saaledes tilføies Børnene af første Ægteskab, synes der fremdeles ogsaa at være Spor af endnu en Søn af andet Ægteskab. I Asminderup Kirke i Sjælland findes en Gravsteen over Erik Waspyr † 1557 og Ermegaard Brockenhuus † 1564, af hvis 8 Ahner for hver fremgaaer, at hun nedstammede i fjerde Led fra en Brockenhuus, der havde sin Hustru af Familien Ranzow, altsaa formodentlig fra Johan og Bertha⁴⁾. Det er ikke muligt at paavise de Mellemlid, som Ahne-

¹⁾ Denne Meddelelse skyldes Pastor Crone, der har gjort et interessant Fund til Ravnholts Historie i en stor Deel gamle Brevskaber, og velvillig har meddeelt mig samme. Man seer bl. A. deraf, hvorledes Niels Bild samlede Ravnholt, af hvilken han efter Faderen Evert ell. Jep kun arvede en Broderlod af den Deel, han havde beholdt, da han deelte med de to Søstre Tove Joh. Brockenhuus's og Maren Henrik Friis's.

²⁾ Ved Arv efter Faderen Johan Brockenhuus kunde nemlig naturligen hans Andeel i Ravnholt tilfalde en af hans Børn ved Tove Bild, medens de andre kunde faae Vederlag i andre Ejendomme, og Gese, som efter Fødselen var Sødskendebarn til Niels Bild, kunde kalde ham sin Svoger, fordi hendes Broder Henrik Brockenhuus var gift med hans Søster (som nedenf. skal sees).

³⁾ Suhms Saml. 1, 91.

⁴⁾ En velvillig Meddelelse fra Stedets Geistlige har sat mig i Kundskab om denne interessante Gravsteen, der ikke findes blandt Abildgaards Tegninger. Fru Ermegaards Ahner ere: Broc-

rækken antyder: hendes Forældres Vaaben ere Brockenhuus og Norby, og hendes Faders Moder maa være enten Banner (Høeg) eller Friis, i det sidste Tilfælde kunde Bedsteforældrene være den Claus Brockenhuus og Maren Friis, som findes paa Frisernes Stamtavle¹⁾, og det var i sig selv sandsynligt nok, at Bertha Clausdatter havde givet en Søn sin Faders Navn. Vi kunne imidlertid kun paastaa, at en Søn, gennem hvem Ermegaard kunde nedstamme fra Johan Brockenhuus, maa have existeret, og naar vi skulle opføre ham paa Stamtavlen, skeer det rimeligst med Navnet Claus Brockenhuus²⁾.

Endnu maa vi nævne den Kjeld Brockenhuus, der kun er bekjendt af Sønnens Navn Johan Kjeldsen, der levede 1514; thi det er vistnok muligt, at ogsaa han kan høre til Johan Brockenhuus's Børn, og i Uvished om hans mødrene Vaaben, kunne vi henføre ham til ethvert af Ægteskaberne; han kunde vel endog indtage den Plads i Ermegaards Slægtregister, som vi nylig anviste Claus, og altsaa være Maren Friis's Mand, dersom der ikke er historisk Hjemmel for dette paa Frisernes Stamtavle anførte Navn.

---

kenhuus, Norby, Banner (ell. Høeg), Egerri Friis, Ranzow, Krumpen, Clementsen (?) og Knob.

¹⁾ Hofmann D. A. 1, 21. Hun opføres som Henrik Friis's Søster, og blandt de 4 sidste Ahner paa Gravstenen findes unegtelig ogsaa Krumpens Vaaben, som var Henrik Friis's mødrene, da Faderen Christen Friis var gift med Maren Krumpen.

²⁾ Hans Søn, der blev Ermegaards Fader, kjendes ligesaa lidt; men det mangler ikke paa Personer, paa hvilke der kunde gjettes, fordi de ikke kunne henføres til nogen af de bekjendte Familier, saasom den Jørgen Brockenhuus, der tjente ved Dronning Christines Hof 1596 og 1504, eller Lave Brockenhuus, der forekommer 1519, om hvilke senere skal handles blandt de spredte Led.

2.

Andet Slægtleds Historie og Slægtens Deling.

Slægtens andet Led bestaaer af Johan Brockenhuus's nævnte Børn, af hvilke de to Døttre indgik i de to anseete Familier Skinckel og Friis, og de tre Sønner Oluf, Peder og Henrik stiftede de tre store Linier, som opfyldte det 16de og 17de Aarh., hvorimod Claus's og Kjelds Efterslægt er forblevet ubekjendt eller dog kun enkeltviis mulig kommer tilsyne i en og anden Person, hvis Slægtforhold er usikkert.

1. Om Oluf eller Peder var ældste Søn, kan ikke siges; men Oluf blev i den fædrene Gaard Vollerslev og har rimeligviis levet til henimod 1522¹⁾. Han forekommer kun ved de to allerede nævnte Leiligheder 1468 og 1481; første Gang var det i Forening med Stiftets fornemste Adelsmænd, 34 i Tallet, for at udstede Vidnesbyrdet om Kong Christians Regjering²⁾; anden Gang mødte han efter kongelig Befaling med Vilhelm Frille til Veilegaard og to Geistlige for at paakjende en Sag om Skamby Sognekalds Ret til to Gaarde, hvilke de tilkjendte Kaldet³⁾. Han var gift med Ermegaard Urne, om hvem det almindelig siges, at hun var Datter af Christian Urne, Lehnsmand paa Harritslevgaard 1486—96⁴⁾; men allerede Tidsforholdet maa vække Tvivl, da Christian Urne som Brodersøn af

¹⁾ Dette sluttes deraf, at hans Søn, der arvede Gaarden, blev gift omtrent 1520 og opkaldte ham i sin første Søn 1522. Eiler Brockenhuus's Kalenderantegnelser i Saml. t. F. Hist. 6 Bd. S. 302.

²⁾ Diplom. Chr. 1^{mi} pag. 195—96.

³⁾ Hofm. Fund. V, 271 og Dan. Mag. 3, 35 og Hansens Skambys Hist. i Saml. t. F. Hist. 4 Bd. S. 35.

⁴⁾ Urnes Stamtavle i Hofm. D. Ad. 3, og Slægtregistret i Ritters Liigpræd. over Jorgen Br. 1671, hvor hun dog kun siges at være fra Harritslevgaard.

Jørgen, der døde 1480, neppe kunde have en Datter, som kunde blive gift med Oluf Brockenhuus i Aarene 1470—80, og et Gravminde over hendes Sønesøn i Sebberkloster Kirke omstøder ganske denne Beretning; thi medens Christian Urne var gift med Sophie Basse, viser dette Mindesmærke, at Olufs Kone var Datter af en Moder, som førte de sorte Frisers tre Egern i sit Vaaben¹). Ogsaa ere Navnene Christian og Sophie fuldkommen fremmede for de følgende Slægter. Det fortjener derfor Opmærksomhed, at Ermegaard Urne ogsaa findes benævnet Clausdatter²), skjont et Ægtepar Claus Urne og Jfr. Friis i det 15de Aarhundrede ikke ellers er bekjendt; men i ethvert Tilfælde vides intet Nærmere om hende, og Ahnerækken paa Gravstenen gaaer ikke længere tilbage.

Fra Oluf og Ermegaard nedstammer den Linie af Slægten, som i henved 200 Aar ejede Vollerslev; deres Søn Johan Brockenhuus er bekjendt, og mulig nævnes en Datter af dem i Mette Jespersdatters Testament, hvor Karen Olufsdatter omtales; men desuden er det muligt, at

¹) Dette prægtige Monument, som er tegnet af S. Abildgaard, af hvis Tegning en Copi er mig velvillig meddeelt fra det oldnordiske Museum, er en vigtig Kilde til Kundskab om Oluf og hans Slægt. Det er sat over Sønesønnen, født 1522, død 1608, og hans Kone Else Steen. Hans 8 Ahner ere: Brockenhuus, Timann, Urne, Hvide, Bild, Ulf, Friis og Skinckel. Af de 4 sidste, som ere Oldemødrenes, høre Ulf og Skinckel til Mormoderen Mette Hvide (hvad to andre Gravstene i Ulbølle Kirke i Fyen henhørende til Hvidernes Familie godtgjøre), Bild er hans Farfaders Moder, saaat Friis maa være hans Farmoders Moders, Ermegaard Urnes, mødrene.

²) En Stamt. i Geh. A. geneal. S. og Begtrups i Rosenv. gl. Do. 1, 121. Den sidstnævnte Forfatter har imidlertid ladet sig forlede til en stor Anachronisme og Forvirring, idet han sætter Oluf ned i det 16de Aarh. og gjør ham til Søn af sin Broder Henrik og til lægger ham selv Harritslevgaard!

En og Anden af de Mænd, som senere forekomme, kunde være at henhøre til samme Forældre, saasom Claus, Jørgen, Lawe.

2. Den anden Søn i det andet Slægtled er Peder Brockenhuus til Leerbæk, som blev Stamfader til to store Linier, af hvilke den ene blev i 200 Aar i det fædrene Hjem (de Leerbæk Brockenhuser) og den anden vendte tilbage til Fyen (de Bramstrup Brockenhuser, tillige til Egeskov og Nakkebøl). Peder Brockenhuus optræder fra sin Ungdom af som jydsk Adelsmand, enten nu Faderen tidlig havde ejet Gods i Jylland eller ved Erhvervelsen af Leerbæk bestemte sin Søn for denne Provinds. Han tjente Biskoppen af Aarhus enten som Befalingsmand i hans Livvagt eller som Bestyrer af en Gaard. Om han da allerede var gift med den Enke, som skulde have tilbragt ham Leerbæk, maa betvivles ifølge det forhen anførte. 1481 tog han et Vidnesbyrd om, hvorledes han havde tjent Biskoppen¹⁾, og dette stod formodentlig i Forbindelse med hans Indtrædelse i nye Forhold i Fyen. Thi omtrent ved samme Tid er han bleven gift med Gese Reventlow, Datter af Landsdommer Knud Reventlow til Søbo og Margrethe Urne fra Brolykke²⁾. Ved dette Ægteskab har han mulig faaet Damsbo, en Herregaard i samme Sogn som Søbo, der ikke omtales tidligere og naturligen kan tænkes dannet af Skovstrækninger og Jorder, der tilhørte Søbo, og hvis Tilliggende i lang Tid vedblev at være

---

¹⁾ Dette Vidnesbyrd nævnes i Registranten over Brockenhusernes Breve paa Bramstrup (i Geh. Arch. jf. D. Mag. 3 R. 3, 231).

²⁾ Som Datterdatter af Jørgen Urne, der døde 1480, maa Gese Reventlow dengang have været meget ung; hendes Fader nævnes første Gang 1465 og som Landsdommer 1471 (Ved. Sim. Odense 1, 2, 175 og 176 og D. Herreg. XII Fjellebro).

uklart¹⁾. Men vissere er det, at han ved samme Ægteskab fik Bramstrup i Nørre Lyndelse Sogn, hvilken Gaard siden i en af hans Sønners Besiddelse blev en berømt Efterslægts Sæde²⁾. Denne Gaard ligger saa nær ved Vollerslev, at begges Marker grændse sammen; dens Historie udvides ved denne Notice, idet det sees, at den ikke oprindeligt har tilhørt Brockenuserne³⁾, og den locale Tradition tilintetgjøres, at disse tvende Gaarde engang skulde være opstaaede ved at to Brødre formedelst Brodertvist skulde have skilt sig fra hinanden: tvertimod tyder Alt paa den skjønneste Endrægtighed mellem de beslægtede Familier, der over et Aarhundrede boede saa nær ved hverandre. Fra Peder Brockenhuus's Besiddelses Tid vidne mange Breve om hans Omsorg for at sikre sig Ejendommen, Gaard og Mølle og Brangstrup Fang, og for at forege den ved Kjøb af Bøndergaarde i Lyndelse⁴⁾. Imidlertid havde han sit egentlige Hjem i Jylland paa Leerbæk, og det var som jydsk Herremand, Lehnsmand, Landsdommer og Rigsraad, at han udbredte den første store Glands over den hidtil mindre bekjendte Familie. Han var 1487 forlehnet med det store Høneborg Lehn (Snoghøi) i Nærheden af hans Herresæde⁵⁾,

¹⁾ Et Lavhævd af 1489 og 1552 i Actst. udg. af Fyens St. lit. Selsk. 1, 176—79. Den locale Tradition omtaler en ældre Herregaard i Nærheden, hvis Sted endnu vises, og hvis Levninger kunne være optagne i Damsbo. (Meddeelt af Skolelærer Jørgensen).

²⁾ Den anførte Registrant opfører et Knud Jacobsens Brev af Sobø at have undt sin Datter Gesse, naar hendes Bryllup staaet er, Brangstruppegaard med noget Gods til udi Lundløse.

³⁾ D. Herreg. XIII begynder Gaardens Historie med Peders Søn. De nævnte Breve antyde endog ældre Ejere end Reventlow, nemlig Erik Andersen, Anders Jepsen og Anders Jensen, imellem hvem den var Gjenstand for Handel 1424—25.

⁴⁾ Samme Registrant nævner Lavhævd, Laasebreve og Skjoder af 1491, 1498, 1500 o. fl.

⁵⁾ Da. Mag. 4 R 1, 172. Allerede tidligere havde han 1484 faaet et Sagefaldsbrev for sit Gods. (Danske Selskabs Tilvæxt p. 197).

var en af Jyllands Landsdommere 1495—1505¹⁾ og tilsidst tillige Medlem af Rigens Raad 1498—1505. Som Rigsraad deeltog han bl. A. i Dommen over Povl Laxmann og i en Ret, som 1499 blev sat i Randers under Prinds Christians Forsæde, og 1505 blev han beordret at møde tilligemed de øvrige jydsk Rigsraader med deres yderste Magt²⁾. Senere forekommer han ikke; 1506 havde en Anden hans Lehn, enten han nu er død eller har trukket sig tilbage til Leerbæk, af hvilken Gaard han stedse kaldte sig³⁾.

Hans Hustru Gese Reventlow var, som ovenfor bemærket, Datterdatter af den store Jørgen Urne, der var ligesaa bekjendt for Mængden af sine Herregaarde som for Mængden af sine Børn, af hvilke flere opnaaede anseelige Stillinger i Stat og Kirke, men ingen høiere end den berømte Lago Urne, der var tre Kongers Canzler og tilsidst Biskop i Roeskilde. Fru Gese havde saaledes denne mægtige Prælat til Morbroder; men foreløbig spores dog dette Slægtskab kun deri, at en anden Morbroder Domprovst Hans Urne i Odense i sit Testament 1503 betænkte Peder Brockenhuus med 1 Gylden og en Kronike⁴⁾, en Gave, som dog imidlertid tyder paa denne hans «Svogers» Interesse for aandelige Ting, medens den vistnok ogsaa ved Tausheden om hans Hustru antyder, at Gese allerede da var død, saameget vissere som han betænker hendes Broder Joachim Knudsen og hans Hustru. At Peder efter Fru Geses Død skulde have være gift med en Datter af Niels

¹⁾ D. Mag. 4 R. 2, 193 og 266 og Actst. udg. af F. St. l. Selsk. 1, 153.

²⁾ Rosenv. gl. Domme 1, 27 og Actst. a. St. og Da. Mag. 4 R. 2, 264, 268, 276.

³⁾ Endeel Skjæder og Breve i Anledning af Jordegods fra 1495 til 1503 spores i Ældste Archivreg. 1, 227—28; 2, 256. 262. 273. 275. 305. Da. Mag. 4, 11.

⁴⁾ Da. Mag. 1, 296.

Stangeberg, er aldeles usandsynligt¹⁾. I sit Ægteskab skal Peder have havt 6 Sønner, hvis Navne alle skulle forefindes paa eet Sted i hans Søsterdatters, Fru Mette Jespersdatters, bekjendte Testament: Johan, Mickel, Otto, Tames, Jacob og Erik²⁾, og imod den store Auctoritet i Personalhistorien, som forstaaer denne Række saaledes, er det betænkeligt at reise nogen Tvivl. Lisbet Bryske omtaler kun de to, Johan og Mickel, og andre Genealogier ere i høi Grad uenige³⁾. Vi skulle senere ved de Enkelte komme tilbage til dette Spørgsmaal og her kun bemærke, at Thomas er et ukjendt Navn i den følgende Tids Historie, hvorfor man kunde føle sig fristet til at troe, at der i Originalen kunde have staaet Lawe eller Lauris, da dette endnu uudgivne Document kun kjendes af en ikke meget sikker Afskrift⁴⁾. Døtre nævnes intetsteds. Men i Sønnernes Opdragelse giver Familiens Aand sig et Vidnesbyrd, idet den ældste blev indskrevet som Student ved Universitetet 1499, og flere af de andre sees at have uddannet sig til Cancellie- og anden Regjeringstjeneste.

3. Den tredie Søn af Stamfaderen Johan til Vollerslev og Leerbæk, Søn af det andet Ægteskab, var Henrik Brockenhuus. Han findes 1497 og 1501 i Besiddelse af Herregaarden Søndergaard i Rørup Sogn, Vends Herred i

¹⁾ Kun nogle Genealogier ere Kilden for denne Beretning. Han forekommer kun 1436, s. ovenf. S. 419—20.

²⁾ Saaledes forstaaer Kall Rasmussen denne Navnerække. D. Mag. 3 R. 3, 231.

³⁾ Lisbet Bryske har egentlig slet ikke Peder Brockenhuus og Gese Reventlow, men hun omtaler dem kun i Anledning af disse to Sønner (fol. 313 og 514). Andre Genealogier i Geh. Arch. ere yderst afvigende fra hinanden; Benzons har ogsaa kun de to nævnte Sønner.

⁴⁾ Bircherods Afskrift i Kongens Bibliothek, hvoraf en Copi velvillig er mig meddelt.

Fyen¹⁾. Gaarden nævnes ogsaa da første Gang og betegner sig ved sit Navn som opstaaet af tidligere Bøndergaarde i det spredte skovrige Sogn. Henrik Brockenhuus kan mulig have faaet Gods i denne Egn i Arv paa mødrene Side efter Ranzowerne paa Aagaarde, som boede i Nabo-sognet og ejede Gods og Jorder i flere omliggende Sogne; i alt Fald foregedede han sin Ejendom paa denne Maade²⁾. Hans Ægteskab med Evert Bilds Datter af Ravnholdt kan ogsaa have foreget hans Ejendom³⁾. Allerede 1511 og 12 var den saa anseelig, at han ved Rustningen blev sat for 2 Ryttere lige med Ravnholt og Rygaard⁴⁾. Ved Rustningen 1525 forekommer han ligeledes⁵⁾. Iøvrigt vides kun om ham, at han 1518 og 1524 havde en Retsstrid med den ranzowske Familie om Arv efter en afdød Morbroder og 1527 en Grændsestrid med sin Nabo paa Erholm, hvis Jorder stode til Søndergaardes; begge Sager gik til Kongens Retterthing, men fik ikke det Udfald, han tilsigtede⁶⁾. De gik i Arv til hans Son og aabne saaledes den lange Række af Retssager, der karakteriserer hele den søndergaardske Linie af Brockenhuserne. Henrik maa være død kort efter, omtrent 1528 eller 1529. Han var gift med Margrethe Bild, hvis Slægtnavn beviser sig ogsaa ved den Gravsteen, som ligger over deres Søn i Rørup Kirke. Hun siges i en Liigprædiken fra det 17de Aarh. at have været Datter af Evert Bild og Kirstine Sehested;

¹⁾ N. Da. Mag. 5, 149 og Saml. udg. af F. St. l. Selsk. 1, 100 (hvor Sandagergaard utvivlsomt skal læses Søndergaard).

²⁾ Dette sees af en Dom i Rosenvinges Gl. Dom. 1, 122—25.

³⁾ Et Brev fra Svogeren Niels Bild om Opgjørelse af Arv af 1509 findes blandt de Ravnholtske Documenter.

⁴⁾ D. Mag. 4 R. 2, 299 og Doc. i Geh. Arch. om Væbningen 1512.

⁵⁾ N. D. Mag. 5, 54.

⁶⁾ Rosenvinges Str. 1, 122—25.

men da Evert var gift med Kirstine Skinckel af Egeskov (og Fjellebro)¹⁾, tør det billigen ansees for en forfejlet Forklaring af Vaabenet, som er eens for Sehested og Skinckel, saameget hellere som denne norske Liigprædikens Slægtregister i flere Puncter er meget feilagtigt²⁾. Henrik Brockenhuus var saaledes Svoger til Rigsraad Niels Bild († 1540), der 1509 gjorde Skifte med ham for Ravnholts Vedkommende, og da han ved sin Søster Anna Brockenhuus var Morbroder til Canzler Johan Friis, var han saaledes knyttet til to af Fyens største Familier. I sit Ægteskab med Margrethe Bild havde han tre Sønner Claus, Eiler og Jacob og en Datter Thale, som nævnes i Mette Jesperdatters Testament og endnu 1535 var ugift³⁾, men mulig er den samme, som blev gift med Eggert Henriksen Sandberg, der i et hvert Tilfælde har havt en Datter af Henrik Brockenhuus tilægte⁴⁾, paa hvis Vegne han 1541 førte en Proces med Niels Bilds Enke.

¹⁾ See min Afhdl. om Munckerne i Sandt. t. Fyens Hist. 7 Bd.

²⁾ Det er Henning Stochflets Liigpræd. ov. Sophie Brockenhuus 1656, hvori bl. A. siges, at Henrik var Son af Claus Brockenhuus og Mette Ronnow — formodentlig fordi hans Son blev kaldet Claus og hans Moder førte det Vaaben, som baade betegner Ronnow og Ranzow. Der siges ogsaa, at Margrethe var Datter af Rigens Admiral Evert Bild, idet den gamle Evert forvexles med sin Sonnesøn, Frederik den Andens Admiral!

³⁾ Hun fik nemlig da et Protectorium af den nye Regjering tilligemed to andre Damer, af hvilke den Ene, Ane Bild, rimeligviis var hendes Moders Søster, som 1530 levede i Svendborg og da gav sin Broder Niels Bild Skjøde paa sin Anpart i Ravnholt. D. Mag. 3 R. 5, 54 og Doem. i Ravnholts Archiv.

⁴⁾ Klevenfelds Doc. Hans Stamtavle har, at en Datter, hvis Navn er ubekjendt, blev gift med Eggert Henriksen, hvilket gjentages paa Benzons Stamtavle, hvor Thale fattes. Denne Eggert Henriksen ejede Vestergaard, den ene af Herregaardene ved Landsbyen Veile i Salling Herred, som senere er inddraget under den anden, Veilegaard. Han forekommer i Cancelliregistranterne fra 1537 (Da. Mag. 3 og 4 R.) og 1551 og 58 (Actst. udg. af F.

Vi have hermed udtomt hvad der vides om det andet Slægtled: samle vi de Sønner, som fremgik af disse tre historisk bekjendte Sønner af Stamfaderen, vil der allerede være 12 à 13 unge Mænd af denne Slægt, der indtræde i i det 16de Aarhundrede, og desuden have vi seet, at der kan være flere, som vi ikke kjende, Sønner af de tvende, som uklare Data henpege paa, Kield og mulig Claus¹⁾. Det er derfor let forklarligt, at det 16de Aarhundredes Historie frembyder en Mængde Personer af denne Adelslægt, idet de her omtalte 3 Sønner danne hver to store Linier, foruden de mange Familier, der for en kortere Tid danne sig om og efter hver Enkelt. Det vilde derfor blive hoist trættende at fortsætte den genealogiske Behandling af hvert Slægtled for sig, og den historiske Oversigt vilde gaae tabt, naar vi skulde følge hver enkelt Slægtled gjennem alle Familier. Vi ville derfor foretrække at behandle hver af de større Slægtlinier for sig igjennem flere eller færre Slægtled til en naturlig Afslutning og derefter samle de enkelt

---

St. 1. Selsk. 1, 178—80, 193 og 2 Saml. 167 og 177, hvor dog hans Vaaben er urigtig forklaret som Wifferts, med hvilket disse Sandbergers har Skjoldets Deling tilfældes). Hans Datter Dorthe blev 10 Oct. 1585 paa Rødkilde gift med Jens Kruckow til Aarslevgaard, (Eiler Brock. Calendarantegnelser og Jac. Madsens Visitatsbog udg. af Crone S. 49 og 281), og dersom der kunde være Tvivl om Slægtnavnet, afgjøres det ved hendes Vaaben paa en Stol i Aarslev Kirke med Bogstaverne F. D. S. F. (Fru Dorthe Sandbergs Fædrene). Men det samme Vaaben stadfæster ikke, at Eggert Sandberg virkelig var gift med nogen Jomfru Brockenhuus, thi Dorthe Eggertsdatters mødrene Vaaben er Timann; rimeligt er, at han har været gift to Gange og at Dorthe er Datter af et sidste Ægteskab med Jfr. Timann. Hun stod i saa nær Forbindelse med Brockenhuserne, at hun var tilstede paa Egeskov ved Laurids Brochenhuus's Død. (Fru Dorthe Jens Axelsens, i Liigpræd. over ham).

¹⁾ Ovenfor S. 422 og 427.

staaende Personer, som ikke med Sikkerhed kunne henføres til nogen af dem, ligesom i en Tillægsgruppe. Det falder naturligt at benævne disse Linier efter de Gaarde, som vare deres Ejendom eller Hjemstavn, saameget hellere som denne Adelsslægt tidligere end de fleste andre danske Slægter optog denne Betegnelsermaade uden Tvivl just formedelst den Omstændighed, at de vare saamange paa een Tid, og vel ogsaa fordi de saa ofte førte de samme Fornavne og altsaa ogsaa vilde faae de samme patronymica. Saaledes vil Olufs Efterslægt danne den Gruppe, vi ville kalde først de Vollerlev-, senere de Sebbekloster-Brockenhusere; Peders Efterslægt bliver dels de Leerbæk - Brockenhusere, dels de Bramstrup-Brockenhusere, hvorunder de Nakkebøl-Brockenhusere indbefattes, og Henriks Efterslægt bliver de Søndergaarde-Brockenhusere, hvorunder en norsk Linie indbefattes. Ved den tilføiede Stamtavle, til hvis Begrundelse der i hver Liniens Historie gives Bidrag, vil Læseren være istand til at fastholde den genealogiske Oversigt og tillige ved de tilføiede Henviisninger at finde de Steder, hvor hver enkelt Person omhandles.

3.

De Vollerslev Brockenhusere.

(Tredie, fjerde, femte og sjette Slægtled).

Efter Oluf Brockenhuus boede hans Søn Johan Brockenhuus paa Vollerslev og gav i den første Halvdeel af 16de Aarhundrede denne gamle Gaard dens største Glands. I sin Ungdom har han rimeligviis været i Kongens Tjeneste, og det er formodentlig ham, der fra 1510 eller tidligere indtil 1513 var Lehnsmand paa Krogen med Søborg og

Gurre¹⁾. Christian den Anden overdrog det fra 23 Apr. 1513 til en anden Lehnsmænd, og det er overhoved bemærket, at denne Konge ikke synes at have været Brockenhuserne gunstig²⁾. I Frederik den Førstes Tid blev Johan Brockenhuus, der besønderlig nok er forbigaaet ved Rustningen 1525³⁾, beordret til i Forening med fire af Fyens første Adelsmænd 1531 at dømme i den samme Sag, som hans Fader 1481 havde paakjendt; Tiderne havde forandret sig: nu frakjendte Dommerne Skamby Sognekald de Gaarde, som 1481 vare tilkjendte det⁴⁾. Senere var Johan Brockenhuus En af dem, som i Hjallese Kirke, der laae nær ved Vollerslev, valgte Christian den Tredie 1534⁵⁾. Hvad Deel han siden tog i det, som skete, og hvad han mulig leed under Borgerkrigen og af Grevens Tropper, er ikke bekjendt; men saasnart Fyen var erobret af Kongens Feltherre, udstedte han sit Hyldings Brev i Foraaret 1535 og stillede to Ryttere til Kongens Hær⁶⁾. I den øvrige Deel af Krigen var han beskikket til at forestaae Flaadens Provi-
antering ved Madskatten i Fyen tilligemed Niels Steen til Klingstrup⁷⁾. Paa Rigsdagen i Kjobenhavn 1536 var han ikke blot tilstede, men han har underskrevet og be-

¹⁾ D. Mag. 4 R. 2, 158 og 300. Suhms Saml. 2, 1, 108. At han det ene Sted kaldes Jachim, maa være en Unoiagtighed. Men det maa indømmes, at det ogsaa kunde være Johan Kiøldsen, men ikke Johan til Leerbæk (som det siges D. H. XIX), da han var død 1512.

²⁾ En Bemærkning af Klevenfeld i Doc. Saml. i Geh. Arch. Der forekommer virkelig kun eet eneste Exempel paa en ubetydelig Forlehnning til en Brockenhuus 1519; men de Fleste vare ogsaa i hans Regjeringstid unge Mænd.

³⁾ Ny D. Mag. 5, 54.

⁴⁾ Hofm. Fund. V, 270 og K. Hansen Skamby a. St. S. 161—67.

⁵⁾ Actst. t. Nordens Hist. 2 Saml. S. 33.

⁶⁾ Ved. Sim. Gr. Feide 93 og 113.

⁷⁾ D. Mag. 3 R. 5, 278.

seglet Recessen i Spidsen for de 10 Adelsmænd, som dette Hverv var overdraget paa den fyenske Adels Vegne¹⁾. Som En af Rigets bedste Mænd deeltog han ogsaa 1537 i at udstede Forloftebrev for en af de afsatte Biskopper²⁾, og Christian den Tredie tillagde ham 1536 et Par Gaarde af Bispegodset. Ved Rustningen 1539 var han vel kun sat for 1 Rytter, men for det Tilfælde, at Krigen skulde komme til Udbrud, var han tilligemed sin Fætter paa Bramstrup beskikket til at have hele Landet (Fyen) i Befaling³⁾, saa at den høieste Landsstyrelse var samlet paa de tvende Nabogaarde. At han tillige jevnlig blev beordret til at bilægge Trætter og paadømme Sager⁴⁾, er en Selvfølge; men at han ved det tvungne Laan 1545 kun blev ansat for 200 Daler⁵⁾, tør betragtes som et Vidnesbyrd om, at hans Rigdom neppe har været saa stor som hans Anseelse i den fyenske Adels Række, i hvilken han, skjønt kun Væbner, i Almindelighed sees at følge nærmest efter Rigsraaderne. Han døde 1545 og ligger begravet i Steenløse Kirke⁶⁾.

Han synes at være bleven sildig gift, omtrent 1518-20. Hans Hustru var Gese eller Gedske Timann, Datter af Peder Timann af Holm og Mette Hvide af Rødkilde. Naar Slægtregistret i en Liigprædiken⁷⁾ giver hende disse Forældre, stemmer det vel med Monumenterne; men Peder Timann er historisk ubekjendt, og blandt de mange Gaarde,

¹⁾ Rosenvinge Rec. S. 159 og 171.

²⁾ Reg. ov. a. Lande og N. D. Mag. 1, 230.

³⁾ D. Mag. 3 R. 6, 216, 229.

⁴⁾ Smstd. 100, 111. Ny Kirkeh. Saml. 5, 513.

⁵⁾ D. Mag. 4 R. 1, 145.

⁶⁾ Den velbevarede Gravsteen over ham og hans Kone ligger foran Alteret; den viser kun begges fædrene Vaaben. Ifølge Indskriften døde han St. Volborgsdag 1545, hans Hustru d. 17 Aug. 1556. Han kaldes der Johannes, hun Gesse Timands.

⁷⁾ Joh. B. Ritters tyske Liigprædiken over Jørgen Brockenhuus 1674.

der hedte Holm, Holme og Holmgaard baade i Fyen, Langeland og Jylland, vides ikke, hvilken han har ejet. Derimod kan Monumentet over Gese Timanns Søn i Sebberkloster Kirke godtgjøre, at hendes Moder var Søster til Knud Hvide af Rødkilde † 1537; thi Moderens mødrene Vaaben er som hans Søbladeskinckels. Ved at sammenholde dette Monument med Knud Hvides Gravsteen i Ulbølle Kirke kan ogsaa spores et andet Slægtskabsforhold mellem Rødkildes og Vollerslevs Beboere: Knud Hvide var selv gift med Kirsten Timann, hvis Faders Navn ingensteds nævnes; men hans Mødrene Vaaben er det samme som Peder Timanns mødrene i Sebberkloster Kirke¹⁾, hvoraf følger, at han enten er den samme Peder til Holm eller en Broder til ham. Det Sidste er vistnok det Rimeligste, eftersom Peder Timanns Kone var, som vi saae, Mette Hvide, men Kirstens Moder var af Familien Bild. Men om endog Gese Timann kun var Sødskendebarn til Knud Hvides Kone, var dog deri en Adkomst til at arve efter hende, ligesom hun havde Arveret efter Knud Hvide selv som hendes Morbroder, hvilket saameget lettere forklarer, at Rødkilde, da Hvidernes Slægt uddøde, gik i Arv til Gese Timanns og Joh. Brockenhuus's Sønner, som vi nedenfor skulle see. I den Tid Gese Timann levede som Enke, havde hun 1551 en Retssag med en Kjøbmand i Odense, som gjorde Krav til hende og Knud Hvides Enke i Forening, for en Fordring fra 1519 paa Jacob Timann, hvis Forhold til dem ikke nærmere kan sees af

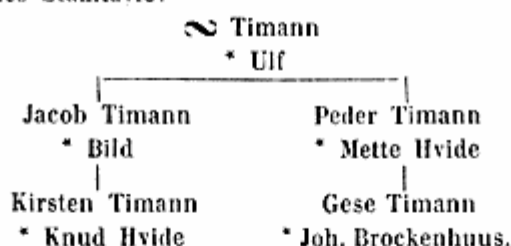
¹⁾ Det kaldes paa Jacob Hvides Liigsteen i Ulbølle Kirke Ulf og er to Ulve, der hæve Forkroppen op af en Kurv, og Hjelmtegnet er et lignende Dyr. Ulf er mulig en Form for Wulff, Pogevisk, Povisk, hvis Vaaben dog kun har een og anderledes anbragt Ulv. Adelsl. 2, 83.

Dommen¹⁾, men som dog rimeligviis var Kirsten Timanns Fader, da hendes Søn blev kaldet Jacob Hvide²⁾.

I deres Ægteskab vides Johan Brockenhuus og Gese Timann nu at have havt 6 Børn, af hvilke Stam-
tavlen i Geheime Archivet kun har de fire, medens de to
kjendes væsentligst af Monumenter: Oluf, f. 2. Febr. 1522,
Otto, f. 16. Febr. 1529³⁾, og Godske vare deres Sønner.
Døttrene vare Karine, gift med Henrick von Rade til
Rønninge-Søgaard og død 1575⁴⁾, Elline, gift med Jens
Luno til Bendstrup i Jylland, død 1587⁵⁾, og Margrethe,

¹⁾ Rosen v. gl. Dom. 1 D. p. XII og Rigens Dombog i Geh. Arch. nr. 35.

²⁾ Monument i Ulbølle Kirke, tegnet af Abildgaard. Jacob Hvide døde 1563. Man har i saa Fald her et lidet Fragment af Timannernes Stamtavle:

³⁾ Hvor saaledes Dato tilføies, er Kilden Eiler Brockenhuus's Antegnelser i Ebers Calendarium (aftrykt i Fyens St. I. Selsk. Tidsskrift 6te Bind).

⁴⁾ Deres pragtfulde Liigsteen i Rønninge Kirke er eneste Kilde. Den viser kun det fædrene og det mødrene Vaaben for hver af dem, men Indskriften siger, at hun var *af Wollersløff*. Hendes Vaaben ere Brockenh. og Timann. Stenen er tegnet af Abildgaard, og er endnu ret vel bevaret, men udsat paa den nye Kirkegaard.

⁵⁾ Ellines Død og Begravelse i Bengstrup Sognekirke Hvilsager omtales i Eiler Brockenhuus's Antegnelser, men uden al videre Oplysning. Ved velvillig Imødekommen af Stedets nuværende Sognepræst har jeg modtaget en fuldstændig Oplysning om den mærkelige Liigsteen, der forefindes i Hvilsager Kirke; af Indskriften erfares, at den er lagt i Mandens levende Live over ham og hans Kone *S. Johan Brockenhuus's Datter til Vollerslevgaard i Fyen, som Gud kaldte paa Bendstrup 1587, den 23 Nov.*. Jens Lu-

gift med Henrik Norby til Skovgaard, død 1599¹). Man skulde have ventet en Peder og en Mette iblandt dem (dersom Gese Timanns Forældre ere rigtigen angivne); men de have i ethvert Tilfælde ikke efterladt sig Spor i Historien.

Af Johan Brockenhuus's Sønner ville vi først omtale de to, som forlod den fædrene Gaard. Godske, hvem vi paa Stamtavlen Autoritet henføre til disse Forældre, forblev i den Hoftjeneste, hvormed han formodentlig som de fleste Adelsmænd begyndte sin Bane²). 1561 var han ved Enkedronning Dorotheas Hof i Kolding, da han blev udbudt til at gjøre Krigstjeneste paa Flaaden. Han stod just da i Begreb med at gifte sig med en af Dronningens Hofdamer Anna Venstermann; Dronningen havde beredet Brylluppet og indbudt mange fornemme Gjæster. Hun bad derfor Kongen tillade ham at udsætte sin Afreise, og det er dette Brev, der har bevaret disse Oplysninger om ham

---

nos eget Dødsaar er aldrig blevet tilføiet, men af Begyndelses-tallet 16 . . . sees, at han har levet længe efter Konen og først sat Stenen længe efter hendes Dod. Dens Vaaben ere mærkelige: 8 for hver af Ægtefolkene; men ikke som sædvanlig fædrene og mødrene for 3 Generationer, men kun begge Forældrenes fædrene: for Elline Brockenhuus altsaa hendes Faders fædrene (Brockenh.) og hendes Moders fædrene (Timann); derefter Bild, som er Oluf Brockenh. Moders fædrene, Ulf, som er Gese Timanns Farmoders fædrene; tilsidst Lindenow og Ahlefeld for Farfaderens Bedstemødre, og Bølle og Krummedige for Gese Timanns Oldeforældre. Ved saa Vaaben opnaaes det paa denne Maade at gaae meget langt tilbage, her ligesaa langt som paa nogen ældre Gravsteen for Brockenhuserne; men Bedstemødrene udelukkes derved (her Urne og Hvide) tilligemed deres Forfædre.

¹) Margrethe var først 25 Sept. 1580 bleven gift med Henrik Norby, der døde 1594, og hun døde 1599. Jac. Madsen (Visit. S. 337—38) begrov hende i Soby Kirke.

²) Han findes som Hofsinde 1558—59 i Mønsterskriv. Regnsk. (Medd. af Cap. Grundtvig).

og om det høie Herskabs Naade¹⁾. Senere har han formodentlig gjort den langvarige Krigstjeneste i Syvaarskrigen, i hvis Historie han dog ikke nævnes. Tilsidst findes han at være forlehnet med Thisted Bispegaard, et Lehn som var opstaaet af den catholske Biskops Gaard og tilliggende Gods i Thy. Han døde der 1589, d. 10. Marts. Men tillige var han i Besiddelse af den lille Herregaard Pilegaard ved Vesteraaby i Salling Herred, som dengang ogsaa kaldtes Leiholm²⁾. Udentvivel skyltde han sit Ægteskab den. Anna Venstermann var Datter af Jørgen Venstermann til Stadager og Alhed Urne af Soby Sogaard, og hendes Broder Henning Venstermann ejede denne Gaard 1572³⁾; men senere ejede han Brobygaard⁴⁾, saaat Søsteren maa antages at have efterfulgt ham i Pilegaard, hvor hun endnu 1596 boede som Enke⁵⁾. De havde ikke faa Born, hvoriblandt nævnes Jørgen, Godske, Christian, Gese og Alhed, men de døde alle smaa eller dog ugifte⁶⁾.

Den anden Søn af Johan til Vollerslev Oluf Brockenhuus har knyttet sit Navn til to andre Herregaarde, thi han benævnes paa sit Gravminde «til Sebberkloster og Rødkilde». Den sidstnævnte Gaard, i hvis Historie hans Navn hidtil søges forgjæves⁷⁾, har han rimeligviis arvet efter Knud Hvides Born, med hvem Slægten uddøde; men da Margrethe Hvide, Enke efter Claus Ulfeld, ejede

¹⁾ Geh. Arch. Aarsber. 1, 118 og 167.

²⁾ Jac. Mads. S. 236. 239.

³⁾ Rosenv. Gl. Domme 3, 155, 221.

⁴⁾ Han døde der 1 Mai 1581.

⁵⁾ Jac. Mads. S. 239.

⁶⁾ See Eil. Brockenh. Antegn. 9 Oct. 1588, 12 Jan. 1590, 10 Apr. 1595 og Lisb. Bryske fol. 312. Alhed levede endnu 1619.

⁷⁾ Danske Herregd. XIII.

den til sin Død 1595¹⁾, kan han først sent være kommen i Besiddelse af denne ældgamle Herregaard, der ogsaa meget kort efter gik over i Andres Eje. Men allerede i sine unge Aar havde han fæstet Bo et andet Sted, hvorved han udgik af de fyenske Brockenhusers Tal. Han blev gift med Else Steen, Datter af Christen Steen til Hovedstrup, nu Rodsteenseje, i Odder Sogn ved Horsens, og Ingeborg Luno. Som eneste Barn tilførte hun sin Mand sin fædrene Gaard, og han regnedes allerede 1552 til den jydsk Adel og gjorde derfor Krigstjeneste 1565 under den jydsk Fane, da han blev saaret i Slaget ved Svarteraa²⁾. Senere ombyttede han Hovedstrup ved et Magelæg 1581 med Krongodset Sebberkloster ved Limfjorden, der siden Reformationen havde været et anseeligt Lehn³⁾. «Han afskiftede Kgl. Maj. det for sin Frues Gods», siger en samtidig Beretning⁴⁾, og han selv føiede som anført Rødkilde i Fyen dertil. Skjønt han vistnok fra denne Tid af boede paa Sebberkloster, er det dog ikke ham vi kunne betragte som Stifteren af de Sebbergaard - Brockenhusers Slægt, da de, som under dette Navn spillede en betydelig Rolle i det 17de Aarhundrede, vare Efterkommere af hans Broder, der efter ham erhvervede denne Ejendom, og skulle nedenfor omhandles som en særlig Gruppe under dette Navn. Oluf og hans Sønner paa Sebbergaard vare ligesom Forløbere for dem og have ikke nogen betydelig Historie⁵⁾. Oluf selv

¹⁾ Jac. Mads. S. 232, 236. En Gaard i Svendborg tilhørte Oluf 1601, formodentlig som Tilliggende til Rødkilde (Eil. Br. Ant. S. 452.)

²⁾ Krag Chst. 3. Suppl. S. 114. D. Mag. 3 R. 2, 89, 96.

³⁾ Om dette Nonnekloster see Daugaard D. Kloster S. 385 (hvor Oluf Rosenkrants er en Trykfeil for Oluf Brockenhuus) og N. Kirkh. Saml. 5, 761—63.

⁴⁾ Christen Juels Dagbog i Ny Kh. Saml. 5, 374.

⁵⁾ Det er en vild Forvirring, naar Danske Atl. V, 91 ved at for-

døde 1608, altsaa i en Alder af 86 Aar, og hans Hustru døde 1616; begge ere begravne i Sebbergaards Kirke, hvor deres pragtfulde Gravminde afgiver vigtige Bidrag til de Vollerslev-Brockenhusers Genealogie¹⁾. De havde to Sønner Knud og Johan og en Datter Rigborg. Johan var formodentlig den Adelsmand af dette Navn, der 1570 studerede i Wittenberg og nævnes senere i Roeskilde og ved Kong Frederiks Begravelse; han blev gift $11/7$ 1591 med Kirsten Rosēnkrants af Halkjær og ejede tillige en kort Tid Buderupholm²⁾, men døde allerede 1618 eller 1619 uden Efterslægt. Knud blev gift $9/8$ 1584 med Ane Rodsteen i Vendsyssel, men døde 1599 paa Faderens Gaard³⁾. Datteren Rigborg eller Ingeborg blev gift $22/6$ 1589 med Thomas Gallskjøt, men efterlod ligesaa lidt som Brødrene nogen Efterslægt⁴⁾. Ved Johan Brockenhuus's Død gik derfor Sebberkloster 1620 over til en anden Linie af de Vollerslev - Brockenhusere, og Olufs Linie udslukkedes her ligesom Godskes paa Pilegaard.

Efterat have seet de tvende Brødre saaledes udgaae baade fra Hjemstavn og fra Stamtavlen, vende vi os til den tredie Otto Brockenhuus, der forblev i Besiddelse af den fædrene Gaard og stedse skrev sig «Otto Br. til Vollerslev». Sit Navn havde han rimeligviis efter Moderens Morfader Otto Hvide til Rødkilde; han gjorde det bekendt i en mangfoldig Virksomhed i Regjeringens Tjeneste. Efterat have reist udenlands og bl. A. 1551 studeret i Wit-

---

vxle Oluf med hans Bedstefader til Vollerslev, opfører alle de Vollerslev Brockenhusere som Eiere af Sebberkloster.

¹⁾ Det er ovenfor benyttet S. 429.

²⁾ Ny Kh. Saml. 4, 76. Da. Mag. III, 222. Resen. Fred. 2, S. 361. Da. Herregd. XVII (Buderupholm).

³⁾ Eiler Brockenh. Calender Ant. a. St. S. 432.

⁴⁾ Lisb Bryskes Slægtbog fol. 280, 204 og 471.

tenberg¹⁾, tjente han i Kongens Cancellie og var i en lang Aarrække kongelig Rentemester tildeels med Jockum Beck til Førslev under Peder Oxe og Christopher Walchendorph, der 1576 blev Rigens Skatmester eller Rigens Rentemester. Hans Navn forekommer derfor hyppigen i Regnskabs-, Skatte- og Finantssager og paa de meest forskjellige Steder i Landet²⁾. Hans Løn var fra 1555 Archidiaconatet i Aarhus og 1571 tillige et Canonicat i Roeskilde³⁾; sidstnævnte By var hans egentlige Hjem⁴⁾, hvor han ogsaa døde i sin Cannikegaard 1 Juni 1594⁵⁾. Imidlertid glemte han ikke sin fædrene Gaard: i Kirkens Regnskabsbog, som haves fra 1579, staaer hans Navn som den ene Kirkeværges indtil 1587, da dette Hverv findes tillagt to Bønder; Kirken tilhorte St. Knuds Kloster i Odense, men Herremanden havde Tienden i Fæste. Han skal have skjenket Prædikestolen, paa hvilken endnu sees hans og Kones Vaaben med Aarstallet 1580 og et smukt latinsk Disticon, der er som et Gjenskin af hans lærde Dannelse. Ogsaa skal han have skaffet Kirken et Alabastes Billede i Altertavlen, som nu ikke kjendes⁶⁾.

Hans Hustru var Karen Venstermann, Søster til hans Broder Godskes Kone (ovenf. S. 443); hun døde i

¹⁾ Ny Khst. Saml. 1, 470.

²⁾ f. E. Fyens l. S. Saml. 3, 274. 276. Ryge Peder Oxe S. 215. Hybertz Aarhus Hist. 1, 191, D. Mag. 3 R. 5, 345, Resen Fr. D. A. S. 261. Monsterskr. Regnsk. 1572.

³⁾ Til dette maa Glostrup Kirke have hørt, thi paa Klokken staaer hans og Kones Navn med Aarstal 1587, og den gamle Altertavle (Malerie paa Træ) er ligeledes sat af ham 1587. Mulig havde han ogsaa Ventrup i Greve 1569 og Romsdalen 1570.

⁴⁾ Der stod han og hans Børn flere Gange Faddere til Jacob Winds Børn. (D. Mag. VI, 222).

⁵⁾ Hans og Kones Liigsteen i Roeskilde Domkirke viser kun fire Vaaben for hver, altsaa ikke saamange som Broderens i Sebberkloster Kirke.

⁶⁾ D. Atl. VI, 540.

Roeskilde ^{22/10} 1588. De havde to Sønner, Frands født 1570 og Jørgen, samt idetmindste een Datter Gese, som døde ugift i Corfitz Ulfelds Huus i Korsør ^{27/6} 1602¹⁾.

Begge Sønerne skreve sig til Vollerslev; men begge vare de sidste, der gjorde det. Frands Brockenhuus havde fra 1591 til 1596 tjent i Kongens Cancellie, i hvilken Egenskab han 1594 laae med Hoffet i Kolding²⁾; men 1601 var han paa Vollerslev, som kaldes hans Gaard. Her skal han ogsaa have forestaaet Steenløse Kirketaarns Opførelse 1606³⁾. Men om han forblev der som gift, er mindre vist. Han blev gift med Ane Thott, Datter af Erik Thott til Hjulebjerg i Halland, hvis Brødre ejede Boltinggaard og Sandholt i Fyen, og efter svenske Beretninger skulle disse Ægtefolk 1612 have boet i Roeskilde⁴⁾. Mulig var det dog Krigen, der har foranlediget dette Ophold i en By, hvor Saamange af Brockenuserne og hans egen Fader havde havt deres Hjem. Han tjente tilsoes i Krigen 1611 og deltog i Kampen ved Calmar som Forer af Skibet Stjernen⁵⁾; men han kom ikke til at udmærke sig ved Krigsbedrifter som den Mand, hvis Navn han bar, da han rime-

¹⁾ Jørgen og Gese nævnes ogsaa i Roeskilde 1591 og 93. D. Mag. VI, 222. Maaskee havde de endnu en Son, den Frederik, der omtales i Sivert Grubbes Dagbog (D. Mag. 4 R. 4, 13) som antaget i Cancelliet 1590—1602; men da han ellers aldrig forekommer, turde det være en Forvexling med Frands, hvem Sivert Grubbe ikke har nævnet, skjønt han var der paa samme Tid.

²⁾ Grundtvig Meddel. fra Rentek. 1872, S. 159 og Jydske Saml. 3, 208, hvor han nævnes blandt de Cancelliherrer, som Raadmand A. Sørensen fra Ribe maatte tractere i Kolding 1594, for at fremme sin Byes Sag.

³⁾ Jac. Mads. Visitatsbog S. 39 og Eiler Brock. Antegn., hvor det berettes, at Johan Buchholt fandtes død i sin Seng paa et Besøg hos ham 1 Oct. 1602. Da. Atl. VI, 540.

⁴⁾ Møller hallandske Herregaarde (Hjulebjerg).

⁵⁾ Slange Chst. 4. S. 290.

ligviis var kaldet efter den Aaret før hans Fødsel faldne berømte Marsk. Som Løn for Tjeneste eller som Arv fra sin Farfader havde han det ubetydelige Lehn af to Bøndergaarde i Dømmestrup, nær ved Vollerslev, som ved hans Død bleve inddragne under Dalum Klosters Lehn¹⁾. Han døde allerede 1616, neppe paa Vollerslev, men snarere paa hans Hustrues fædrene Gaard, Hjulebjerg, som hun senere ejede og som deres Søn fik i Arv. Thi endnu 1655 opføres hun som Besidderinde af denne Gaard og tillige Sønnen Oluf²⁾, som var den eneste af deres 4 Børn, der da var ilive og allerede 1646 benævnedes «Oluf Brockenhuus til Hjulebjerg»³⁾.

Denne Oluf Brockenhuus danner saaledes egentlig en ny, hallandsk, Sidelinie af de Vollerslev - Brockenhuser; men da han blev uden Efterslægt, ville vi her behandle hans ingeniunde ubetydelige Historie som et Anhang til de Vollerslev - Brockenhuser, til hvilke han ved Fødselen henhører. Hans Liv bærer paa eengang Præget af de ældre Slægters virksomme Embedsliv og af de forestaaende Tidens haarde Tryk for den gamle Adel. Født 1611, var han formodentlig opkaldt efter den 1608 afdøde Farbroder, der havde kjøbt Sebberkloster; men han traadte i sin Farfader Ottos Spor og gjennemløb en lang og bevæget Embedsbane, først som kongelig Secretair fra 1629, og brugt i de forskjelligste Hverv⁴⁾, senere som Slotsherre paa Kjøbenhavns Slot 1646—51⁵⁾, og tilsidst 1662 som Landsdommer i Sjælland,

¹⁾ Da. Herregd. XI (Christiansdal). See ovenfor S. 439.

²⁾ Suhm Saml. 2, 2, 170 og 174.

³⁾ De Øvrige Navne ere Otto, Erik, Laurids.

⁴⁾ Grundtvig a. Sk. S. 163. Som Kongens Secretair var han Actor i den bornholmske Sag 1646 og virksom i Dinas Sag 1651. D. Mag. V, 22 fgg. og N. D. Mag. 2, 293. Da. Mag. 3 R. 4, 112. Suhm Nye Saml. 3, 234.

⁵⁾ I denne Egenskab nævnes han i Dinas Sag, og det maa være som Lehnsmand af Kjøbenhavns Lehn, at han har sat sit Navn i Ishøj

og han havde ikke faa Stemmer ved Valget til Rigsraad 1648¹⁾. Han maa have besiddet en anerkjendt Forretningsdygtighed; men som den, der var gift med Ulfelds Søster og var hans retskyndige Assistent og hengivne Ven, havde han en vanskelig Stilling ved Hoffet efter Christian den Fjerdes Død. Han holdt sig imidlertid, og tog virksom Deel i Krigen. 1653 gav han 200 Rdlr. til Rustningen, 1658 paatog han sig at holde to Ryttere i Kjøbenhavn, og han var ikke blot i Hovedstaden under Beleiringen, men blev endog fra svensk Side beskyldt for hemmelig Forbindelse med Ulfeld til de Beleiredes Fordeel²⁾. Paa Rigsdagen 1660 underskrev han Haandfæstningens Cassation³⁾, men ellers er det ikke bekjendt, hvad Deel han tog i det, som da skete. Men endnu efter Souverainitetens Indførelse blev han brugt i forskjellige Forretninger: han var Commissarius ved Kronborgs Overlevering, ved Dragholms Lehns Overlevering, deeltog i de sjællandske Kjøbstæders Taxation 1661, i Matriklens Indretning i Sjælland og besørgede Kallundborg Amts Overlevering til en Panthaver 1662⁴⁾. I sidstnævnte Aar blev han Landsdommer i Sjælland⁵⁾, i hvilket

---

Kirke paa Altertavlen (D. Atl. VI, 17, hvor dog Aarstallet er læst 1611, hvilket maa være 1651). Han er forbigaaet i Pontop. Orig. H. p. 138.

¹⁾ Saml. udg. af F. St. I. S. 2, 98—102.

²⁾ Meddel. af Cap. Grundtvig og Oberst Vaupell og N. Hist. Tidsk. 4, 41. Den Tvivl, Nyerup har henkastet om hans Troskab (i Fred. 3. S. 52.) maa derfor ansees for aldeles ubefoiet; tvertimod har han mulig skaffet en Underretning om Stormen, som reddede Hovedstaden.

³⁾ Geh. Arch. Aarsber. 2, 121. Bruun Da. Saml. 2 R. 2, 96.

⁴⁾ Becker Samlinger 1, 282 og Kgl. Resol. af 26 Ap., 11 Mai og 11 Nov. 1661 og 18 Juli 1662, ifølge Rentek. Resolutionsprotocol, (meddeelt af Capt. Grundtvig ligesom flere, der i det Følgende nævnes) og N. Hist. Tidsk. 6, 540.

⁵⁾ Becker a. St. D. Atl. III, 58.

Embeder han forekommer ligetil 1672¹⁾; men da havde forlængst den kongelige Gunst svigtet ham og hans Familie.

Han var først gift med Karen Ulfeld, Datter af Jacob Ulfeld til Egeskov og Birgitte (Lauridsdatter) Brockenhuus, der efter Moderens fædrene Gaard og sidste Eiendom kaldes af Urup²⁾. Hun døde 1658 i Kjøbenhavn³⁾ og efterlod flere Børn, der dog alle døde unge eller ugifte: deres Navne betegne Tidernes og Hoffets Indflydelse paa dansk Adels gamle Traditioner; thi man finder blandt dem Christian, Lenore Kirstine og Sophie Amalie ved Siden af Jacob og Karen. Efter hendes Død giftede han sig igjen med en Datter af gammel dansk Adel Vivike Bille, Datter af Henrik Bille og Lisbet Bryske⁴⁾; de havde neppe Børn; i ethvert Tilfælde spores de ikke i Historien, saaat dette hallandske Sideskud af de Vollerslev-Brockenhusser gik ud med det ene Led, og Oluf Brockenhuus oplevede onde Tider, inden han døde,

I sine unge Aar havde Oluf Brockenhuus faaet Svenstrup Lehn 1642, desuden havde han Kjøbenhavns Lehn, Holbek Lehn 1651—53 og fra 1653 nogle norske Lehn, paa hvilke han 1662 fik Stadfæstelse⁵⁾, samt efter Just Høeg (død

¹⁾ Hofm. Fund. VI, 258 og en Kgl. Res. af 1672 i Rentek.

²⁾ De maa være gifte efter 1640, thi de vare begge som ugifte tilstede ved Laur. Ulfelds Bryllup, (D. Mag. 4, 157) skjönt hun var født 1611.

³⁾ Resen insec. havn. p. 162. Hendes Benævnelse af Urup her har formodentlig ved Misforstaaelse bragt Wieland til at opføre en Oluf Brockenhuus til Urup og lade ham døde 1658 (Lærde Tid. 1725 S. 269), hvilket gjentages paa Benzons Stamtavle i Geh. A.

⁴⁾ I hendes Slægtetog fol. 51 er dette en af de sidste Tilføielser med hendes egen Haand, og ingen Børn nævnes.

⁵⁾ Res. 18 Juni 1662 om at nyde Tune, Vembe og Aabygd Amt kvit og frit; 1655 nævnes de samme (Suhms Saml. 2, 2, 170); men 1642 havde en Anden dem (Bruun Da. Saml. 2 R. 1, 337).

1649) Decanetet i Roeskilde Domcapitel, hvis sidste Decanus han blev; men dette Lehn mistede han senest 1666, da Kongen solgte det til Erkebiskop Svane¹⁾. Som Landsdommer fik han neppe det store Lehn, Ringstedkloster, som hans Formænd havde havt; det blev ham kun 1664 forundt at have Bolig paa Kongsgaarden, og en fast Besoldning af 600 Rd. blev ham tillagt 1665²⁾. Hvorledes det gik med hans Herregaard Hjulebjerg, da Halland blev afstaaet, er ukendt; han kaldes dog endnu 1668 af den, men Familien havde allerede solgt den 1663. Hans oeconomiske Forhold, som allerede før Krigen synes at have været mislige,³⁾ bleve efter 1660 meget sørgelige: der omtales en Dom over ham af 1665, ifølge hvilken to Creditorer i Kiel under 12te Juli 1669 fik kongeligt Arrestbrev paa ham, og i dette, som haves i Concept, er Titlen »Os elskelig« udstreget;⁴⁾ og af 25de Januar 1672 findes en Forestilling af Rentekamret til Kongen, hvoraf baade Tilstanden og Aarsagen kan kendes: en Creditor forlangte Udlæg i hans Løn for 1000 Rdlr.; Rentekamret forklarede, at han havde ikke mindre end 2080 Rdlr. tilgode i resterende Løn, men at Adskillige allerede havde gjort Ansøgning om Indviisning i hans Besoldning, saaat det maatte beroe paa hans kgl. Maj, om denne Creditor skulde nyde fremfor Andre sin Betaling og Oluf Brockenhuus i saa Maade al Levnetsmiddel betages! Kongen resolverede: er Ingen lovlig for ham prioriteret, saa er jeg nok tilfreds! og Landsdommeren var saaledes overgivet til sin Skjæbne. Han er død

¹⁾ Da. Herregd. VI (Svendstrup). Til dette Beneficium var det mulig, at Ishoi Kirke hørte, hvor hans Navn findes 1651.

²⁾ Res. 26 Apr. 1664 og 1 Jan. 1665.

³⁾ I Ole Worms Bo fandtes 1655 to Forskrivninger af ham med paa-løben Rente. Suhms Ny Saml. 1, 1, 92.

⁴⁾ Brevs. t. Adel. II. p. Kgs. Bibl.

kort efter, men saa ubemærket, at man ikke engang veed, hvor han er begravet.¹⁾

Fra Frands og hans Søn til Hjulebjerg vende vi atter tilbage til de Vollerslev Brockenhusers Hjemstavn. Der var i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede Frands's Broder Jørgen Brockenhuus, der ejede Gaarden med ham og vedblev at skrive sig til Vollerslev indtil 1620.²⁾ Født 1568—72 er han naturligvis opkaldt efter Moderens Fader Jørgen Venstermann. I sin Ungdom fulgte han Faderens Fodspor og var fra 1595 i Kongens Cancelli,³⁾ men hans Tanker have udentvivl været rettede paa en mere practisk Virksomhed i Livet. Allerede 1602 findes han at have ejet Rynkebygaard, nær ved Vollerslevgaard; men hvorledes han er kommen i Besiddelse af den, vides ikke. Denne gamle Herregaard i Ringe Sogn, hvis Volde endnu sees paa den gamle Byggeplads, tilhørte 1588 Mogens Bille⁴⁾; da ved denne Tid mange af de mindre Herregaarde bleve Gjenstand for Salg, er det vel rimeligst, at Jørgen Brockenhuus har kjøbt den og forbundet den med sin Part af Vollerslev. Han beholdt den ikke

¹⁾ Han omtales som død under 1 Apr. 1672 i Rentek. Arch. Nyerup (Fred. 3. S. 52) omtaler et satirisk Gravvers, der er mig ubekjendt. Et Ærevers af ham omtaler N. M. Petersen (Litt. Hist. 3, 610).

²⁾ 1604 og 1610 kaldes han af Vollerslev, (Segud Jørgensens Liigprædiken over Laurids Brockenhuus og et Skjøde i Ravnholts Archiv) og 1614 skaffede han Steenløse Kirke den Klokke, hvorpaa hans Navn findes, for 170 Daler. (D. Atl. VI, 540 og Kirkens Regnskabsbog).

³⁾ Grundtvig Rentek. 1872 S. 160. Hans Lønning ophorte vel 1606, men han maa antages at være lønnet fra den Tid paa anden Maade, thi han var endnu i Kongens Tjeneste senere, navnl. 1613.

⁴⁾ Leerbech Ringe Sogn S. 43 ff. Jacob Madsen Visit. S. 185. Mogens Bille var Søn af Erik Bille til Lindved, hvis Enke Gedske Brockenhuus af den bramstrupske Linie ogsaa siges at have boet der. (Brevs. p. Kgs Bibl.)

længe; thi Christen Tott til Boltinggaard ejede den kort efter og nedbrød 1614 dens gamle Bygning for deraf at opføre Steenhuset paa Boltinggaard og Ringe Kirkes Taarn, som hidtil havde været af Træ. Men endnu medens Jørgen Brockenhuus ejede Rynkebygaard og var Kongens Secretair, fik han baade et mærkeligt Privilegium og flere Forlehninger. 1602 fik han nemlig den med en Secretairs Stilling, som det synes, lidet forenelige Bevilling, at han maatte lade grave og søge efter Erts i Danmark og Norge, hvor han det i begge Rigerne paa Kongens og Kronens Grund og Ejendom kunde finde, under Jagttagelse af Bjergværksanordningerne i Lante Meissen og andensteds i Tyskland og mod at svare en Deel af Udbyttet til Kongen.¹⁾ Hans Foretagende har ikke efterladt sig noget mærkeligt Spor i denne Industries Historie,²⁾ skjønt Kirkeklokken i Steenløse synes at vise, at det dog er drevet til 1614. Ikke heller har det baaret Frugt for ham selv; man seer ham allerede 1606 i Gjæld, der fulgte ham hans hele Liv igjennem, uagtet Kongen aflagde ham med tvende Forlehninger. 1602 forlehnede han ham med Assens Provsti, et kirkeligt Beneficium, der bestod deels i en stor Avlsgaard i Assens med tilliggende 27 Bondergaarde, deels i Regnskabspatronatet for alle Kirkerne i Baag og Wends Herred med Undtagelse af Assens og 5 Landsbykirker, hvoraf een tilhørte Dalum Kloster og 4 Iversnæs. Kirkerne afgave vel ikke megen Indtægt, saalænge de forvaltedes efter Loven, (til 1631), saaledes at Kirkeværgerne udsatte og indestode for Beholdnin-

¹⁾ Dat. 1 Mai 1602 i Sjæll. Reg. XIV, 366—67. (jf. Saml. til Fyens Hist. og Topographie 3, 288).

²⁾ Brúnich, de norske Bjergværker, omtaler kun, at han 1602 fik en kongelig Jernhytte i Skien i Leje for 20 Daler og hver tredie Skippund Jern, og at han atter opgav den 1611.

gerne og hver Kirke vedligeholdtes af Sit eller den ene kom den anden midlertidigt til Hjælp; men Gaarden og Godset var en betydelig Ejendom, selv inden det blev formelig tilladt Provsterne at bruge Bønderne til Hoverie paa deres egne Gaarde (1642). Jørgen Brockenhuus beholdt dette Lehn til sin Død (1634). Vi skulle nedenfor komme tilbage til hans Forvaltning af Kirkernes Formue,¹⁾ men allerede 1606 nødte Pengeforlegenhed ham til med Kongens Tilladelse at overlade Provstiet til Hans Povisk til Damsbo, som brugeligt Pant for Penge, der formodentlig vare satte i de norske Bjergværker. Efter 12 Aars Forløb (1619) fik han det imidlertid tilbage, da Kongen befalede Pant-haveren at gjøre Afregning med ham. Desuden havde han 1606 faaet et anseeligt norsk Lehn, som regnedes for 1100 Rdlr. aarlig,²⁾ og ogsaa dette beholdt han til sin Død. uagtet han ophørte at tjene som Kongens Secretair.³⁾ Til sidst havde han det Held i Aaret 1620 at arve Sebberkloster efter hans Farbroders sidste Sons Død, og da han fra denne Tid af tog Bolig paa dette Sted, blev han Stamfader for denne jyske Green af Brockenhuser, hvorfor vi her ville afbryde hans Historie, for at optage den igjen som Udgangspunkt for den Linie af Familien, der ene har overlevet den gamle danske Adels Undergang.

Den gamle Gaard, som havde givet disse Brockenhuser

---

¹⁾ Dette Provsties Historie er først oplyst af Pastor H. F. Rørdam i Saml. til Fyens Hist. og Top. 3, 263, hvor ogsaa det Meste, som vides om Jørgen Brockenhuus, er meddeelt. Nogle Tillæg til dets Historie kan dog tilføies af Kirkeregnskaberne og andre Acter i Bispe-Archivet, hvilket tildeels her er gjort og nedenfor skal skee i de Sebberkloster-Brockenhusers Historie.

²⁾ Schlegel Samlung 1, 89.

³⁾ Det sidste Spor af denne Embedsstilling er et Fæstebrev paa en Provstigaard, han udstedte 1613 paa Frederiksborg Slot.

Navn indtil 1620, forsvandt ogsaa, efterat Familien var draget til det nye Hjem. Naar og hvorledes den ophorte at være Herregaard, vides vel ikke; men i Lisbet Bryskes Fortegnelse over Herregaarde er den allerede borte; 1644 nævnes en Bendt Hansen i Vollerslevgaard, og ved Matriklen 1664 opføres tvende Bønder i Gaarden med 32 Td. Hartkorn: deres Herskab var dengang Dr. Luia i Odense, som ejede endeel Bøndergods og Herregaarden Tøistrup; i Matriklen 1688 er der to Bøndergaarde i Byen paa 16 og 14 Td. Hartkorn, og endnu kaldes disse to »Vollerslevgaardene«, ligesom den ene ligger paa den gamle Borggaards meget kjendelige Plads.

4.

De Leerbæk-Brockenuser.

(3die til 7de Slægtled).

Den anden af Stamfaderens Sønner, Peder Brockenhuus til Leerbæk, havde vel flere (mulig 6) Sønner, som saaledes unegtelig alle høre til den leerbækske Slægt; men kun den Ene, som beholdt Gaarden, blev Stamfader til den Slægt, som særlig kan kaldes med dette Navn, medens en anden, som vi nedenfor skulle see, grundlagde en anden mægtig Linie og de Øvrige kun forekomme spredt og tabe sig med det ene Slægtled.

Denne Stifter af den leerbækske Linie var Peders ældste Søn Johan Brockenhuus.¹⁾ Han blev, som

---

¹⁾ At hans Moder var Gese Reventlov og ikke nogen Maren eller Agathe Spangenberg, kan i Mangel af Monumenter over denne Linie godtgjøres af en Lügprædiken over hans Sønneson, hvori Peder Br. og Gedske Reventlov opføres som hans Forældre. Iver Iversen Hemmets Liigp. over Kield Brockenh. 1623.

ovenfor bemærket, indskrevet ved Universitetet 1499; men ellers vides Intet om hans Ungdomsdannelse eller dens Retning. Han blev gift 1511 med Ane Juel, Datter af Kiæld Juel til Astrup, og boede paa Leerbæk, som han arvede efter Faderen;¹⁾ men allerede det næste Aar 1512 døde han, og da deres Son blev født efter hans Død, blev han kaldet med den afdøde Faders Navn.²⁾

Denne yngre Johan Brockenhuus arvede Gaarden; men i hans Barndom eiede Moderen den, idetmindste indtil hun 1527 indgik et nyt Ægteskab med Mads Gjordsen til Soelvig: hun blev ved Rustningen 1525 sat for 1 bereden Skytte.³⁾ Formodentlig har den Johan (Kjeldsen)

¹⁾ At de andre Brødre ogsaa kunne have faaet nogen Arvepart af det jyske Gods, udelukkes ikke derved; det synes at spores for Mickel Brockenhuus's Vedkommende deri, at en Gese Brockenhuus 1580 solgte nogle Gaarde til Kongen (Bruuns Danske Saml. 1, 353); thi der kjendes ingen anden Gese, som dermed kunde menes, end Mickels Datter, som var gift med Erik Bille og var Enke fra 1573. Ligeledes eiede Mickels Sønneson endnu 1601 Strøgods i Veile Amt, som han mageskiftede til Kongen (Becker Orion 3, 393).

²⁾ Disse Data ere saa sikre af Fru Anes egen Broders Iver Juels Antegnelser (Bruuns Danske Saml. 1, 52), at den almindelige endnu i Danske Herregaarde (XIX) gjentagne Fremstilling, at Johan Br. levede til 1540 eller længere, fuldstændig maa opgives. Det kan altsaa ikke være denne Johan, der var forlehnet med Krogen 1510—13 (ovenf. S. 437). Om det er ham, der nævnes i Mette Jespersdatters Testament, beroer paa, om dette er ældre, end man hidtil har antaget. Misforstaaelsen kan tildeels hidrøre fra det Usædvanlige i, at Fader og Søn førte samme Navn (hvorved det er skeet, at Navnet Peder ganske er udgaaet af de Leerbæk-Brockenhusers Slægt), og at der utvivlsomt var en anden Johan Brockenhuus paa Leerbæk i den yngre Johans Barndom.

³⁾ N. D. Mag. 5, 53. Man har mulig ikke kunnet gjenkjende hende under Navnet: «Fru Anne til Bierebek», som der rigtignok læses i Haandskriftet. Det er et yderligere Beviis for, at hendes Mand var død dengang.

Brockenhuus, der nævnes paa Leerbæk 1514, bestyret Gaarden i hendes Tid og i det Hele levet flere Decennier samtidig med den unge Johan; thi oftere indtil 1547 forekomme to Mænd af samme Navn i Jylland, saaledes at det stundom er vanskeligt at skjelne imellem dem. Det kan (som ovenfor er bemærket S. 437) være ham, der i Aarene 1510—13 havde Krogen i Forlehning, og det maa være ham, der 1514 skal have deeltaget i Christian den Andens Hylding.¹⁾ At han har været paa Leerbæk omtrent 1518, følger af et Thingsvidne, som Fru Ane Juels Broder Niels Juel 1558 aflagde om Gaardens Tilliggende i den Tid, da han 40 Aar tidligere havde »tjent Johan Brockenhuus som Dreng,«²⁾ og dette Thingsvidne lader endog formode, at Johan Kiildsen Brockenhuus har havt en vis Anseelse (f. E. ved betydeligere Forlehninger), eftersom han havde en ung Adelsmand i sit Brød. I Aarene 1535 og 1536 forekommer Navnet paa en Maade, som gjør det meget tvivlsomt, hvilken der menes: Johan Br. tog 1535 i Forening med Johan Breide et Thingsvidne paa, at Annexgaarden i Røgballe fra gammel Tid havde været givet til Hover Kirke (Leerbæks Sognekirke) for Sjølemesser af Fru Inge Stangeberg;³⁾ den unge Johan var da endnu kun 23 Aar; men muligt er det altid, at han kunde menes. Fra Aaret 1536 haves en Fortegnelse

¹⁾ Wielands lærde Tidender 1725 S. 258. Da imidlertid ingen Act af dette Aar er bekjendt i Christian den Andens Historie, maa der være nogen Misforstaaelse deri; men Adelslexicon stadfæster, at han nævnes i et Document af dette Aar.

²⁾ D. Herregd. IX (Haraldskjær). Niels Juel var dengang 60 Aar og har altsaa i sit 20de Aar tjent en Johan Brockenhuus paa Leerbæk; han kan ikke antages dermed at mene sin Svoger, ved hvis Død han kun var 13 Aar gammel, og altsaa endnu i Skole.

³⁾ D. Herregd. XIX, (Leerbek).

over Ridderskabet i alle Provindserne, og her opføres Johan Brockenhuus til Leerbæk;¹⁾ Fortegnelsen har rimeligviis til Hensigt at give den nye Konge og hans Cancellie en fuldstændig Oversigt over Landets Adel; men hvilken af de to Mænd af dette Navn der menes, bliver uvist, dog snarest Johan Kieldsen, om end Ordene nærmest tyde paa den Unge; thi deels mangler i andet Fald den Ældre, deels sees det af andre Data, at den unge Johan tjente i Kongens Cancellie endnu flere Aar efter, og Hofsinder synes naturligere at kunne være forbigaaede i denne Fortegnelse end en ældre Lehnsmænd. I Aaret 1539 nævnes Johan Brockenhuus blandt de jyske Lehnsmænd, der fik Kongebrev om, at de skulde have Lehnets Geistlige i Forsvar, og være Stiftslehnsmænd tillige,²⁾ hvilket ligeledes synes at maatte gjælde den ældre Johan Kieldsen snarere end den 27 Aar gamle Johan til Leerbæk. Med mere Rimelighed see vi ham i den Hofsinde Johan Brockenhuus, der 1540 modtog Indbetaling til Kongen og 1543 skulde i Forening med to jyske Lehnsmænd opkræve Skatter.³⁾

Dette turde være det første sikke Spor af Eieren af Leerbæk og det næste, at han 1544 var tilstede paa Viborg Landsting⁴⁾. I Kongens Tjeneste har han vistnok været lønnet med noget Krongods, rimeligvis med de tre Gaarde af St. Hans Klosters Gods i Horsens, som han beholdt efterat være udtraadt af Tjenesten, og paa hvilke han 1546 maatte udrede et Laan af 200 r. g.⁵⁾ I Adelen Skatte-

¹⁾ D. Mag. 3 R. 6, 56.

²⁾ D. Mag. 3 R. 6, 284.

³⁾ D. Mag. 6, 37. D. Mag. 3 R. 6, 339 og 4 R. 1, 19, 225. De to andre Mænd benævnes efter deres Lehn, men Johan kaldes ikke Lehnsmænd til Noget, men kun Joh. Br. til Leerbæk.

⁴⁾ D. Mag. 3, 268.

⁵⁾ D. Mag. 4 R. 1, 210, 216.

bevilling 1542 satte »Johan Brockenhuus af Leerbæk« sig for en ringe Skat,¹⁾ og det kan være tvivlsomt, hvem af de to der menes, især da Hofsinder neppe medtoges. Men ved det tvungne Laan 1546 fremtræde endelig begge disse Mænd af samme Navn ved Siden af hinanden: blandt de Lehns mænd der skulde forhøje deres Pantelaan, var Lehnsmanden til St. Hans Kloster i Viborg; han kaldes kun Johan Brockenhuus; men i samme Fortegnelse nævnes den anden med de tre Gaarde forlehnede Brockenhuus og benævnes »til Leerbæk«. Den ældre Joh. Br. fremtræder saaledes her tydeligen og som den, der var i Besiddelse af et betydeligt Lehn. St. Hans Kloster i Viborg var saa anseeligt et Lehn, at Lehnsmanden maatte udrede 500 Daler, ligesom han stadig præsterede Nathold i Viborg, naar Kongen besøgte Byen.²⁾ Dette var den ældre Johans sidste Lehn: 1547 havde han det ikke mere, da Kongen forlehnede det til Otto Krumpen, men henlagde en Deel af Godset til Landsdommerembedet. Maaskee er Johan Kiildsen dengang død; i ethvert Tilfælde spores han ikke senere.³⁾ Men fra tidligere Aar staae endnu to Efterretninger tvivlsomt mellem disse Mænd: en Johan Brockenhuus havde engang havt Gaarden Holgaard eller Hvolgaard i Langeskov Sogn Nørvang Herred, med betyde-

¹⁾ Krag Chst. 3. Suppl. S. 163.

²⁾ D. Mag. 4 R. 1, 106, 152, 210.

³⁾ Smstd. 290 og 291. Det siges ikke udtrykkelig, om han var død eller skulde fratræde; men da det paalægges Johan Br. til Leerbæk at lade Klosteret overantvorde til Otto Krumpen, turde det være rimeligst, at Meningen er, at den yngre Johan skulde som hans Arving lade Overleveringen foregaae. Lehns mændenes Række i dette Kloster gods forøges hervéd med to Navne, som Ursin (Viborg By S. 14) ikke har kjendt, skjønt D. Atl. nævner Johan Br., men paa et urigtigt Sted i Rækken (IV, 628).

ligt tilliggende Bøndergods, i Forlehnning,¹⁾ og kort før 1547 var der overdraget en Johan Brockenhuus det særegne Embede at optinge med dem, der vare idømte Bøder i hele Jylland og skulde købe deres Fred eller Opreisning af Kongen. Dette Hverv som et særskilt Embede kjendes kun af dette ene Exempel og var maaskee kun en Fortsættelse af de store og langvarige Fredkjøb og Halsløsninger, som vare Eftervirkninger af Grevens Feide og spores i Jylland ligetil 1542,²⁾ eller det var maaskee blot indført, fordi Jyderne, som et Par Kongebreve derom sige, sadde og fortrykkede sig istedetfor at klare for sig, og fordristede sig til at gaae til Thinge, uagtet de vare fredløse og nederfældige Mænd. For en Johan Brockenhuus skulde de dengang optinge,³⁾ og denne Forretning kunde lige godt forenes med en Hofsindes og en gammel Lehnsmands Stilling. Men da Forandringen med St. Hans Kloster i Viborg blev gjort 1547, sees det, at Landsdommeren, der nu fik en Deel af Klostergodset, ogsaa fik det Hverv at optinge for hele Jylland og indføre Sagefaldet i Klosters Regnskab;⁴⁾ derfor bliver det rimeligst, at det har været den samme Brockenhuus, der havde St. Hans Kloster, som ogsaa har havt det særegne Hverv at optinge med de Fældte.⁵⁾ Ogsaa Hvolgaard kan lettest tænkes forlehnet til den ældre Johan, da Forlehnningen allerede var forbi 1544, skjønt denne

¹⁾ D. Mag. 4 R. 1, 43. Trap Kgr. D. H. 883.

²⁾ Smsted, S. 94 og 113.

³⁾ Smsted, S. 56, 259, 300 (261).

⁴⁾ Smsted, 291—93.

⁵⁾ Allerede 1548 var denne Ordning opgivet eller dog væsentlig forandret for de kongelige Lehns Vedkommende, idet Landsdommeren skulde overlade Lehnsmændene at inddrive Bøderne (smst. S. 347), istedetfor at disse for skulde staae ham bi derved.

Lehnsmand unegtelig kaldes Joh. Brockenhuus til Leerbæk.¹⁾

Forøvrigt er det kun bekjendt om Johan (Johansen) Brockenhuus, at han 1552 deeltog i det Møde, hvorved Adelen Landemode blev vedtaget,²⁾ og at han værnede med Iver om sin Gaards Rettigheder, og derved indvikledes i langvarige Retstrætter med Eieren af Nabogaarden Haraldskjær.³⁾ Ved Magelæg med Kongen samlede han Godset 1574; men om han opnaede at faa den Annexgaard, paa hvilken der 1535 blev gjort Reclamation, vides ikke, saalidt som paa hvilken Arveret Reclamationen var begrundet.⁴⁾ I egne og Andres Retssager nævnes han ofte fra 1545 til 1582 og var bl. A. Bisidder i Kongens Retterthing, da der blev domt paa Birgitte Gjoes Gavebrev.⁵⁾ Han døde 1587. Hans Hustru var Sophie Skeel, Datter af Anders Skeel til Hegnet og Karen Flemming, som først døde 1602.⁶⁾ Af deres 7 Børn levede kun Datteren Karen,

¹⁾ Det kunde være af dette Lehn han svarede Skatten 1542. (Ovenf. S. 459).

²⁾ Krag Chst. 3. Suppl. S. 114.

³⁾ D. Herregd. XIX og IX Bd. (Haraldskjær).

⁴⁾ Man kunde af denne Reclamation mulig slutte, at dog en Slægtskabsforbindelse fandt Sted mellem Brockenuserne og Stangebergerne; men før Recessen af 1536 kunde Kirkeeiendomme ogsaa forlanges tilbage, idetmindste som Fæstegods, paa Grund af Forbindelsen med en Eiendom. (Ny D. Mag. 4, 312). I ethvert Tilfælde kunde det da ogsaa være Johan Kiildsen, der mulig stod i et Slægtskabsforhold til Stangebergerne, for hvilket vi ingen Plads kunne finde i Peder Brockenhuus's Familie.

⁵⁾ D. Mag. IV, 24. 28. D. Mag. 4 R. 1, 42. 53. 198. 281. 284 og 2, 171. Rosenv. gl. Domme 3, 63. 222. 250. 283 og 4, 11. Ældste Archivreg. 3, 237. D. Herregd. XII. (Barritsskov). Skeel Optegnelser S. 76.

⁶⁾ 24de Mai (Eil. Br. Antegn.) I Skeels Optegnelser om Familien Skeel S. 65 siges, at hun skulde være bleven henved 100 Aar gammel men det er just ikke sandsynligt, eftersom hendes Mand først var født 1512, og hun fødte sin Søn 1550. Men gammel maa hun være bleven, da alle hendes Sødkende døde inden 1568.

gift med Otto Krag til Lunderupgaard ved Varde, død 1612, og Sønnen Kield, som var født 1550.

Kield Brockenhuus¹⁾ tilhører endnu mere Privatlivet end hans Fader. Thi vel havde han faaet sin Dannelse i Hamborg og Tydskland og tjent flere tydske Fyrster, af hvilke Pfalzgreve Casimir gjorde ham til Væbner;²⁾ men her hjemme kom han kun 1582 til at gjøre Tjeneste paa den Flaade, som ikke løb ud,³⁾ og forekommer ellers kun ved Faderens Side og som Godsbesidder. Han blev gift 1583 med Edel Ulfeld, Datter af Just Andersen (Ulfeld) til Østergaard, Moesgaard, Handstedgaard o. fl. Gaarde († 1563). Brylluppet stod paa Aarhus Bispegaard, som var Lehnsmændens Residents, formodentlig fordi hun har været i Slægt med den daværende Lehnsmænd Knud Brahe eller opholdt sig i hans Huus.⁴⁾ De have mulig boet paa Handstedgaard, saalænge Kiolds Fader levede; thi efter denne Gaard benævnes Fru Edel Ulfeld, og den tilhorte siden Kield Brockenhuus⁵⁾. Den laa tæt udenfor Horsens, en anseelig gammel Gaard, som nu er en mild Stiftelse. 1588 var han tilstede ved Kongens Begravelse, og formodentlig senere ved den unge Konges Kroning;⁶⁾ men iøvrigt omtales han ikke meget⁷⁾. Kield Brockenhuus og Edel Ulfeld havde tre Sonner, Just, Johan

¹⁾ Navnet Kield kan naturligen hidrøre fra Juellerne; det var Farmoderens Faders Navn, ligesom en anden Søn blev kaldt Peder efter Farfaderens Fader, hvilke begge ikke tidligere vare opkaldte, da Johan havde faaet sin Faders Navn.

²⁾ Iver Iversen Hemmets Liigprædiken over ham Kbh. 1623. Kongens Anbefalingsbrev af 1572 i Kesefelds Doc.

³⁾ Resen S. 337.

⁴⁾ D. Atl. IV, 92 og 108.

⁵⁾ Ældste Archivreg. I, 195.

⁶⁾ Res. 359.

⁷⁾ En Proces med Moderens Familie 1603 omtales i Skeels a. Sk., S. 150.

og Niels, af hvilke den sidste døde ung,¹⁾ og den første studerede i Wittenberg 1603, men ellers ikke er bekjendt.²⁾ Kiold døde 1616 og blev begravet i Veile Kirke, hans Hustru døde i Fyen 1633.³⁾

Johan (Kioldsen) Brockenhuus, hvis Levnet ligeledes er fortalt i en Liigprædiken, var født den 10de Nov. 1588, oplært paa Sorø Akademie og dannet ved langvarige Udenlandsreiser fra 1603 til 1616, paa hvilke han studerede i Helmstedt, tilbragte 4 Aar i Paris og besøgte Spanien, Italien og Malta. Imidlertid traadte han ikke i Statens Tjeneste, uden forsaavidt han i 7 Aar gjorde Krigstjeneste som Kornet. Midt under Krigen giftede han sig 1627 med Helvig Bille, Datter af Erik Bille til Kjærsgaard og Mette Bech af Havreløkke paa Lolland. De Keiserliges Indfald, som førte tunge Tider over Halvoen, medtog især Egnene om Veile haardt. Den unge Kone fandt Tillflugt hos sin Bedstemoder paa Lolland; Handstedgaard blev ødelagt, ved Leerbok laa 8 Bøndergaarde øde i Hover. Men efter Freden udvidede Johan Brockenhuus Leerbæks Hovmarker med de øde Gaardes Lodder og en Annexgaard, erhvervede Kongetienden af Handsted Sogn og kom efterhaanden i Besiddelse af flere Herregaarde: han arvede Lunderupgaard efter sin Faders Søster, Østergaard og Moesgaard efter sin Moders Søstre, saaat han paa engang eiede en Herregaard udenfor hver af Byerne Veile, Varde og Horsens og to i Omegnen af Aarhus⁴⁾. Selv blev han paa

¹⁾ Lisb. Bryskes Slægtbog fol. 210. (Under Navn af Claus kunde han mulig være nævnet i Calmarkrigen, hvorefter i 7de Afsn.)

²⁾ Ny Khst. Saml. 4, 74. Paa Stamtavlen findes Aarstallet 1626 sat ved hans Navn: maaskee hans Dødsaar, mulig at han faldt i Krigen. Han levede endnu 1619.

³⁾ Ovenanførte Liigprædiken og Ved. Sim. Jørgen Brahe S. 67.

⁴⁾ D. Herregd. XIX og XVII, (Østergaard) og IV (Moesgaard).

Leerbæk og regnede sig nærmest til Veile. Han førte der udentvivel en vis Pragt, som har givet Herskabet paa Leerbæk en traditionel Anseelse i Byen, og i Forbindelse med hans Ungdomsdannelse kan have bevirket, at han endog i sin høie Alder fik Stemmer ved Valget til Rigsraadet 1648.¹⁾ Han lod holde og udgive en Liigprædiken over en Datter, som døde ung i Fyen 1644, og blev selv foreviget paa samme Maade, da han blev begravet i Veile Kirke.²⁾ En Skole, som han stiftede for Bønderne i Hover, er mulig det første Exempel paa denne Omsorg for Almuen, og var tilligemed et Legat til de Fattige i Veile et hæderligt Minde, som han efterlod sig,³⁾ endskjønt hans Velstand neppe var stor eller synderlig sikkret ved de mange Herregaarde, han eiede. Han døde 1648 og havde allerede solgt Lunderupgaard.

Hans Enke solgte strax 1651 Østergaard og Moesgaard og forlod ganske de jyske Eiendomme, da hun giftede sig med Henning Povisk til Hollufgaard i Fyen, der 1664 døde under Opbud. Af hendes Børn med Johan Br. blev Datteren Edele Brockenhuus gift med Knud Urne til Julskov og tilbragte ham en Gaard af Moderens Arvegods, Billeshave, men døde allerede 1662.⁴⁾ Sønnen Erik blev den Sidste, der eiede Leerbæk.

Pont. D. Atl. IV, 219. Mulig er det 'ogsaa denne Johan Br., der omtales i Jørg. Brahes Dagbog 1630 (Ved. Sim. S. 57) i Anledning af en Sag med Fred. Munck.

¹⁾ Actst. udg. af F. St. f. S., 2 Saml. S. 99. Rimeligviis er det ham, der nævnes (D. Mag. IV, 159) ved Laurids Ulfelds Bryllup 1640; hans Søn fik senere Brudens Søster.

²⁾ Biskop Hans Mickelsens Liigprædiken over Jf. Sophie Brockenhuus 1647, og Biskop Erik Monrads over Johan Brockenhuus, Aarh. 1649.

³⁾ Hofm. Fund IV, 750—51.

⁴⁾ Smsted V, 251. Baade hun og Moderen († 1674) ligge begravne i Fraugde Kirke.

Erik Brockenhuus arvede vel de to jyske Gaarde, Leerbæk og Handstedgaard; men den svenske Krig bragte Ødelæggelse over hans Gods, som over saamange Andres. Han var kort før Krigen 1656 blevet gift med Ingeborg Parsbjerg, Datter af Oluf Parsbjerg til Jernit (Frisenborg) og Karen Kruse; deres Bryllup stod i Viborg;¹⁾ men ikke heller denne Forbindelse med en mægtig Familie var istand til at redde ham. I Krigen selv har han formentlig taget Deel, skjønt han ikke nævnes; efter den underskrev han Souverainitetsacten.²⁾ Men 1664 gjorde han Opbud paa Viborg Landsting; Laan, Cautioner og Skatterestancer vare de almindelige Former for Godseiernes Undergang; Leerbæk kom i fremmede Hænder.³⁾ Som Adelsmand uden Gods fandt Erik Brockenhuus imidlertid en Plads i den staaende Armee og blev forlehnet med Mandal Lehn: han var 1669 Ritmester i Rostjenssten; i den skaanske Krig blev han taget til Fange ved Lund, men løskjøbt og forfremmet til Major. Kort efter faldt han paa Ærens Mark, dødelig saaret ved Stormen paa Landskrone 1677.⁴⁾ Da hans Børn døde unge, uddøde de Leerbæk-Brockenhusers Slægt med ham — i det 7de Led — efterat Gaarden i omtrent 200 Aar havde gaaet i Arv fra Fader til Søn. Hverken paa Gaarden eller i Veile Kirke har noget synligt Minde bevaret Erindringen om den engang mægtige Slægt, idetmindste er nu intet

¹⁾ D. Saml. 2 R. 2, 29.

²⁾ Geh. Arch. Aarsb. 2, 199.

³⁾ D. Herregd. XIX. Først 1663 betalte han Krigstyret for 1651—54, (Rentek. Arch.) og 1667 foranledigede hans Insolvents et kgl. Resc. (22 Aug.) angaaende det, som Odense Fattigvæsen tabte ved et Laan, for hvilket han havde været Cautionist i Krigsaarene. (Rescripts. Reg. 1, 355).

⁴⁾ Meddelels. af Oberst Vaupell og Cap. Grundtvig og Da. Atl. V, 1005.

Spor af noget saadant at finde i Veile Kirke, hvor de Fleste fandt deres Hvilested.

5.

De Bramstrup-Brockenhusser.

(3die 4de og 5te Slægtled).

Den berømteste Linie af det 16de Aarhundredes Brockenhusser, skjønt kun udgjørende tre Slægtled, er den, som blev stiftet af Peder Brockenhuus's anden Søn Mickel Brockenhuus til Bramstrup ved Siden af de to ældre fyenske paa Vollerslevgaard og Søndergaarde.

Det er rimeligt, at medens den ældste Søn arvede den fædrene Gaard Leerbæk, har denne anden Søn foruden smaa Stykker af Faderens jyske Eiendomme¹⁾ arvet de fyenske Gaarde Damsbo og Bramstrup, eller dog saameget af dem, at han efterhaanden kunde indløse de andre Medarvinger²⁾. Man benævned ham aldrig til Damsbo og først seent til Bramstrup, da han tvertimod i mange Aar maatte henregnes til den sjællandske Adel, inden han nedsatte sig paa den Gaard i Fyen, hvorefter man mest passende kan benævne hans Efterslægt. Om Mickel Brockenhuus's Ungdom vides aldeles Intet; et Sagn, hvorefter han skulde være blevet til et Ordsprog, maa træde i hans Ungdomshistories Sted. Det fortælles, at han i sin Ungdom gik paa sine bare Fødder til Rom; da han paa Hjemvejen var kommen til Holsten, mødte han nogle Landsmænd, som ligeledes vilde til Rom og af hvilke han blev haardt anfægtet, at han skulde gjøre Reisen om igjen. »Mikkel trykkede sig, saa-

¹⁾ Ovenf. S. 456.

²⁾ At han eiede Damsbo 1543, 1549 og 1553, sees af Rosenv. gl. Dom. 1, 75 og Actst. udg. af F. St. f. S. i Saml. 181 og 192, og iblandt Brockenhusernes Breve findes Antegnelser fra 1524 om forskellige Gaarde, Mickel Brockenhuus erhvervede til Bramstrup.

længe han kunde«; men omsider lod han sig overtale og sagde: jeg gaaer med for Selskabs Skyld. Deraf det Ord- sprog: at gaa til Rom for Selskabs Skyld, som Mikkell Brockenhuus gjorde.¹⁾ Vi maa lade det staae hen, om der ligger nogen virkelig Begivenhed til Grund for Sagnet, f. Ex. en Bod for en af de blodige Overilelser, som var saa almindelig blandt den Tids Adelsmænd, eller en Pillegrims- reise af Andagt; men Sagnet kunde næsten fortolkes som en Allegorie paa hans Levnetsløb; thi han var vistnok ikke meget velhavende, da han i sin Ungdom beilede til Kirkens Gunst, og siden gik han med, da den øvrige Adel forlod Kirkens Sag. Han var nemlig den Første af denne Fa- milie, der nød godt af den fyenske Adelsmands Lago Urnes Ophoielse paa Sjællands Bispestol 1512. Biskoppen var hans Moders Morbroder, og i Aaret 1514 etablerede han sin Søsterdattersøn ved at belehne ham med Saltø Slot og Lehn i Sjælland, hvilket han beholdt, saalænge Bi- skoppen levede (1529), og tillige gav han ham 1527 Livs- brev paa det biskoppelige Gods Toxsværd for hans og Kones og et Barns Livstid, hvilket han beholdt til sin Dod og hans Enke efter ham (til 1562).²⁾ Saltø var et meget anseeligt Lehn, hvoraf endog skulde stilles 5 Ryttere og Skibsfolk, naar behøvedes, og præsteres 16 Nathold.³⁾ Det var derfor intet Under, at Mikkell Brockenhuus findes blandt de skaanske og sjællandske Adelsmænd, som tiltrods for den ellers herskende Stemning hos Adelen paa Herre-

¹⁾ Saaledes er Sagnet fortalt i Kall Rasmussens biographiske Notitser til hans Optryk af Klevenfeldts nobilitas Daniæ ex monumentis. 1860.

²⁾ D. Mag. 3, 291 og 3 R. 231—32, 236 og 6, 202. Ældste Archivreg. 3, 317. Knudsen Joach. Rønnow S. 191.

³⁾ Dette og den øvrige Afgift anføres i D. Mag. 4 R. 1, 231 efter Mikkell Brockenhuus's Opgivende for Kongen 1546.

dagen i Kjøbenhavn 1524 protesterede mod Lutheriet og forbandt sig til af yderste Magt at hjælpe til at straffe Luthers Tilhængere paa Person og Gods; thi disse Mænd vare alle afhængige af Biskopperne eller meget nær forbundne med dem.¹⁾ Men dette hindrede ikke Mickel Brockenhuus i senere at slutte sig til de reformerende Konger. Biskop Lago Urne kan ogsaa paa anden Maade have fremdraget sin unge Slægtning, som ogsaa tilligemed sin Hustru erindres i hans Testament²⁾ og opkaldte sin Velgjører i den første Søn, der fødtes ham efter Biskoppens Død.³⁾ Udentvivil tjente han ogsaa i Kongens Kancellie og blev navnlig i Aaret 1524 sendt til Gulland med en af Rigsraaderne i et vanskeligt Hverv.⁴⁾ Det har vel været i saadan Egenskab, at han 1525 havde faaet det kongelige Lehn Pederstrup Birk paa Lolland, hvilket han beholdt som Pantelehn og 1546 maatte forhøje med 500 Rdlr.⁵⁾ Denne lollandske Herregaard blev hans Bopæl, da den nye sjællandske Biskop fratog ham Saltø; i Grevens Feide boede

¹⁾ Dette Actst. er trykt i Münters Ref. Hist. 1, 531, og paa Originalen, som bevares i Geheime-Archivet, er det benævnet: nobilitatis Scaniae et Sjællandiae et aliorum conclusum. Om andre Biskopper end Erkebiskoppen og Lago Urne tilveiebragte et lignende fra deres Stifter, vides ikke.

²⁾ D. Mag. 3 R. 3, 216.

³⁾ Da de fleste af Mickel Brockenhuus's Sønner bleve fødte i Biskoppens levende Live, kunde han først opkalde ham i den sidste, Lave Brockenhuus, som blev født 1532.

⁴⁾ Allen, de tre nordiske Rigers Hist. 4 Bd., 2 Afd. S. 431 fgg. Naar han der selv kaldes Rigsraad, maa det beroe paa en Feiltagelse; thi han blev aldrig Medlem af Rigsraadet og skjelnes endnu 1541, 1542 og 1543 fra dem, som vare Rigsraader og Riddere. D. Mag. 4 R. 2, 290 og N. Khist. Saml. 5, 521. Ryge Ped. Oxe S. 70. Jf. Eckdal Chr. 2 Archiv 1, 98.

⁵⁾ D. Mag. 4 R. 2, 55 og 1, 212. Han afløste udentvivil Roluf Matsen, som havde det i Pant 1523 (Ny D. Mag. 6, 279) fra 1517 (Allen a. St. 2, 1S. 501.)

hans Hustru der og fik i hans Fraværelse kongeligt Følgebrev til Bønderne, ligesom han selv 1536 fik Kongebrev paa de Tjenere, som vare flyttede fra Birket, at han skulde tage dem, hvor han fandt dem, til Kronens Eiendom igjen.¹⁾ Som lollandsk Herremand fik han endnu 1536 særlige lollandske Hverv;²⁾ men ellers regnedes han nu ogsaa tillige til Fyens Adel, og blev 1528 opbudt til Krigstog blandt de fyenske Adelsmænd,³⁾ og som saadan forekommer han 1533 og mødte i Hjalles Kirke 1534 for at give den protestantiske Konge sin Stemme tilligemed Johan Brockenhuus til Vollerslev.⁴⁾ I Grevens Feide tjente han tilsoes som første Hovedsmand paa Kongens Skibe, og han førte Overbefalingen over hele Flaaden, saalænge Peder Skram laa syg.⁵⁾ Med en Deel af Flaaden besøgte han Gulland i Oct. 1535,⁶⁾ men ellers kjendes ingen særlig Bedrift af ham i denne hæderlige Søkrig.

Det er først ved denne Tid, at han begynder at kaldes »til Bramstrup»,⁷⁾ og det kan ogsaa først være efter Gre-

¹⁾ Smstd. 3 R. 5, 78. 6, 60. Det første af disse Breve har foranlediget den Misforstaaelse (i Danske Herregd. XIII. Pederstrup), at Kongen først da skulde have forlehnet Fru Karen med Pederstrup. De boede der allerede 1530 (Eiler Brockenh. Ant. 21 Sept.) Ved Lisbet Trolles Trolovelse paa Herredagen 1533 var han tilstede, men benævnes ikke af nogen Gaard (Hofm. D. A. 2, 206).

²⁾ Smsted S. 68.

³⁾ Hvitfeld S. 1311.

⁴⁾ Vedel Sim. Odense 2, 1, 194. Pal. Müller Actst. t. Gr. Feide 2 Saml. S. 33. Blandt Seglene findes hans paa den 16de Plads.

⁵⁾ Suhm N. Saml. 3, 275. D. Mag. 3 R. 3, 87. 5, 272 og 2, 274. Et Brev fra ham, som er trykt i Vedel Simonsens Grevens Feide S. 85 og dateret Nyborg 1534, maa tilhøre en senere Tid, da det baade forudsætter Kongevalget og Forlehningen med Nyborg, som dengang Oluf Rosenkrants havde.

⁶⁾ Et Document i Geh. Arch. Sigilsaml., hvori han kaldes M. Br. til Bramstrup.

⁷⁾ Et Kongebr. af Nov. 1536. D. Mag. 3 R. 6, 101.

vens Feide, at han tog Bolig paa denne Gaard. Det siges, at han selv skulde have anlagt dette sit Herresæde, om hvis Beliggenhed i Nørre Lyndelse Sogn, 1 Miil fra Odense, ovenfor S. 431 er talt;¹⁾ men det Sande kan kun være, at han har opført Bygningen og udvidet Eiendommen; thi som det ovenfor er omtalt, var Bramstrupe Gaard til i mere end 100 Aar før. Saavel Navnet, oprindeligt Brangstrup, (o: Brangstorp) som Tillægget Gaard, antyder, at der forhen har været en By, ligesom der endnu paa to andre Steder i Fyen findes Landsbyer af dette Navn; hvor tidlig Byen er bleven opslugt af Herregaarden, kan ikke oplyses; der nævnes aldrig Bøndergaarde i Bramstrup, da de vel ikkun var Herregaardens Ugedagstjenere; men et Minde om Byen er det, at et Vandingssted ved Gaarden endnu har Navn af Gadedammen. Dersom Mickel Brockenhuus har opført Gaarden, har han anlagt den som en Fæstning omgivet paa alle Sider af brede, tildeels dobbelte Grave og Mølle-Soen, og med en Adgang, som fører langsmed de 3 Sider af Gravene; men dersom hans Bygning har svaret til disse Udenværker, er ethvert Spor af den forsvundet, da den snevre Borggaard i 2 Aarhundreder kun har været een Etage Bindingsværk. Til begge sine fyenske Gaarde kunde han nu samle Gods, og han lod vist ikke den Leilighed dertil ubenyttet, som Grevens Feide tilbød. Hans Eiendomme forøgedes ogsaa med det Lehn, som Kong Christian skjænkede ham efter Krigen, Borreby Lehn, formodentlig en biskoppelig Eiendom, der var tilfaldet Kronen: det var en Gaard og en Mølle og maaskee en liden Landsby i Bellinge Sogn, 1 Miil fra Bramstrup, som endnu i Matriklen 1688 hørte til Bramstrup Gods.²⁾

¹⁾ D. Herregd. XIII.

²⁾ Den besynderlige Feiltagelse at forstaae det Lehn, som blev givet

I Landets og Provindsens offentlige Forhold spillede Mickel Brockenhuus en fremtrædende Rolle. Han mødte paa Rigsdagen 1536 tilligemed sin ældste Søn og var En af de 10, der underskrev Reformationsrecessen paa Alles Vegne, ved Siden af Fætteren paa Vollerslev;¹⁾ senere var han blandt dem, der caverede for to af de afsatte Biskopper,²⁾ og han fik endog en væsenlig Andeel i den nye Kirkeforfatnings Gjennemførelse, da Kongen 1538 udnævnte ham til Lehnsmand i Nyborg og Stiftslehnsmand i en videre Kreds.³⁾ Nyborg Lehn indbefattede vel dengang kun den nordøstlige Deel af Fyen, da Sunds Herred var et særligt Pantelehn; men Øerne synes at have hørt dertil, navnlig Taasinge, hvor han idetmindste 1540—42 havde Kjørstrup Lehn,⁴⁾ og som Stiftslehnsmand strakte hans Embedskreds sig over det Halve af Fyen med Taasinge og Langeland. Han fik Befaling 1538 at samles med Biskoppen og alle Lehnsmandene for at forberede Ordningen af Kirkens og Skolens Forhold og senere 1540 til i Forening med den anden Stiftslehnsmand Erik Krummedige at bereise Kjøbstæderne for at udvise det Fornødne til Skolerne. Frugten af disse Forhandlinger foreligger i Actstykker fra 1541.⁵⁾

---

ham, om Borreby Lehn i Sjælland (D. Herregd. III Borreby og XIII Bramstrup), vilde allerede opklares ved Uforeneligheden med Formandens Aftrædelse og Eftermandens Tiltrædelse. (D. Mag. 3 R. 6, 110 og 202). I Canc. Reg. forefindes kun Følgebrevet, men det staaer blandt fyenske Breve. (Meddel. fra Geh. Arch.)

¹⁾ Rosenv. Recess. S. 159. 171.

²⁾ Nemlig for Oluf Munck (Rørdam Mon. Hist. 1, 222) og Ove Bille (N. D. Mag. 1, 239), der ogsaa betænkte ham i sit Testament (smst. 245).

³⁾ Han nævnes første Gang som Lehnsmand 1538, sidste Gang 1545, D. Mag. 3 R. 6, 222 og 4 R. 1, 119.

⁴⁾ En Qvittering for disse Aar omtales i Brockenhusernes Breve.

⁵⁾ For Odense og Svendborg i Hofm. Fund VI, 258, Actst. udg. af F. St.

Ogsaa i andre Tilfælde kunde en videre Virkekreds anvises den betroede Lehnsmand, saasom at opkræve Skat i tilgrændsende Lehn,¹⁾ og da man 1539 rustede til den forventede Krig, blev det ham, der tilligemed sin Fætter og Nabo fik hele Landet i Befaling.²⁾ Han indkaldtes stedse til Rigsdage og Hoffester fra Kroningen 1537 til Lehnsacten i Kolding 1547.³⁾ Han stod da ogsaa blandt de Første, naar Kongen behøvede Hjælp af sin Adel: han caverede 1541 for et Laan, Kongen gjorde,⁴⁾ og maatte, som ovenfor blev bemærket, forstrække Kongen 500 Rd. paa Pederstrup Birk, og paa samme Tid blev han ved det tvungne Laan 1545 ansat for 500 Mk. lybsk.⁵⁾ Ved Rustningen 1539 skulde han stille fire fuldt udrustede Ryttere til indenrigs og en til udenrigs Tjeneste.⁶⁾ Hans Krigsdygtighed blev ikke prøvet efter 1535; men fra Nyborg holdt han skarpt Udkig med alt hvad der færdedes i Beltet.⁷⁾ I Fredens Gjerning deltog han i mangfoldige Sager og Domme i Fyen og paa Langeland, for Landsthing og Kon-

1. S. 1, 115—18. H. Rørdam Jorg. Sadol. S. 45 og 48. Pont Ann. Eccl. 3, 267 og Odense Biske-Arch. Sunds Herred 38.

¹⁾ D. Mag. 3 R. 6, 296 og 347.

²⁾ Ovenfor S. 439.

³⁾ D. Mag. 3 R. 6, 139 og 4 R. 1, 253. Til en Daabsact var ogsaa hans Frue blandt de Tilsagte (smstd. 97).

⁴⁾ Smstd. 6, 290.

⁵⁾ D. Mag. 4 R. 1, 145 og Grundtv. Rentek. Arch. 1871 S. 93.

⁶⁾ Smstd. 3 R. 6, 228 og 219.

⁷⁾ Det S. 469 Not. 5 omtalte Brev i Ved. Sim. Grevens Feide S. 85 hører formodentlig til denne Tid. Originalen er vel dateret 1534°, som efter Sædvane maa læses 1534to; men det Skrevne 1534° kunde ifølge en mig fra Geheime-Archivet meddeelt genial Conjectur være at læse 1540, idet Brevskriveren først har skrevet det tilvante 3 og glemte at udslette det, da han kom i Tanke om det nye Aar, som var begyndt. Det omtalte Jagtskib »Bjornen« nævnes 1545 i Flaaden. D. Mag 4 R. 1, 92.

gens Retterthing,¹⁾ og han har udentvivel i alle Forhold stillet sig som et villigt Redskab i en kraftig Kongemagts Tjeneste; thi forsaauidtsom nogen Deel af den danske Adel havde deelt Borgernes og Reformatoreernes Tanker om Magtens Samling i en Konges Haand, maa Mickel Brockenhuus vistnok regnes til den.²⁾ I hans Hjem turde den herskende Aand give sig Vidnesbyrd i Sønnernes Dannelse til Statstjenesten og i det Factum, at Christiern Pedersen tilsendte ham og hans Frue en Bog om Philosophernes Levnet og Sæder.³⁾

Omsider fratraadte Mickel Brockenhuus Nyborg Lehn 1545, men kun for at overgive det i sin Sønns Hænder, og døde 1555, begravet i Nørrelyndelse Kirke, hvor den prægtige Gravsteen over ham og hans Kone endnu forefindes (nu rigtignok udflyttet og opsat paa Kirkegaarden) og viser begges Ahner i 4 Led.⁴⁾ Vi have i det foregaaende henvist til den for hans Vedkommende; for Konens er den endnu en uforklaret Hieroglyph

¹⁾ I slige Anledninger findes han nævnt i D. Mag. 3 R. 6, 68. 101. 225. 281 og 4 R. 1, 117; 2, 172. Actst. udg. af F. St. I. S. 1 S. 193; 2 S. 167. Hofm. Fund. VI, 133. Ny Kirkeh. Saml. 5, 244. 246. 501. 19. 21. Rosenv. gl. D. 1, 75. 81. 2, 25. Ryge Ped. Ox. S. 70. Ved. Sim. Odense By 2, 1, 194 og 2, 25 — alt mellem 1533 og 1551.

²⁾ En Antydning i saa Henseende turde det være, at han i ovennævnte Brev idelig gjentager kongel. Majestæt og i et Document, som han udstedte 1541, skriver sig »kgl. Maj. Lehnsmand til Nyborg« (Actst. I Saml. S. 118) — en Talebrug, som da begyndte, men ingenlunde fulgtes af Alle, f. Ex. Esge Bille og Christ. Hvitfeld i Norge. (Krag 2, 320. 377).

³⁾ N. M. Petersens Lit. Hist. 2, 133. Om det er den bekjendte Christen Pedersen eller en Anden, der havde forfattet denne neppe trykte Bog, er uafgjort.

⁴⁾ Den er kobberstukket flere Steder (s. ovenfor S. 418) og Indskriften findes i Marm. Dan. 1, 251. Konens Dødsaar er aldrig blevet tilføjet.

og stemmer ikke meget med hvad der berettes om hendes Slægt.

Hendes Navn var Karen Lykke, og alle ældre Genealoger ere enige i at kalde hende Hansdatter og tillægge hende Ellen Jensdatter Munk til Moder. Saavidt stemme ogsaa de to første Vaaben paa Gravstenen med Beretningen. Men naar denne Hans Lykke, gift med Ellen Munk, som maa have levet sammen 1490—1500 for at have en Datter, der kunde blive gift 1516 og leve til 1562, snart kaldes Hans Lykke til Sandholdt, snart til Havnø (en liden Gaard ved Mariagerfjord), snart til Gavnø i Sjælland og Eskjær (i Salling), savnes ethvert sikkert Spor til at udfinde det Rette, som skulde kunne bestaae med Tidsforholdet og med disse Gaardes Historie, og hvad der vides om Lykkernes og Munkernes (Viinrankemunkernes) ældre Slægtled, harmonerer aldeles ikke med Karens Vaaben paa Gravstenen.¹⁾ En senere Liigprædiken kalder ham Hans Lykke af Skovgaard i Jylland;²⁾ men der er kun en eneste sikker Hans Lykke 1486, og han forekommer kun paa Rudgaard eller Rygaard i Nørager Sogn i Sønder Hald Herred ved Randers,³⁾ og Intet vides om hans Familieforhold. Man finder ikke engang disse Forældres angivne Fornavne (Hans og Ellen) bestyrkede ved de Navne, Karen Lykkes Børn fik.⁴⁾ Hun døde formodentlig 1562, da hendes Lehn Pederstrup blev forlehnet til en Anden.

¹⁾ Vaabnene ere: Lykke, Munk, Bild (ell. Strangesen), Seefeld, Muus, Udson, Gyldenstjerne og Krabbe.

²⁾ Seg. Jørgens. over Laur. Brockenh. 1604, og der omtales virkelig i Aarhus Stift en Fru Ellen i Skovgd. 1511. (D. Mag. 4 R. 2, 298).

³⁾ Hübertz Doc. til Aarh. By 1, 54—57. Der laa ogsaa et Skovgaard i Nørager Sogn. Trap Kgs. D. 2, 510.

⁴⁾ Kall Rasmussen vidste Intet at anføre om hendes Slægt og kalder hende ikke engang Hansdatter. (D. Mag. 3 R. 3, 232).

De havde fem Sønner Peder, Frands, Jacob, Jørgen og Lave og en Datter Gese, hvis Fødsels Aar og Dag ere antegnede af Jacobs Søn Eiler Brockenhuis og falde mellem 1517 og 1532. Datteren (født 1530) blev gift 1550 med Erik Bille til Lindved, Bramstrups Nabo-gaard; han var da Enkemand, og hun var mulig Enke efter en anden Bille; hun blev Enke 1573, men døde først 1599 og blev begravet i Odense Frue Kirke.¹⁾

Den ældste Søn Peder, født 1517, tjente allerede i sit 14de Aar ved Frederik den Førstes Hof og fik som Hofsinde Borgeleie paa Holmekloster med fire Heste og Svende;²⁾ i Grevens Feide tjente han Kong Christian og blev 1535 sendt til Lolland for at drive paa Skatternes Udredelse.³⁾ Han bivaanede Rigsdagen 1536 som Led af den fyenske Adel⁴⁾ og gik 1538 og mulig 1541 som kongelig Sendingsmand til Frankrig.⁵⁾ Som Løn fik han 1532 Verne Kloster og derefter Ingestads Lehn og 1541 Før-lehningsbrev paa Pederstrup Birk efter hans Fader som frit Pant.⁶⁾ Men en tidlig Død afbrød hans Livsbane, da han allerede 1547 døde paa Nyborg Slot ugift og blev begravet i Nørre Lyndelse Kirke, hvor hans Ligsteen

---

Efter hendes Børns Navne skulde hendes Fader snarest have heddet Jørgen eller Jacob.

¹⁾ Ved. Sim. Odense 2, 2, 165 og 3, 173. Paa Mindetavlen skal have staaet, at den var sat af Datteren Birgitte Bille, som skulde være Eriks Steddatter, hvilket da forudsætter, at Gese først havde været gift tidligere med en anden Bille. Hun siges 1588 at have boet i Svendborg. Jac. Madsen S. 174—76. 201.

²⁾ Hist. Tidssk. 2, 56. Endnu yngre Hofsinder kunne paavises, som Thyge Krabbe, der kun var 12 Aar gammel, da han blev det. Allen de tre N. R. H. IV, 1, 153.

³⁾ D. Mag. 3 R. 5, 115.

⁴⁾ Rosenv. Rec. S. 159 og D. Mag. 3 R. 6, 56.

⁵⁾ Geh. Arch. Aarsber. IV, 130—134.

⁶⁾ Dansk Selskabs Tilvæxt S. 217. Norske Saml. 1, 363.

endnu viser hans Forældres Vaaben, men Indskriften er udslidt.¹⁾ En nyere Historiker har kaldt ham Peder Brockenhuus »til Norskov«;²⁾ men Samtiden giver det ikke Medhold hverken i Gaardens Historie³⁾ eller i det, som vides om hans Stilling; han nævnes hverken ved Væbnningerne 1535 og 1539 eller ved det tvungne Laan 1545, saa at man vanskelig kan antage, at han har besiddet en særlig Herregaard. Man kan derfor ikke let holde den Mistanke ude, at han er forvexlet med en ganske anden Peder Brockenhuus, der i det 17de Aarhundrede eiede Norskov.

Ogsaa de andre Sønner vare anførte til at tjene i Kirke og Stat. Frands, født 1518, menes at have været bestemt for den geistlige Stand⁴⁾ (maaskee kaldet efter Dronning Christines Skytshelgen); men da Reformationen kom imellem, ombyttede han Bogen med Sværdet; dog bevarede han stedse Interessen for de aandelige Ting ved Siden af et virksomt Embedsliv og en glimrende Krigerbane, som vi nedenfor nærmere skulle betragte. Ogsaa Jacobs Levnet skulle vi omhandle udførligen nedenfor, og her kun endnu dvæle ved de to sidste Sønner, om hvilke der er Lidet at anføre. Jørgen, født 1526, er ganske ubekjendt; thi den Jørgen, som døde paa Leiholm 1595, maa være en Søn af Godske Brockenhuus til Leiholm og Ane Venstermann Jørgensdatter.⁵⁾ Navnet kunde bestyrke den Forestilling, at Karen Lykke kunde være

¹⁾ Marm. Dan. 1, 251. Jac. Mads. Visitatsbog S. 55.

²⁾ Ved. Sim. Grev. Feide S. 117.

³⁾ Norskov tilhørte 1552 Peder Algudsen (Actst. 1, 177 og Crone om F. Akelei i Saml. til Fyens H. 3, 238), og i Aaret 1536 forekommer en Algud Pedersen (D. Mag. 3 R. 6, 56), der rimeligviis er den Førstnævntes Fader og har vel eiet samme Gaard.

⁴⁾ D. Mag. 3 R. 3, 232.

⁵⁾ Eiler Brockenh. Ant. Jf. ovenf. S. 443.

i Slægt med Peder Lykke til Hverring († 1537), som havde en Søn Jørgen Lykke, der var samtidig med denne Jørgen Brockenhuus; men Navnet kan ogsaa hidrøre fra hans Fødselsdag, Tirsdagen før St. Jørgens Dag (23de April).

Den yngste Søn Lave eller Laurids Brockenhuus, født 1532 og formodentlig opkaldt efter den da afdøde Biskop, har udentviveligt bragt det videst i videnskabelig Dannelse. Vi kunne ikke betvivle, at det var ham, der reiste udenlands og studerede i Paris 1552, hvor en dansk Forfatter udgav en Regnebog, hvori han har optaget et smukt latinsk Vers af den unge Lago Brockenhuus,¹⁾ saalidet som at det var ham, til hvem Erkedegnen i Lund Balthasar Jacobsen 1559 stiledede et philologisk Skrift, hvori omtales, at Lave havde besøgt Rom og Venedig og efterladt sig et anseet Navn paa disse Steder.²⁾ Mindre sikkert, men dog rimeligt er det, at det var ham, der efter sin Hjemkomst som Kongens Secretair³⁾ blev Archidiaconus i Roeskilde og forekommer som Vice-Stiftslehnsmand 1562,⁴⁾ deltog i Roeskilde Domcapitels sidste Plyndring 1563 tilligemed Frands Brockenhuus,⁵⁾ holdt Bryllup 1568 med Ane Stygge,⁶⁾ men døde allerede 1569.⁷⁾ Det vilde være klart, at dette ikke kunde

¹⁾ Suhms Nye Saml. 3, 77. D. Mag. 1, 123. Rørdam Univ. Historie 2, 487.

²⁾ N. M. Petersen D. Lit. H. 2, 97.

³⁾ 1556 var Frands's Broder Lauge Kongens Secretair. (Klevenf. Doc. Saml.) Det er derfor neppe ham, der forefindes som Hofsinde paa Regnskaberne 1559. (Meddeelt af Cap. Grundtvig).

⁴⁾ N. Kh. Saml. 2, 474.

⁵⁾ N. D. Mag. 6, 42, 45.

⁶⁾ D. Mag. 1, 61. Hendes Broders Antegnelser i hans Exemplar af Povl Ebers Calendarium, 10de Oct. 1568.

⁷⁾ N. Kh. Saml. 3, 490 og Marm. Dan. 1, 26. Arvingerne aflagde

gjælde Mickel Brockenhuus's Søn, dersom det forholdt sig, som Archidiaconens Gravskrift i Marmora Danica siger, at han døde i sit 81de Aars Alder; thi Mickels Søn var kun 37 Aar 1569. Men ligesom det allerede vækker en vægtig Tvivl om denne Angivelses Paalidelighed, at Ane Stygge, hvis Bryllup er antegnet af hendes egen Broder og som var omtrent 20—25 Aar gammel, skulde have faaet en Mand paa 80 Aar, saaledes haves ogsaa en i alle Maader paalideligere Afskrift af denne forlængst forsvundne Liigsteen, hvoraf fremgaaer, at Alderen slet ikke var angivet paa den.¹⁾ Der bliver saaledes fra denne Side Intet tilhinder for at ansee Archidiaconen for Mickels Søn; men hans unge Alder kunde imidlertid endnu afgive en Tvivlsgrund; thi da Archidiaconatet 1556 blev ledigt ved Sti Pors's Dod,²⁾ maatte den unge Secretair have faaet dette betydelige Prælatur i sit 24de Aar, og det stemmer heller ikke just godt med hans Alder, at Niels Hemmingsen i en

---

3 Aug. 1570 Regnskab for Archidiaconatet. (Rentem. Regnskab i Rentekamrets Archiv, meddeelt af Cap. Grundtvig).

¹⁾ Ved velvillig Meddelelse af Hr. Just. Steen Friis er jeg blevet istand til at give den paalideligere Inscription paa denne Liigsteen efter Mg. H. Bucks Roeskildia subterranea, og den lyder saaledes:

Hic jacet sepultus nobilis vir Lago Brockenhuus Archidiaconus Roeschildensis, qui obiit Anno Dni. 1569 21 d. Febr.

Condit in hoc tumulo Lago Brockenhusius ossa,

Stemmate vir clarus, doctus itemque pius,

Archidiaconus hoc in templo factus egenos

Juvit et hanc summo fovit amore scholam.

Annam Stygia uxorem de gente reliquit

Morte petens rutili regna beata poli.

Tillæget om Alderen i Mar. Dan. formenes med stor Rimelighed at hidrøre fra en Forvexling med den paa samme Side trykte Gravskrift over Rector Ovesen, hvor ganske rigtig ogsaa Bucks Afskrift har 81 Aar.

²⁾ N. Kh. Saml. 4, 490.

Tilskrift til Archidiaconen 1560 kalder ham »sin gamle Ven« og Patron;¹⁾ thi Niels Hemmingsen var da 47 Aar og Lave kun 28: dog, en brugbar Mand af en begunstiget Familie kunde opnaae meget, og en Hylding af en maaskee indflydelsesrig Mand i Kongens Omgivelser kan ikke tages saa nøie. Udtrykkelig kaldes Erkedegnen vel intetsted Broder til Frands og Jacob, selv naar han omtales ved Siden af dem,²⁾ og ei heller kalder Eiler Brockenhuus denne Ane Stygges Mand sin Farbroder; men Lisbet Bryske siger, at A. Stygges Mand var Mickel Brockenhuus's Son, og Eiler har antegnet hendes Død og Begravelse 1592 i det fjerne Vensyssel, som om hun stod Familien nær.³⁾ Iøvrigt var der ogsaa en Lave Brockenhuus, der døde 1564 i Kjøbenhavn,⁴⁾ og det maa indrømmes, at dette kunde være Mickels Son, dersom han ikke var Archidiaconen og Ane Stygges Mand. I ethvert Tilfælde forekommer han ikke efter 1569, saaat Lave ogsaa kun har havt en kort Livsbane og ingen Efterslægt.⁵⁾

Vide vi saaledes Lidet om de tre Søner, saa ere de to ovennævnte Frands og Jacob desto mere bekjendte. De erhvervede hver en Herregaard til den, de arvede efter Faderen, og stiftede to Linier af den bramstrupske Familie, hvilke imidlertid kun fortsatte sig i eet Slægtled efter dem. Som Broderen Peder have de tidlig stillet sig til Kong

¹⁾ D. Mag. 1, 123.

²⁾ D. Mag. 6, 358 og N. D. Mag. 6, 42.

³⁾ Lisb. Br. fol. 319 og Eil. Br. Antegn. til 12te Marts 1592.

⁴⁾ Rørdam Univ. Hist. Actst, S. 152. Han kan være den Hofsinde, der omtales 1559 (ovenf. S. 477 Not.)

⁵⁾ At Lave Br. med Anne Stygge 1570 have eiet hendes Arvegaard Sødringholm (som det siges i Traps Kgr. Danm. 2, 463), beroer paa en Feiltagelse: Kilden beretter kun, at Fru Ane tog Bolig der 1570 (D. Mag. 1, 62), og antyder netop derved, at hun var Enke, da hun efter sin Faders Død tog til denne sin Arvegaard.

Christians Tjeneste, og Mickel Brockenhuus med sine trede Sønner tør have været en velkommen Støtte for den nye Regjering, der skulde i saa mange Forhold indføre en ny Ordning, og de vare ikke engang de eneste Brockenhuser, om hvilke dette gjælder. De nævnes velikke i Grevens Feide, da de endnu vare meget unge og mulig dannede sig udenlands; men kort efter at Kong Christian var kommen i Besiddelse af Riget, var Frands i hans Tjeneste som kongelig Secretair.¹⁾ Han var født 1518 og nævnes første Gang som kongelig Sendebud til Frankrig 1541.²⁾ Han maa have udført Regjeringshverv paa egen Bekostning eller tidlig have været istand til at understøtte Regjeringen med Penge; thi 1542 pantsatte Kongen ham Hindsgavl Slot og Lehn for 400 rh. gl. og 1600 Joachimsdalere, som han skyldte ham.³⁾ Med dette Lehn var rimeligviis det Viingods forbundet, som han havde i Forlehnning til 1547.⁴⁾ Hindsgavl beholdt han i tre Aar, indtil hans Svoger Hans Johansen (Lindenow) 1545 udløste ham af Pantet — et Arrangement, der rimeligviis hængte sammen med hans Ægteskab, som omtrent falder ved samme Tid. Rigsraad Laurids Skinckel (Tinhuus) til Julskov og Egeskov, der var død 1533, havde efterladt sig tre Døttre: Hans Johansen havde 1539 ægtet den yngste og fik Julskov med hende;⁵⁾ Frands Brocken-

¹⁾ Hans Historie er temmelig udførlig givet af Becker i Orion 3 D. S. 376 fgg., men dog først fra 1546, og ikke Lidet lader sig nu tilføie og nøiere bestemme.

²⁾ Geh. Arch. Aarsberetn. IV, 213.

³⁾ Ved. Sim. Borgruiner 2, 125 og Actst. udg. af F. St. I. S. 1, 191. D. Mag. 4 R. 1, 12. 96. 246.

⁴⁾ Cornelius Hamsfort fik det efter ham 1547. Rørdam Hist. Kildeskr. 1, 677. Det laae navnlig i Vends Herred og udgjorde 13 Ørter. Jac. Mads. Vis. S. 396.

⁵⁾ Tiden for dette Ægteskab sluttes af Konens Brev i Rørdams Hist. Kildeskr. 1, 482, dateret 12te April 1539.

huus blev gift med den ældste, Anna Tinhuus, og fik Egeskov med hende,¹⁾ og da denne Gaard dengang ikke var betydelig, er det rimeligt, at Hans Johansen har maattet give Vederlag i Penge for at beholde Julskov. Frands Brockenhuus skriver sig fra denne Tid til Egeskov og forbedrede denne Herregaard med meget Gods. Men i det samme Aar fik han et betydeligt kongeligt Lehn, da han blev sin Faders Eftermand som Lehnsmand paa Nyborg Slot, hvor han i en lang Række af Aar (1545—62) var Lehnsmand og Stiftslehnsmand i en endnu videre Kreds end Faderen.²⁾ Lehnet voxte i hans Besiddelsestid med Sunds Herred og Taasing,³⁾ som senere stedse blev under Nyborg; fremdeles havde han til forskjellige Tider Hagenskov Lehn,⁴⁾ Salling Herred, Tranekjær og Langeland⁵⁾ og som Dronning Dorotheas Lehnsmand Holmekloster,⁶⁾ saa at $\frac{3}{4}$ af Fyens Stift stod under hans Befaling, medens Svogeren var Lehnsmand paa Hindsgavl og Faderen og

¹⁾ At de bleve gifte 1545, sluttet deraf, at i et Kongebrev af Jan. 1545 siges kun Claus Daa og Hans Lindenow at være Arvinger efter Laurids Skinckel (D. Mag. 4 R. 1, 103—4), men i Nov. nævnes hans Hustru (smst. 245), og 1546 eiede han Egeskov (Becker Orion 3, 376). Men de Børn, der kjendes, ere dog først fødte 1550 og 1552.

²⁾ Han forekommer første Gang i Lehnet 1545 (Grundtvig Meddelelser af Rentekammer-Arch. 1, 95) og som Kongens Embedsmand paa Nyborg i Febr. 1546. Actst. udg. af F. St. I. S. 1, 192 og D. Mag. 4 R. 1, 200. Rosenv. gl. D. 1, 100.

³⁾ Lehnsbrev paa Kjærstrup 1549. Khist. Saml. 2, 261. Jacobsen det danske Skattevæs. S. 185.

⁴⁾ 1551—53. Ved. Sim. Hagenskov Hist. S. 47.

⁵⁾ 1553 og 1557 og 1558. Jacobs. det danske Skattevæsen S. 185 og Rosenv. gl. D. 2, 188 og D. Herregd. VIII (Tranekj.) Dog var Lehnsmanden paa Næsbyhoved endnu 1553 Stiftslehnsmand for Salling Herred. (B. A. Sall. H. Nr. 16 og Jac. Mads. Vis. S. 21).

⁶⁾ Orion 3, 379 og N. Rasmussen Søkilde Brahetrolleborg S. 71. Qvittering et Aar 1558 findes i D. S. Tilvæxt S. 225.

Broderen eiede betydelige Godser i det øvrige Land. Derhos overdrog Kongen ham ogsaa Hverv uden Hensyn til Lehnsgrændse, som da han 1546 beordrede ham og Eiler Rønnow til at indføre det nye Skjæppemaal i alle Provindsens Kjøbstæder¹⁾ og lod ham foretage den store Befæstning i Nyborg, hvortil hele Landet maatte bidrage med Penge og Arbejde. Det tor have været dette militaire Hensyn, der især kan have bestemt Kongen til at anvise ham denne Embedskreds og lade ham beholde den saalænge; thi fra de første Aar af udførte han her store og omfattende Værker til Byens og Slottets Befæstning, saa store, at de alene for 3 Aar beløb sig til 36,767 Daler og fortsattes gjennem 10 à 12 Aar.²⁾ I hans lange Embedstid som Stiftslehnsmand for det halve Stift afsluttedes først den kirkelige Organisation ved Klemmebrevet og de mange særlige Kongebreve, der netop udstedtes i Nyborg i Begyndelsen af Aaret 1555 og hvis Bestemmelser om Kirker og Præstekald, Kongetiender og Annexgaarde nu skulde føres ind i Livet. Der kan ikke være Tvivl om, at Frands Brockenhuis har holdt paa Kronens Ret ogsaa i Forhold til det geistlige Gods maaske med en Haardhed, der stundom har ladet ham mindes med Utilfredshed;³⁾ men ligesom deslige Klager bleve langt hyppigere i de følgende Tider, saaledes fortjener det at bemærkes, at den eneste samtidige

¹⁾ Actst. udg. af F. St. I. S. 1 Saml. S. 4.

²⁾ N. D. M. 2, 177—78. Ryge Ped. Oxe S. 109. Geh. Arch. Aarsb. 1, 75.

³⁾ F. Ex. i Skaarup, hvor Herligheden af Annexpræstegaarden og Degneboligen blev lagt under Nyborg (Indb. 1572). Jac. Mads. Visitatsb. S. 19, 276; Becker Orion S. 377, hvor dog med Rette bemærkes, at det ikke var egen Fordel, han søgte. Han hævdede ogsaa Kirkernes Ret imod Adelsmænd f. E. 1548 (D. Mag. 4 R. 2, 174).

Beretning om en Præsts Forhandling med ham i Anledning af et saadant Retsspørgsmaal lader ham see personlig velvillig og imødekommende og hurtig til at gjøre Ret,¹⁾ saaat der neppe fra denne Side er Grund til at beskyldes ham for myndig Hensynsløshed. Af Kronens Ret ved Kaldsbesættelsen (som i alle Forhold) tør han have været en saa tro Forsvarer, at han endog udstrakte den over Lovens Grændser. Han indførte en ny Formel i de Collatser, han som Stiftslehnsmand skulde udstede, idet han kun stadfæstede Menighedernes Valg betingelsesviis: »Dersom Hs. Maj. det saa behager«, og da han engang 1557 hjembragte det fortrolige Bud fra Kongen, at han ønskede en Anden til Præst i Nyborg, end den, som Menigheden havde valgt, var det ikke ham, men Biskoppen, der ved sin Forestilling afværgede dette Indgreb i Embedsbesættelsen paa et Sted, hvor dog Kongen for Slottets Skyld vel kunde tilegne sig nogen særlig Ret.²⁾ I Forvaltning af Kronens Bøndergods har han ligeledes med Iver vaaget over Kronens Interesse og erhvervet baade jordegne Bøndergaarde til Kronens Fæstegods og tidsvarende Landgilde, hvorom flere Retsager vidne;³⁾ men han har ogsaa efterladt sig et mærkeligt Vidnesbyrd om Lehnsmandens Omsorg for de jordegne Bønder, idet han 1551 vilde lade foretage Udskiftning og Rebning

¹⁾ Præsten i Snøde paa Langeland, hvis Bønder besværedes med Hoverie til Stiftslehnsmanden, drog 1556 over til Frands Brockenhuss for at paatale deres og Embedets Ret; allerede paa Veien erfarede han, at Frands var from nok, og venlig modtaget af ham hørte han snart hans Erklæring, at Kongen har nok i sit Eget, og fik sine Bønder fritagne. Khist. Saml. 2, 262.

²⁾ Rørdam Jørg. Sadol. S. 96 og 158.

³⁾ Rosenv. gl. D. 1, 110—12. 240 og 2, 194—98. 204—5 Grundtvig Meddelelser af Rentekammerarch. 1, 115.

af Bymarkerne paa Taasing, hvilket imidlertid fandt saa stærk Modstand, at Kongen paa Bøndernes Klage befalede at lade Tilstanden uforandret og da satte en desto større Straf paa ubeføjede Jordtrætter.¹⁾ Som en enkelt Ovrighedshandling af ham kan det anføres, at han paa Kongens Befaling 1547 fængslede Jørgen Urne, der var kommen hjem for at hverve Soldater til Churfyrsten af Sachsen,²⁾ og som en særlig Gjenstand for Lehnsmændens Opmærksomhed i dette Lehn kan nævnes det kongelige Stutterie paa Eskebjerg (nu Skelenborg), Romso og Sprogø, der foranledigede mange Ordre fra Kongen.³⁾ Det var en Egenhed ved dette Lehn, at Christian den Tredie i sine sidste Aar ofte tog Bolig paa Nyborg Slot, hvor han navnlig i Aarene 1550 til 1555 regelmæssig holdt Hof i to til fire Maaneder ved Aarsskiftet, formodentlig til gjensidig Tilfredsstillelse for Lehnsherre og Lehnsmænd. Byen blev ligesom en midlertidig Hovedstad, og en Mængde Kongebreve og kongelige Domme ere udfærdigede der, ligesom en Mængde indenlandske og udenlandske Stormænd derved samlede. Det var i denne Betragtning, at Frands Brockenhuus engang viste for megen Nidkjærhed, da han lod den afdøde Sognepræsts Liig, som var begravet i Kirkens Chor, optage og nedsætte andetsteds for at beholde Pladsen for de fornemme Personer, der kunde døe under deres Ophold i Byen. Provstens Arvinger klagede, og Sagen gik til Kongens Retterthing, som ikke fandt at kunne

---

¹⁾ D. Mag. 3 R. 4, 86. Straffen kunde forøge Krongodset, thi den Selvejer, som tabte sin Sag, skulde gjøres til Fæster, medens en Fæster skulde have Fæstet forbrudt.

²⁾ Hofm. D. Adelsmd. 3, 273 og Krag Chst. 3. 1, 302.

³⁾ F. E. D. Mag. 4 R. 1, 287. 346. Ogsaa om Falke smstd. 229. Andre Ordre i Registr. D. Mag 4 R. 1 og 2 Bd.

billige Lehnsmændens Forsynlighed, men tilkjendte Præsten hans lovlige Hvilested.¹⁾ At han ved andre Leiligheder skulde have overskredet de lovlige Grændser, savner ethvert Bevis, og den eneste Klage, der blev paakjendt for Retten angaaende Lehnets Skove, blev befundet aldeles grundløs.²⁾

Som fyensk Herremand har den virksomme Lehnsmænd naturligvis ikke heller glemt sit Eget eller sin Stands Interesser. Kjøb og Magelæg, Markeskjelsforretninger og Rets-sager omtales i hans Omraade,³⁾ ligesom han ogsaa idelig deeltog i lignende Forretninger for andre Godsejere og Standsfæller.⁴⁾ Han ejede i Begyndelsen kun Egeskov og skrev sig stedse af den indtil 1555; men han var allerede 1545 anset for saa formuende, at han ved det tvungne Laan blev sat ligesaa høit som Faderen for 500 Mk. lybsk.⁵⁾ Ved Faderens Død 1555 arvede han Bramstrup og kaldtes fra denne Tid oftest efter den, skjønt han udentvivel vedblev, naar han ikke var i Nyborg, at bo paa Egeskov. Denne Gaards Tilliggende forøgede han betydeligt; 36 Bøndergaarde vides han at have erhvervet til den, af hvilke han købte de 23 af Kongen i Aaret 1562.⁶⁾ Til Gaardens Sognekirke Qværndrup fik han Patronatsretten 1560, hvor-

¹⁾ Rosenv. a. St. 2, 178. Ved. Sim. Od. 2, 2, 94.

²⁾ Ved. Sim. Odense B. 2, 2, 122. Becker a. St. 382—83. Naar det anfores (smstd. S. 381), at han havde paa Kongens Vegne ladet sig indføre i noget Gods, som Kongen senere gav tilbage, kjendes Sagen for lidet til, at deraf kan uddrages nogen Daddel, jf. iøvrigt. Rosenv. gl. D. 2, 145, hvor samme Mand domfældtes.

³⁾ Ældste Arch. Reg. 3, 290. Ved. Sim. Od. 2, 2, 59 og 93. Actst. udg. af F. St. 1. S. 2 Saml. 167—68. D. Mag. 4 R. 1, 245. Orion S. 381 og 389.

⁴⁾ Hofm. Fund. 6, 133. Da. Mag. IV, 177. Ryge Ped. Ox. S. 70. 86. Ved. Sim. Od. 2, 2, 80. Actst. 1 Saml. 171. 191—92. Rosenv. gl. D. 1, 139. 167. 2, 161. 188. 3, 13. 40.

⁵⁾ D. Mag. 4 R. 1, 145.

⁶⁾ Becker Orion S. 376 og 382.

med fulgte Kongetienden.¹⁾ Paa Egeskov opførte han ogsaa 1554 den store og mærkelige Bygning bestaaende af to mægtige Huse ved Siden af hinanden, som hvile paa Pæle i en Sump, og som fredet af alle følgende Ejere endnu staaer som et af de skjønneste og meest imponerende Værker af det 16de Aarhundredes Bygningskunst.²⁾ Her var det, at Niels Hemmingsen engang var hans Gjæst og den Samtale forefaldt, som afgiver et Vidnesbyrd om, at lærde Samtaler ogsaa havde hjemme ved Frands Brockenhuus's Bord som ved Johan Friis's og de mange andre Adelsmænds, der i det 16de Aarhundrede vare Videnskabernes Venner og Beskyttere.³⁾ En af Gjæsterne yttrede, at Nidkærheden for gode Gjerninger var bleven kold, efterat Evangeliets Tjenere havde begyndt at bestride Gjerningers Fortjenstlighed; da tog Frands Brockenhuus Ordet og udtalte den evangeliske Lære om Forholdet mellem Tro og Gjerninger med stor Klarhed, og da Talen derefter vendte sig til Jacobs Brev og Hemmingsen fortalte, at han havde læst over det for faa Aar siden, opfordrede Brockenhuus ham til at udgive denne Forelæsning. Han gjorde det og tilegnede da Frands Brockenhuus denne sin Commentar til Jakobs Brev.⁴⁾

Foruden Egeskov og Bramstrup ejede Frands Bro-

---

¹⁾ Smstd. 382. Den senere Følge deraf blev rigtignok, at Præsten mistede sin Anpart i Kongetienden og to Mensalgaarde, af hvilke den ene endog blev lagt under Bramstrup, og at Herskabet regnede Præstegaarden selv til Godset indtil 1801, men disse Virkninger af Patronatsforholdet kunne ikke tilskrives Fr. Br. selv.

²⁾ I Fyen er kun een Gaard af lignende Bygningsmaade, at to Huse ere sammenbyggede ved Siden af hinanden, nemlig Fraugdegaard; men den er meget nyere og kun Bindingsværk.

³⁾ Vegener A. S. Vedel S. 57.

⁴⁾ Af Fortalen til den i 1563 udgivne comment. in ep. Jac.

ckenhuus ogsaa Hovedgaarden Stougaard paa Taasing, som han købte 1556¹⁾, og efter Adelens Sædvane ogsaa Kjøbstadgaarde, navnlig i Odense og Nyborg;²⁾ thi ved de aarlige Landemoder og andre festlige Leiligheder havde de ofte Brug for en Gaard i Provindsens Hovedstad. Som Medlem af den fyenske Adel stod han naturligviis i første Række: han indkaldtes til Hyldingen i Kolding 1547 endog foran Faderen og hans Hustru tillige;³⁾ han var iblandt de 8 Adelsmænd, der som Fyens Bedstemænd erhvervede Kongens Stadfæstelse paa den saakaldte Fyens Vedtægt 1547, i hvilken flere ældre Bestemmelser vare forandrede og flere nye optagne efter Tidernes forandrede Forhold, navnlig om Jagt, Adels aarlige Landemode paa den 20de Dag Jul og den mærkelige Skærpelse af Adels udelukkende Ret til sit Jordegods, at ikke blot ingen Ufri maatte købe eller lade sig indføre i frit Jordegods (som i den kjøbenh. Rec. af 1547 c. 22 og koldingske Rec. c. 38), men ogsaa at den Ufrie, som gjorde det, skulde dermed have forbrudt sin hele Fordring.⁴⁾ Adels Forpligtelse til at møde og lade sine Stridigheder paakjende ved Landemodet stadfæstedes ved alle fyenske Adelsmænds Underskrift 1550.⁵⁾

Den Gunst, hvormed Kong Christian havde betragtet Frands Brockenhuus, gik i Arv til Frederik den

¹⁾ Brockenh. Breve i G. A.

²⁾ I Odense Andeel i Myntergaarden og en Jordlod (Ved. Sim. 2, 93 og 126), i Nyborg et Huus, han købte af Kongen. (Orion 3, 380).

³⁾ D. Mag. 4 R. 1, 273—74.

⁴⁾ Krag Chst. 3. 2, 197—205. Et andet (ikke meget noiagtigt) Aftryk gives i Ved. Sim. Odense By 2, 3, 38; men den ældre Vedtægt af 1492 er nu meddelt i Geh. Arch. Aarsb. V, 78—81 og dens Forhold til Stadfæstelsen af 1547 oplyst i Noterne. Gederne bleve nu i Fyen fuldkommen fredløse (uagtet Kold. Reces 65), og alt Storsvildt forbeholdt Adelen.

⁵⁾ Geh. Arch. Aarsb. a. S. S. 78.

Anden. Denne Konge vilde strax ved sin Kroning 1559 have givet ham tilligemed hans Broder Jacob Ridderslaget; men de undslog sig for denne Ophoielse ligesom de fleste Andre, hvem den var tiltænkt.¹⁾ Det var mulig ogsaa et personligt Hensyn, der foranledigede, at Frederik den Anden 1560 beordrede Frands Brockenhuus til at indrette den catholske Bispegaard i Odense til en kongelig Bolig;²⁾ thi det var dog egentlig en Sag, der maatte overdrages Lehnsmanden paa Odensegaard, som ogsaa kom til at forestaae Arbeidet; maaskee har Kong Frederik tidlig begyndt med den Sædvane, som man har bemærket i hans Regjering, at han udstedte sine Ordre til hvem han vilde, stundom med Forbigaaelse af de rette Vedkommende.³⁾ Men den nye Regjering vilde bruge ham paa en større Skueplads: allerede 1559 blev han indkaldt til Krigstjeneste i Toget til Ditmarsken og havde en Kommando som Overvagtmester.⁴⁾ Den 3die Febr. 1562 blev han Medlem af Rigsraadet og forlehnet med Kjøbenhavns, Krogens og Abrahamstrups Lehn og senere med Frue Kloster i Roeskilde istedetfor Kjøbenhavn.⁵⁾ Man kan neppe betvivle, at det var Hensyn til den forestaaende Krig, der bestemte Kongen til at overdrage ham disse Lehn, samtidig med at hans Broder Jacob ligeledes fik Lehn, som afgave vigtige Punk-

¹⁾ Resen Fred. 2. S. 29. Grunden til dette besynderlige Afslag søges for Nogle i religiøse Hensyn (hvis Riddereden endnu indeholdt Eden ved Gud og Helgene, N. D. M. 6, 148), eller i oeconomicke Grunde eller i Frygt for at tabe i Selvstændighed. (Becker Orion 382). If. iøvrigt Rørdam mon. hist. 1, 516.

²⁾ Ved. Sim. Od. 3, 168.

³⁾ Jacobsen i Hist. Tidsk. 5, 420.

⁴⁾ Marm. Dan. 2, 187.

⁵⁾ D. Mag. 3 R. 1, 87. Geh. Arch. Aarsb. III, 50 og Orion a. St. Han fratraadte Kbhvns. Lehn den 26de Marts 1564. Dansk Saml. 2 R. 2, 188. Pont. Ann. Eccl. 3, 397.

ter i en Krig med Sverrig. Frands Brockenhuus forlod saaledes sin Embedsstilling i Fyen og kom senere kun i Besøg til sine Gaarde; det blev Krigen, der nu beskæftigede ham. Begge Brødrene delte den unge Konges krigerske Stemning, ligesom ogsaa den meget ældre Canzler Johan Friis, som bl. A. tog dem med sig ved de vanskelige Forhandlinger med det i Kjøbenhavn tilbageholdte svenske Gesandtskab.¹⁾ Som Kongens Udsending fremtvang han det roeskildske Capitels skjulte Skatte, og det var vel neppe imod hans Villie, at den medfulgte Rentemester forsikkrede Cannikerne, at Kongen vilde lade dem gjøre hver et Qvarteer længere, dersom de lagde Dølgemaal paa Noget.²⁾ Da Krigen udbrød, og Kongen gik med Armeen ind i Sverrig, forordnede han en Regjeringscommission af 4 Rigsraader, nemlig Mogens Gyldenstjerne, Johan Friis, Børge Trolle og Frands Brockenhuus, i Kjøbenhavn.³⁾ Men det næste Aar kaldtes han til personlig Deeltagelse i Krigen: han var allerede under 10de Februar 1564 bleven bestemt til at anføre de danske Regimenter, men alligevel forte han i Sommeren 1564 et Skib under Herluf Trolle, saa at han formodentlig har taget Deel i de hæderlige Kampe, som dette Aars Søkrig frembød.⁴⁾ Men først det

¹⁾ D. Mag. IV, 213 og 214 og Hist. Tidssk. 5, 415.

²⁾ N. D. M. 6, 43.

³⁾ Smstd. S. 149 og Hist. Tidssk. 5, 416. Det sees heraf, at Kobberet i Resen. Fr. 2 Hist. p. 92 med Urette opfører Frands Brockenhuus ved Elfsborgs Beleiring, maaskee ved en Forvexling med Fr. Below.

⁴⁾ D. Mag. III, 248. Herluf Trolles Rapport af 19de Juli 1564. Den 16de Marts 1564 var han endnu i Kbhvn; (Rosenv. Gl. D. 3, 13.) men den 8de Mai løb han ud fra Kjøbenhavn paa Skibet Solen; han havde det Uheld, at der opstod Ild paa Skibet, hvorved 39 Mand forulykkede, men Skibet deeltog i Slaget den 30te—31te Mai. (B. Smiths Bidrag Dansk. Saml. 2 R. 2, 188 og 189).

næste Aar fandt han sin rette Plads, idet Commandoen over det danske Fodfolk den 10de December 1564 blev overgivet i hans Hænder,¹⁾ og fra 1565 til 1569 kjæmpede han da ved Daniel Ranzovs Side, tilsidst som Danmarks Riges Marsk,²⁾ og stedse som Feltöverstens trofaste og tappre Medbefalingsmand. Marskens høie Embede, som gav den nysvalgte Rigsraad den 3die Plads i Rigets Raad, havde vel dengang tabt sin gamle Betydning, tildeels fordi Kongen selv greb umiddelbart ind i Krigsførelsen og overdrog Andre Overbefalingen, tildeels fordi Daniel Ranzov, der som Holstener ikke kunde blive Marsk, dog indtog den første Plads, skjønt han selv kun anførte Rytteriet; men alligevel var Frands Brockenhuus's Duelighed saa stor, at han deelte Æren med Feltöversten for alt, hvad der blev udrettet tillands fra Svarteraa og lige til Krigens Ophør. Alene udførte han kun en Expedition til Norge 1567, som Samtiden priste som en glimrende Bedrift,³⁾ men hans Navn er saa nøie knyttet til alle Landkrigens Enkeltheder, at hans Historie i disse Aar falder sammen med Krigens Historie eller taber sig i den.⁴⁾ Det var en Eiendommelighed ved denne langvarige Nationalkrig, at den standsede fuldstændig hver Vinter, med Undtagelse af den ene 1567—68, da begge Feltherrerne gjorde det møisomme Indfald i Sverrig gjennem de farlige Hulveie, som blev foreviget med en

¹⁾ Sidstnævnte Saml. S. 191.

²⁾ Udnævnt 17de Aug. 1567. Smstd. 197.

³⁾ Suhms Saml. 2, 1, 81. Hist. Tidssk. 5, 432—33 og Dansk Saml. 2 R. 2, 195—97. Absal. Peders. Capitelsbog i Norske Mag. 1, 115.

⁴⁾ Den Skjærmydsel ved Leiren paa Guldborg Enge, den 18de Aug. 1566, ved hvilken den svenske Anfører toges til Fange, blev forf. af Brockenhuus og nævnes i Vid. Selsk. Alman. 1774 som en stor Seir.

Medaille med begge Anførernes Navne.¹⁾ Naar Sværdet hvilede, kunde derfor Frands Brockenhuus tage Deel i Hjemmets Forretninger. Allerede den første Gang han vendte Hjem, fandt han sit Huus tomt: hans Hustru havde ved Krigens Begyndelse boet i Kjøbenhavn, hvor han eiede en stor Gaard paa Nytorvet,²⁾ og synes at have taget virksom Deel i Krigstilberedelserne;³⁾ men senere var hun draget tilbage til Egeskov, og døde der den 2den Juli 1565.⁴⁾ Hun blev først begravet den 8de Januar 1566, formodentlig fordi man afventede hans Hjemkomst.⁵⁾ Da han 1567 var hjemme, blev han af Rigsraadet sendt over til Fyen tilligemed Johan Friis forat forhandle med Adelen om den Skat, som da skulde udredes,⁶⁾ og 1569 (25de April) deltog han i en Herredagsdom.⁷⁾ Med Aaret 1568 var egentlig Krigen ophørt; men Kong Frederik vilde ikke lade Varberg i Fjendens Vold og foretog i Efteraaret 1569 et Tog for at gjenerobre den. Her var det, at begge de store Feltherrer endte deres berømte Krigerbane med Krigerens hæderfulde Død paa Valpladsen: ved en Recognoscering tæt ind under Slotsmuren blev Frands Brockenhuus saaret i Benet af en Kugle den 31te October; han blev bragt til Halmstad og døde den 14de November.⁸⁾ Ranzow faldt

¹⁾ Ogsaa bleve begges Navne stillede ved Siden af hinanden ved det Barns Daab, som blev født i Hulveien: »Frands Daniel von Hulveien.»

²⁾ Kbhvns. Diplomat 1, 739.

³⁾ Hun fik 1564 Kongens Qvittering for 1000 Alen Lærred, som hun havde ladet spinde og væve (Orion S. 378).

⁴⁾ Saaledes angives af Eiler Br. og paa Ligstenen, men Antegn. i Dansk Saml. 2, 2, 191 har 12te Juli.

⁵⁾ Smst. 193.

⁶⁾ Jacobs. om Skattevæs. S. 152.

⁷⁾ D. Mag. V, 80.

⁸⁾ Resen. S. 228 siger vel, at han blev saaret den 6te Nov., men

den 11te November. Fæstningens Overgivelse var en ringe Erstatning for disse smertelige Tab.

Marskens Liig blev tilligemed Feltøverstens »med stor Ære og Fragt nedledsaget« først til Kjøbenhavn, hvor der ved Universitetet blev holdet Sørgefest for ham den 6te Januar 1570, ved hvilken Hans Hemmingsen holdt Talen;¹⁾ men han blev begravet i Egeskovs Sognekirke, Qværndrup, ved sin Hustrues Side, og den prægtige Ligsteen over dem begge blev opsat i Choret; den forefindes endnu vel bevaret, men flyttet til det senere tilbyggede Korsfløi. Dens 32 Ahner føre dog ikke længere tilbage end Faderens i Nørrelyndelse Kirke, men ere ikke uden Interesse for Konens Vedkommende. Det sande Minde, som pryder Hærførernes Grave, er, som den Tids Historie-skriver har sagt, »det evige og berømmelige Navn og Rygte hos deres fædrene Rige, som de havde mandeligen med Liv og Blod indtil Døden forsvart.« Et Billede af dem begge havde Plads i Henrik Ranzows Gallerie paa Bredenburg.²⁾

Frands Brockenhuus's Hustru Anna Skinckel eller Tinhuus var Datter af Rigsraad Laurids Skinckel († 1533) til Julskov, Egeskov og Rolstedgaard, og Hilleborg Bille († 1536). Da Faderen var af de Skinckler, som førte Tinhusernes Vaaben (en springende Hjort), og altsaa formodentlig en Gang havde aflagt det gamle Navn, hvortil Vaabenet hører, kunde de, som satte mere Priis paa den ældgamle danske Nedstammelse end paa den nyere tyske Benævnelse, vedblive at føre det gamle Navn.

---

baade hans Ligsteen og Brodersonnens Antegnelser og Dagbogen i Dansk. Saml. S. 200 have de angivne Datoer.

¹⁾ Rørdam Univ. Hist. 2, 598. Abs. Peders a. St. S. 364.

²⁾ Resen. S. 229. D. Mag. 1, 362.

I alle offentlige Forhold kaldte hendes Fader sig Skinckel, og i hans Kones Slægt (Billernes) synes ogsaa denne Benævnelse at være foretrukket;¹⁾ men Døttrene holdt paa det gamle danske Navn; Rigborg skrev sig 1539 Tegenhuus og fik en kgl. Forlehnning 1570 under dette Navn;²⁾ i Annas Gravskrift kaldes baade hun selv og hendes Fader Tegenhuus,³⁾ medens flere Kongebreve, der omtale dem begge, undgaa at nævne deres Familienavn.⁴⁾

At Fru Anna blev gift 1545, er ovenfor anført. Maaskee var det hendes og hendes anden Søsters samtidige Ægteskab, der fornyede en allerede 1539 gjort Forespørgsel om Breve, der skulde kunne oplyse Skiftet efter disse Damers Mormoder, Ane Gyldenstjerne, Peder Billes; Broderen Esge Bille reiste 1549 den Paastand, at deres Moder ved Skiftet efter sin Moder skulde have modtaget for stor en Arvepart: de unge Koners Mænd tilbode at optage alle de senere passerede Skifter paa ny, skjønt det paa talte var foregaaet omtrent 1520, men paa dette Vilkaar vilde Esge Bille ikke gaa ind, saaat Sagen derved faldt hen.⁵⁾

Frands Brockenhuus og Fru Anna Tinhuus vides kun at have havt to Børn: en Datter født 1550, som døde 1553,⁶⁾ og en Søn Laurids, født 1552, kaldet efter

¹⁾ Hilleborg Bille døde i Sjælland hos en af Brødrene, og paa hendes Gravsteen i Roeskilde Domkirke siges hun gift med L. Skinckel (Antiq. Ann. 1, 165) og i hendes Broder Mogens Billes Testament kaldes hendes Døttre Skinckelsdatter (D. Mag. VI, 51).

²⁾ Rørdam Mon. Dan. 1, 483 og Canc. Reg.

³⁾ Afbildningen af Jac. Mads. Vis. S. 222.

⁴⁾ D. Mag. 4 R. 1, 274 og 2, 87. Ligeledes Gravskriften over Rigborg i Resen. insc. Havn. 81 og Biskop Ove Billes Testament (N. D. Mag. 1, 245.)

⁵⁾ Ordon a. S. S. 350 og Rørdam Mon. hist. a. St.

⁶⁾ Jac. Mads. Vis. S. 222.

Morfaderen, da Farfaderen endnu levede. Denne Søn blev saaledes i en ung Alder Arving til begge Faderens Gaarde og erhvervede endvidere Kjærstrup paa Lolland; men med ham uddøde denne Linie af de Bramstrup Brockenhusere.

Har Historien idel Lovtale for Faderen, saa har den stundom med Haardhed brudt Staven over Sønnen, og det kan ikke fordolges, at hans Liv indeholder Pletter og ikke mange Lyspunkter, dog mulig tildeels fordi det ikke er saa fuldstændigt bekjendt. Af den Ligprædiken, der blev udgivet ved hans Død 1604,¹⁾ erfares vel en Deel Enkeltheder, men den panegyriske Tone tillod ikke at berøre Alt.²⁾

Født den 8de Sept. 1552 blev han i sin første Barn-dom underviist i Hjemmet i Forening med Fætteren Ebbe Munck,³⁾ senere efter Moderens Død 1565 sendt med en privat Præceptor til Kjøbenhavns Universitet; derefter tjente han i to Aar i Kongens Cancellie under Johan Friis, og mod Slutningen af Krigen gjorde han endnu Krigstjeneste under en tydsk Oberst Glisendal, som gjorde ham til Væbner (væragtig). Efterat Faderen var falden, stillede han sig selv med 12 Ryttere under en tydsk Ritmesters Fane. Den barbariske Krigs Indflydelse paa den unge Herremand og Tonen i de leiede Rytterskarer bør ikke oversees ved Bedømmelsen af den unge Officeers Færd, ligesaa lidt som den lovløse Tilstand, der ledsagede og fulgte efter Krigen og navnlig i Kjøbenhavn gik saavidt, at Kongen 1571 kunde foreholde Rigshovmesteren, at der holdtes ilde Huus i Kjøbenhavn og skete det ene Manddrab efter det andet.⁴⁾

¹⁾ Segud Jørgensen Ligprædiken over L. Br. Kbh. 1608.

²⁾ Hans Levnet er ligeledes udførlig beskrevet af Becker i Orion 3, 390 fgg. og 341 fgg., hvilken Kilde ogsaa her er benyttet, hvor ingen anden er anført.

³⁾ I Saml. t. F. Hist. 7 Bd. vil hans Historie blive meddeelt.

⁴⁾ Ryge Ped. Oxe. S. 250.

Efter Fredsslutningen var Laurids Brockenhuus Hofsinde i et Par Aar;¹⁾ men havde allerede 1570 begjært til ægte den berømte Admiral Peder Skrams Datter, hvis første Fæstemand, Hans Skeel, var faldet i Krigen.²⁾ De bleve trolovede i Lavholm Kirke, og den gamle Ridder og ridderlige Helt undslog sig ikke for at give sin 8 Aar ældre Datter til den 18aarige Beiler, end ikke efter at han havde begaaet en Gjerning, der endog bragte hans Liv i Fare. I Febr. 1571, just som han stod i Begreb med at tiltræde en Udenlandsreise,³⁾ dræbte han nemlig en Qvinde i Kjøbenhavn »uden al skjellig og billig Aarsag«, siger Anklagen. Han blev strax indstævnet for Kongen og Raadet, og Lehns-mændene i Nyborg og Odense fik Befaling at anholde ham, til Dom var fældet. Men hverken Begivenhedens nærmere Omstændigheder eller Sagens Behandling er bekjendt; Dommen har rimeligviis lydt paa, at han dømtes i Kongens Naade og Unaade. Et Brev af 11te Dec. 1571 henlyder paa, hvad Rentekamrets Regnskaber fuldstændig oplyse, at han maatte købe sin Fred af Kongen for den ualmindelig høie Priis 10,000 gamle Daler, af hvilken Sum han den 28de April 1572 indbetalte den sidste Rest, tildeels endog paa saa ufordeeltige Vilkaar, at 11 Pantebreve paa Gods, som

¹⁾ Hofmonsterskriverens Regnskab viser dog kun 5 Maaneder. (Medd. af Cap. Grundtvig).

²⁾ I Lisb. Bryskes Slægtb. fol. 105 siges han at være Son af Hans Skeel til Vinderslevgaard og Ellin Lovenbalk, men af Skeels Optegnelser om Familien Skeel sees, at dette gjælder Hans Nielsen Skeel, Son af Niels Skeel og Karen Krabbe. (S. 118—19).

³⁾ Kongens Anbefalingsbrev af 19de Febr. findes i Geheimearchivet ligesom et af 4de Marts for Kjeld (Kilian) Brockenhuus (s. ovenf. S. 462).

hans Forfædre havde erhvervet af Konger og Klostre, formodentlig efter Kongens Forlangende, bleve indbefattede deri.¹⁾ Men Sagen maa ogsaa have tildraget sig en ualmindelig Opmærksomhed, eftersom Kongen endnu 11 Aar efter forlangte den sjællandske Biskops og Niels Hemmingsens Betænkning over Spørgsmaalet om »Manddraberes og andre Ugjerningsmænds Benaadning i Anledning af et Drab, Laurids Brockenhuus havde begaaet«. Betænkningen er til endnu, men giver ikke mindste Oplysning om Begivenheden selv.²⁾ Den offentlige Mening maa imidlertid ikke have dømt ham saa haardt, som Sagens Begyndelse lod formode; thi endnu samme Aar havde han Bryllup med Karen Skram,³⁾ og det er formodentlig endog de nærmest følgende Aar, hvortil der sigtes, naar det hedder i Liigprædikenen, at »Kongen brugte ham paa adskillige Reiser og i Bestillinger baade indenlands og udenlands«, og endelig gav Kongen ham 1579 Nyborg Lehn, som han beholdt i 22 Aar — et tydeligt Vidnesbyrd, at Kongen ikke heller har fordømt ham, skjønt den ovennævnte Betænkning viser, at Sagen endog 3 Aar derefter ikke var glemt.

Laurids Brockenhuus fik saaledes den samme Embedskreds, som hans Fader havde havt;⁴⁾ den formindskedes

¹⁾ Ryge Ped. Oxc. S. 257 og Medd. af Cap. Grundtvig.

²⁾ Ifølge velvillig Meddelelse af Bibliothekar Bruun. Betænkningen forefindes i Kgs. Bibliotek Gl. Saml. 3302. Jf. Rørdams Univers. Hist. 2, 472.

³⁾ Den 25de Nov. paa Egeskov, siger Eiler Br. Hvorfor Brylluppet ikke stod i Brudens Hjem som ellers, vides ikke: skulde det mulig være, fordi han endnu dengang ikke har maattet forlade Fyen? eller skulde det være en Ære, der vistes Brudgommens Slægt?

⁴⁾ Axel Vifferts Afleveringsforretning for Archivets Vedkommende, dateret 5te Mai 1579, er meddeelt i Joh. Grundtvigs Meddelelser fra Rentekammerarchivet I S. 114—25. Man savner heri Spor af Salling Herred og Langelands Lehn; men da de ikke altid vare

vel lidet 1588, da Hindsholm blev fraskilt;¹⁾ men den omfattede dengang Sunds og Salling Herreder og Thosing, og Stiftslehnsmandskabet strakte sig over Langeland, Æro og Als, hvilke to sidste Øer netop 1579 bleve i kirkelig Henseende lagte under Lehnsmanden i Nyborg²⁾ og forbleve derved, medens Stifts-Lehnsmændenes fleste Functioner 1582 overførtes paa alle Lehns mænd og altsaa fik samme Omfang som Lehnet selv. Et enkelt Aar skal han ogsaa have havt Langeland i Forlehnning.³⁾ Det er kun lidet, der vides om hans Forvaltning af disse Embeder; der skete ogsaa kun Lidet i det Kirkeliges Omraade: det blev Lehns mændene paalagt 1581 at værne om Menighedernes Valgret imod de Hindringer, Biskop Niels Jespersen lagde i Veien for den,⁴⁾ og 1587 traf han med Biskoppen og Magistraten i Nyborg en Foranstaltning til Rectors og Hørernes Underholdning.⁵⁾ Den følgende Biskop Jacob Madsen omtaler ham særdeles ofte i sine Antegnelser uden at klage over noget Overgreb eller Mangel paa Bistand.⁶⁾ I

---

forbundne med Nyborg, har deres Brevskaber formodentlig været opbevarede et andet Sted. At Salling Herred fra Begyndelsen horte til hans Lehn, sees af Kongebr. 7de April 1579 i Øst Archiv 13 H. S. 22—23 og Actst. udg. af F. St. I. S. 2 S. S. 7 og Jac. Mads. Vis. S. 249 og 276.

¹⁾ Jac. Mads. Visitatsb. S. 156.

²⁾ Kongebr. af 1579 i Bispearch. Reg.

³⁾ D. Atl. VI, 832. Men 1585 var Breide Ranzow baade Lehnsmand paa Tranekjær og Stiftslehnsmand for Øen. (Bispe-Arch. Langel. Nr. 30).

⁴⁾ Ny Kh. Saml. 1, 93. Orion 3, 393. Biskoppens danske Navn er Jespersen, ikke Caspersen, som det der gjengives efter det Tydske hos Pont. An. 3, 490.

⁵⁾ Hofm. Fund. V, 449.

⁶⁾ S. 46. 55—56. 75. 78. 82. 138. 144. 153. 198. 215. 218. 228. 243. 249. 271. 275—76. 375. Ved Meningsulighed, som et Par Gange skinner frem (78 og 138), turde Lehnsmandens Forhold være vel befoiet.

Nyborg, hvis Kirkes Regnskab Laurids Brockenhuus ene deciderede (medens Borgereskabet deeltog i andre Byers), blev det skjonne Spiir opført 1589;¹⁾ i Rudkjøbing Kirke staaer hans Navn paa Alterstagerne, med Aarstallet 1585;²⁾ men hans personlige Virksomhed fremtræder sjældent; dog Hayes egenhændige Breve fra ham, baade angaaende Kro- nens Ret paa Ærø og Sogneforhold i Fyen.³⁾ Om hans Bestyrelse af Lehnet er der ikke heller meget bekjendt, ikke engang hvorvidt han fortsatte sine Førgjængeres Be- stræbelser for at forøge Kongens Fæstegods;⁴⁾ men der er heller intet Spor til, at han gav Anledning til nogen Klage. 1580 beordrede Kongen gennem ham en almindelig Møn- string af Adelen i Odense, og 1584 fik han Befaling med 6 Andre at paadømme en Sag, som Ribe By havde med Mour. Podebusk.⁵⁾ Af mærkelige Fanger har han mulig forefundet Ane Stisdatter, som 1578 blev indsat der, og stundom havde han nogle Hexe i Slotstaarnet, hvilket kan betragtes som et Tegn paa, at de i hans Omraade ikke altid vare givne til Priis for Herredstthingene.⁶⁾ I

¹⁾ Jac. Mads. S. 74 (78).

²⁾ Hofm. Fund VI, 227. Naar de siges skjænkede af ham, turde det ansees som en Fortolkning, da Lehnsmandens Navn saa ofte anbragtes paa hvad Kirkerne selv betalte.

³⁾ I Bispearchivet findes saaledes bl. A. et Brev til Fru Karen Bryske, som ved en indtraadt Vacance 1593 ønskede at faae Haa- strup udskilt fra Jordløse, aabenbar kun i Herregaardenes Inter- esse; han afviste det ligefrem med den sunde Bemærkning, at de, som havde forbundet dem sammen, nok vidste, hvad de gjorde, og han skrev samtidig til Biskoppen i samme Retning. Andre Breve om Ærø. (Nr. 12.)

⁴⁾ Nyborg Lehnsarchiv viser, at Formanden Axel Viffert havde bragt 22 Gaarde ind under Slottet. Grundtv. a. St.

⁵⁾ Ved. Sim. Odense By 3, 16 og Saml. til jydsk Hist. og Top. IV, 203.

⁶⁾ Jac. Mads. S. 207 og Ved. Sim. Rud. 2, 265.

Herredage og andre Statsforsamlinger, saasom Lehnstagelsen i Odense 1580 og Prindsens Hylding 1584, har han vistnok deeltaget, men kun ved Kongebegravelsen 1588 nævnes han udtrykkelig, da han førte Hertugdømmet Slesvigs Vaaben i Processionen, og ved Kroningen 1596.¹⁾

Sine fædrene Eiendomme saae han vel betydelig beklippede ved den store Sum, han maatte udbetale for sin Benaadning: Pantelehnene Lyø, Bjørnø, Kirkendrup og Fremlev Gods, som tildeels hidrørte fra Stamfaderen Laurids Skinckels Tid, samt to Gaarde i Vollerslev, 1 i Dræby og 1 i Espe maatte han afgive.²⁾ Men hans to fyenske Herregaarde vare altid en anseelig Eiendom. Han skrev sig efter begge iflæng, dog meest af Egeskov. Han forbedrede begge ved Kjøb, Markeskjel og Mageskifter, navnlig med Kronen, og skilte sig efterhaanden af med noget Gods, som han endnu eiede i Jylland og i det fjerne Lunde Herred og mulig paa Æro.³⁾ I denne almindelige Higen efter at samle Gods omkring Gaardene, i hvilken alle Godseiere dengang deeltog, gik kun altfor ofte Kirkers og Præste-

¹⁾ Resen Fred. d. A. S. 360. Aug. Erik. ved Dallin.

²⁾ Brevet af 28de April 1572 i Rentek. ovenf. S. 495. De regnedes tilsammen kun for 1240 Daler, idet de gamle Pantsummer naturligviis ikke mere svarede til deres Virkelige Værdi.

³⁾ D. Herregd. 1 (Egeskov) og Orion 3, 392—93. 397. Naar Mageskiftet med det jydsk Gods her fremdrages som et Beviis for, at Kronen kunde vinde ved slige Handeler, fordi det, han afstod, var sat for en høiere Afgift end det, han fik, er det ikke blot en Slutning af usikre Data, saasom Afgiften, der sloges i Hartkorn, ikke altid stod i lige Forhold til Evnen, og derhos er det i dette Tilfælde overseet, at det Manglende blev erstattet med 40 Rdlr. aarlig af Nyborg Lehn, som han vedblev at oppebære endnu 1603, efterat han havde aftraadt Lehnet, til Erstatning for det Arvegods, han havde efter Kongens Ønske afstaaet for at lægges til Kolding Slot. (Schlegel Samml. zur Dän. Gesch. 1, 45). Om det æroeske Gods skal handles i Jac. Brockenhuis's Historie.

kalds Gods tabt, og det skete ogsaa ved Qværndrup Præstekald med to Gaarde og en Part af Kongetienden: den ene Gaard endte under Bramstrup, den anden under Egeskov.¹⁾

Til Egeskov og Privatlivet knytter sig det Meste af hvad Historien iøvrigt har bevaret om Laurids Brockenhuus. Der haves endnu et Jagthorn paa Gaarden, som engang skal have hængt i et Porttaarn; Sagnet beretter, at naar han kom ridende og vilde sammenkalde sine Folk, greb han om Hornet og kunde løfte sig selv med Hesten i Været, saaat han kunde blæse i det: saa stærk en Mand var han.²⁾ Denne Styrke har neppe altid fundet sin Anvendelse i Ridderspil og Fredens Tjeneste; thi han indgik engang et Forlig, hvori der omtales Slagsmaal med en anden Adelsmand,³⁾ og med Jernhaardhed tog han ogsaa sin ulykkelige Datters Feiltrin. I hans Familiekreds sees imidlertid ogsaa en ædlere Aand at have havt hjemme. Det var lutter Døttre, der udgjorde Familien; thi den første Son, som blev kaldet Frands, født 1573, var død 1580 i Nyborg, og den anden, som fik samme Navn, født 1586, døde 1587.⁴⁾ Alene Døttrene Anna, Elsebeth, Birgitte, Rigborg og Karen, fødte mellem 1575 og 1586, naaede til den voxne Alder. 1589 holdt Forældrene en Huuslærer, som Biskoppen kalder en lærd ung Mand, og som senere blev Rector i Ny-

¹⁾ Sunds Herreds Provstebog og Indberetn. af 1578 i B. Arch.

²⁾ Thiele Folkesagn 1, 112. Hornet har senere faaet hans og Kones Navn og Aarstallet 1615.

³⁾ Orion 3, 332. Fyenssk Saml. 7, 18.

⁴⁾ Eiler Brockenh. Ant. 26 Sep. 16 Oct. 1586 og 22 Marts 1587 og Jac. Mads. S. 222. Stamtavlen nævner en tredje, Simon, og der kunde synes endog at forudsættes flere, da Biskop Jacob Mads. (S. 221) omtaler en Lærer for Laur. Brockenh. Drenges 1589; men i saa Fald ere de dog døde som Born, dersom der ikke skulde menes Drenges, som han lod opdrage i sit Huus, hvad Liigprædikenen over ham antyder, at han gjorde.

borg og tilsidst Præst i Gislev.¹⁾ Saavel han som Moderen tør have anført de unge Piger til aandelige Interesser, som dengang deelt af ikke faa Adelsdamer. Fru Karens egen Moder Elsebeth Krabbe og hendes Søster Ane Krabbe nævnes blandt de lærde Damer, der dyrkede Poesi og fædrelandsk Historie; en af hendes Søstre skrev deres Faders, Peder Skrams, Levnet, og flere Damer af Navnene Skram og Krabbe have samme Eftermæle i Historien.²⁾ En af Døttrene paa Egeskov har Literaturhistorien tillagt Forfatterskab, idet det antoges, at enten Elsebet eller Birgitte havde skrevet den omfangsrige Række af historiske Riim til alle danske Konger, som er trykt i det 18de Aarhundrede;³⁾ men den nyere Tids skarpere Kritik har paaviist en anden Forfatter til dette Arbeide;⁴⁾ dog at det forefindes skrevet i det ældste bekjendte Manuskript med Elsebeth Brockenhuus's Haand, dateret 1589 og tilegnet hendes Moder,⁵⁾ er et umiskjendeligt Vidnesbyrd om Familiens Aand, medens Aarstallet selv noksom viser, at det kun er Afskrivningen og Aftegningen af Billederne, der har været den 13aarige Piges Værk. Lignende Arbeider haves i Manuskript over Vaabnene i Roeskilde, Ringsted og Sorø Kirker, som ogsaa har været tillagt Elsebeth Brockenhuus;⁶⁾ men da det altid er vanskeligt at afgjøre, hvormeget der er eget Arbeide og hvad der kun

¹⁾ Smstd, 221. 76. 188. Jf. foreg. Not.

²⁾ Schonau lærde Fruentimmer S. 863—897 og 1358—63 og D. Mag. 3 R. 3, 81.

³⁾ Ol. Bangs Saml. 5 og 6 St. Endnu N. M. Petersen tillægger Elsebeth dette Rimværk, Lit. Hist. 3, 32 og 561.

⁴⁾ Rørdam Historieskrivningen i Danmark S. 135.

⁵⁾ Vogelsang Fortegnelse over Haandsk. i Karen Brahes Bibliothek S. 88.

⁶⁾ Schonau a. St. S. 304. Vogelsang Fortegnelse over K. Brahes Bibliothek S. 69.

er afskrevet, maae vi blive staaende ved Historiens almindelige Vidnesbyrd, at de horte til den Kreds af Adelsdamer, som dyrkede boglige Kunster, særlig Poesi, og vare vel bevandrede i Fædrelandets Historie.¹⁾ De droge sig dog derfor ingeniunde tilbage fra Livets Kald; de tre af dem bleve gifte ind i de anseeteste Familier i Fyen: Anna blev 1592 gift med Henning Valkendorf til Glorup, Hofmesterens Broderson;²⁾ Elsebeth med Corfits Ulfeld til Bavelse 1596, da Prindsen (Jørgen) gjorde deres Bryllup paa Coldinghuus;³⁾ Birgitte 1599 med Jacob Ulfeld til Ulfeldsholm (Holkenhavn), der tilsidst blev Rigets Canzler.⁴⁾ Desto haardere maatte det Slag træffe, som ramte Familien faa Uger efter det sidste Bryllup.

Den fjerde Datter Rigborg var blandt de 11 Adelsdamer, som i Aaret 1597 bleve udseete til Hofdamer hos den unge Dronning, der i November kom til Landet;⁵⁾ ved Hoffet geraadede hun i et fortroligt Forhold til en Hofsinde Frederik Rosenkrands til Rosenvold,⁶⁾ og hendes Fald blev aabenbart, da hun den 24de Juli 1599 fødte en Søn. Hun havde søgt til Lindved, hvor hendes Moders Søster boede, gift med hendes Fætter Ove Bille, enten fordi hun selv undgik det fædrene Hjem, eller dette allerede var lukket for hende, eller hun blev forvist dertil.⁷⁾ Laurids

¹⁾ Thura Gyn. dan. lit. p. 41. 42.

²⁾ Hun blev viet den 20de Aug. i Nyborg af Biskop Jac. Madsen (Vis. 76), blev Enke 1626.

³⁾ Hun blev forlovet den 9de Marts 1591, gift den 15de Febr. 1596, men døde 1606. (Ved. Sim. Rugd. 2. 1, 93).

⁴⁾ Brylluppet stod den 10de Juni i Nyborg.

⁵⁾ De nævnes alle i Sivert Grubbes Levnet. D. Mag. 4 R. 2 Bd. S. 385.

⁶⁾ Han nævnes allerede 1596 som den, der ved Kroningen havde opført det interessanteste Optog, hvori han agerede Mars.

⁷⁾ Under 18de Juli 1599 udgik et Kongebrev til Ove Bilde til

Brockenhuus blev yderst forbittret over den hans Navn og Familie overgaaede Skjændsel, vilde Intet høre om Ægteskab mellem de tvende Unge, ifald ellers denne Udvei, som der siges, blev foreslaet af Kongen, og da Kongen syntes ham at tage Sagen for let, skal han have ladet falde en Yttring om, at Kongen selv kunde være hans Datters Forfører, hvortil Kongen skal have svaret, at det skulde han nok fralægge sig.¹⁾ Det er let forklarligt, at Sagnet greb denne interessante Tanke og forklarede Laurids Brockenhuus's haarde Fremfærd i denne Sag af den Mistanke, han skulde have havt til den høie Person, hvis Brøde Hofjunkeren uskyldig paatog sig; men det er fra mange Sider uberettiget, naar denne Mistanke i den nyeste Behandling af denne Begivenhed tages for et Factum, og erklæres for velgrundet og i Forbindelse med en ucritisk Behandling af Kilderne bliver benyttet til en Fremstilling, hvorefter Laurids Brockenhuus i to Aar skulde have trængt paa den modstræbende Konge for at tvinge ham til at gjøre Retfærdigheden bogstavelig fyldest.²⁾ Sandheden er tvertimod, at Sagen blev afgjort inden 3 Maaneders Forløb paa den første Herredag, der holdtes derefter, og man kan vel uden en saadan Mistanke forklare sig Faderens Utilbøielighed til at give sin Datter til den unge 22aarige Adelsmand efter den Maade, deres Forbindelse var begyndt paa. Den nærmeste Eftertid kjendte saalidet til dette Rygte, at Lisbet

Lindved, at han skulde •holde Rigborg Brockenhuus tilstede, som sig uskikkeligen og utilbørligt opført haver.» (Reg. i G. A.)

¹⁾ Thieles Folkesagn, 1, 113. At han mulig var Fæstemand med en anden Dame, (som en Slægtetog fortæller, Ved. Sim. Eske Brock, 2, 60) kan forklare, hvorfor denne Udvei ikke kunde vælges.

²⁾ Becker Orion 3, 344 fgg. En skriftlig Opsats, der paaberaabes og som var i Begtrups Besiddelse, sees at have været denne Forf. en væsentlig Kilde; men den synes lidet paalidelig; den er nu ikke til at finde.

Bryske ligefrem opfører Frederik Holgersen Rosenkrands som den, «der kom i nogen Uleilighed... og havde en Søn med Fru Rigborg Brockenhuus, den Søn hed Holger Rosenkrands.»¹⁾

Sagens virkelige Gang er følgende: da Kong Christian kom hjem fra sit norske Sotog den 13de Juli 1599, var Opdagelsen skeet. Rigborg Brockenhuus var ikke mere ved Hoffet. Den 18de Juli udgik Kongebrev til Ove Bille til Lindved, at holde hende tilstede som den, der havde opført sig uskikkelig og utilbørlig. Frederik Rosenkrands flygtede ud af Landet, enten han nu allerede var borte før Kongens Hjemkomst eller han havde været med paa Sotoget og nu først gjorde sig usynlig.²⁾ Han flygtede til Hamborg, men derfra blev han af en kongelig Udsending med 12 Mand hentet tilbage i August. Laurids Brockenhuus tog en Stevning over ham som den, der havde «forsvækket» og vanæret hans Datter; Kongen lod sin Hofmarskalk anklage baade ham og Rigborg. Det sidste skete vel først den 8de October eller mulig endog først den 12te,³⁾ men behøvede heller ikke at skee ved en tidligere Stævning, da det var en criminel Sag. Herredagen begyndte den 8de, og allerede den 15de October faldt Dommen over dem, afsagt paa «Kongens Retterthing overværende alt Raadet». Den gik ud paa, at efter Gaardsrettens 16de og 17de Capitel skulde Rosenkrands for sin Forseelse i Kongens Gaard miste sine to Fingre og være

¹⁾ Fol. 179.

²⁾ Paa Hofregnskabet fik han Lon sidste Gang den 14de Marts 1599, nogle Uger før Togets Begyndelse. Grundtvigs Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872 S. 136.

³⁾ Klevenf. Saml. har 8de; men i Eiler Brockenh. Antegn. siges, at den 12te October «bleve F. R. og R. B. anklagede af Kong Christian den 4de.»

æreløs, og hende skulde hendes Værge nu strax i hendes Livstid lade indsætte og uden al Vild i Fængsel forvare. Den følgende Dag (16de Oct.) foretoges den anden Proces. Man kan ikke i Dommen tydelig see Laurids Broekenhuis's Paastand; men som om der var Spørgsmaal om at dømmes i hans Vold, bønfuldt Frederik Rosenkrands ham, at han ikke vilde strænge med ham til det Yderste, og Rettens Dom blev, at han skulde være æreløs «*efter den forrige Doms Lydelse og Gaardsrettens 16de Cap.*»¹⁾ Saaledes var hele Retssagen tilende, og der er ligesaa lidt Spor af som Plads for yderligere eller gjentagen Behandling to Aar senere. Begge Domme henføres ogsaa i Eiler Broekenhuis's Antegnelser til 1599; der siges, at 15de October, som var en Mandag, blev Frederik Rosenkrands «*anbudt at miste enten Livet eller Æren*», og at der den 16de blev dømt paa Fred. Ros. og Rigb. Br. i den lille Sal paa Slottet. Det var vel ifølge det Foregaaende

¹⁾ Disse to Domme læses i en omtrent samtidig Afskrift af Rigens Dombog, som for Aarene 1599 og fgg. maa træde i Originalens Sted (i Geh. Arch.) Ved et besynderligt Tilfælde er det skeet, at flere af disse Domme, som staae midt imellem andre fra 1599, ere daterede 1601, og dette er netop ogsaa skeet ved de to her fremdragne, men dog allerede rettet ved den sidste. Da imidlertid den sidste forudsætter og henviser til den første, er det klart, at de begge høre til 1599, og det er desuden utvivlsomt, at den første maa være fældet længe før Oct. 1601, da Fr. Rosenkrands allerede i 1601 længe havde været udenlands, som vi nedenskulle see. Imidlertid er det vel især denne Feilskrift i Aars-tallet, der har foranlediget den ovennævnte Forfatter til den Fremstilling, at Laur. Br. ikke lod sig nøie med at have faaet Rosenkrands dømt fra Æren 1599, men efter to Aars Forløb aftvang Kongen den endelige Dom. Til yderligere Beviis for, at Dommen ikke hører til Aaret 1601, kan foruden dens Indhold («*nu strax*») ogsaa paavises, at der ingen Herredag blev holdt i Oct. 1601 og at «*alt Raadet*» ikke da kunde være tilstede, saasom flere Rigsraader vare afsendte til Mødet i Knærod.

kun ham, der var Gjenstand for Dommen den 16de; men hvad der skete den 15de, kan være ganske rigtig angivet i den anførte Antegnelse, thi i Virkeligheden blev den strænge Dom af Kongen forandret, som det i Almindelighed skete, derhen, at han fik Lov til at vove Livet for at gjenvinde Æren, nemlig ved at gaae i Krig med Tyrkerne.¹⁾ Ifølge dette Sagens Udfald begav den ulykkelige unge Mand sig strax til Keiser Rudolphs Hær, og efter der at have tjent i to Aar med Ære, ansøgte han om Benaadning, anbefalet af tvende keiserlige Oberster under 25de Nov. og 8de Dec. 1601;²⁾ men Kongen afslog Andragendet i haarde Ord og betegnede ham som «aabenbar for Retten overbeviist Skjælm» og som den, der «for en høist strafskyldig Forbrydelse ved offentlig Rettergang var dømt fra sin Ære». Maaskee er dette haarde Svar ikke blot et Udtryk for den skyldige Agtelse for en Dom, men tillige et Vidnesbyrd om Stemningen ved Hoffet og mulig paavirket af Enkedronningens strænge Grundsætninger.³⁾ Hvorvidt Kongen en anden Gang vilde laane ham gunstigere Øre, kom ikke til at vise sig; thi i Sommeren 1602 omkom han ved et ulykkeligt Til-

¹⁾ Ogsaa dette Punct er blevet misforstaaet, som om Laur. Brockenhuus Dagen før Dommen havde gjort ham et personligt Tilbud, om han enten vilde miste Livet eller Æren, da han saa vilde være tilfreds dermed! (Saaledes efter det nævnte Manuskr. i Orion 3, 347). Men den 15de Oct. var netop den Dag, Dommen blev afsagt i Kongens Sag, og Ordet «anbudt» maa vel ogsaa snarere betyde et Paabud end et Tilbud.

²⁾ Her aabenbarer sig især det Urimelige i at hense den sidste Dom til 15de Oct. 1601, som om det, tilmed den Gang, var muligt at naae Keiserens Lande, faae Ansættelse i Armeen og udmærke sig i Tjenesten mellem 15de Oct. og 25de Nov.

³⁾ Personlig kan man neppe troe, at Kongen just forfulgte Rosenkrands, saasom denne endnu 1602 havde Kongetienden af det Sogn, hvori Rosenvold ligger, der var ham givet paa Livstid. (Schleg. Samml. 1, 79).

fælde i Mæhren, da han vilde adskille to Duellanter; han blev begravet i Prag, hvor hans Moder Ane Gyldenstjerne og hans Broder Otto Rosenkrands satte ham et hæderligt Gravminde, der beretter, at han dengang tjente paa det tredie Tog mod Tyrkerne og havde Udsigt til de høieste Poster.¹⁾

Rigborg Brockenhuus blev efter Dommens Ord indmuret paa Egeskov, indelukket med en Pige i et Kammer, som endnu vises, og den haarde Fader skal endog have føiet haanlig Spot til hendes Ulykke. Først efter hans Død 1604 aabnedes hendes Fængsel. Hendes Barn, som strax var kaldet med Frederik Rosenkrands's Faders, Rigens Marsk Holger Rosenkrands's, Navn, blev 1624 anerkjendt af hans Familie «som en ægte Rosenkrantz» endog med Ret til at arve Faderens Jordegods, hvad Kongen under 23de Aug. 1624 stadfæstede.²⁾ Den unge Holger Frederiksen Rosenkrands tjente først i Udlandet og giftede sig der; men kom senere i dansk Tjeneste og var 1628 Befalingsmand (Oberst) over Landeværnet i Fyen og 1632 ligeledes i Sjælland.³⁾ Han gjorde et Forsøg paa at

¹⁾ Aftrykt i Hofm. D. Adelsmd. 2, 111.

²⁾ Han opføres som Eier af Rosenvold i D. Atl. IV, 157; men det betvivles i D. Herregd. 1, 4 og Gaarden var allerede solgt 1621. Ogsaa ved denne Leilighed søges der Støtte for Mistanken i den Formodning, at Kongen ivrigt skulde have bidraget til at sætte denne Anerkjendelse igjennem hos Familien for saaledes efter 25 Aars Forløb at fuldkomme Comedien; men da det her ikke gjaldte en Æressag, men netop en Arveret, som Holger R. vilde gøre gjældende, kan man være vis paa, at Familien havde modsat sig Anerkjendelsen, naar de havde mindste Støtte for Negtelsen, medens det havde været let for Kongen at forsørge den unge Mand, om han vilde, paa andre Maader.

³⁾ Hans Michelsens Dagbog i Saml. t. Fyens Hist. og Topog. 5, 413, hvor han ogsaa oftere nævnes 407. 409. Ved. Sim. Jørg. Br. S. 63.

gjøre sin Anerkjendelse gjældende ved at paatale Salget af Rosenvold som skeet i hans Mindreaarighed og førte en Proces derom, men tabte den for Kongens Retterthing 1631.¹⁾ Derefter forlod han Danmark 1634 og døde samme Aar.²⁾ Hans Efterslægt uddøde med tredie Led.³⁾

Med denne Catastrophe slutter omtrent Laurids Brockenhuus's Historie. 1601 ophørte han at være Lehnsmand,⁴⁾ men endnu et halvt Aar efter fik han Kongens Befaling at sequestere den da afdøde Job. Bocholts Eien- dom i Nyborg.⁵⁾ Tre Aar efter døde han paa Bramstrup i en Alder af kun 52 Aar. Det hører rimeligviis til hans sidste Tid, at han, som Liigprædikenen beretter, holdt en egen Huusprædicant og daglig lod prædike for sig;⁶⁾ han

¹⁾ D. Herregd. 1, 4 (Rosenvold).

²⁾ At han levede til 1676 (Hofm. a. St. S. 111), er en Feiltagelse, da hans Død omtales i Hans Mickelsens Dagbog 1634.

³⁾ Efter denne Sagens hele Gang bliver der ingen Plads for den oftnævnte Mistanke, der i dette Tilfælde er kastet paa Kongen. Den berøede væsentlig paa den formeentlige Forhaling af Dommen, hvis Grundløshed er aabenbar (s. S. 503), og det er ubefoiet at overføre Kong Christians senere Letsindighed paa den unge 21-aarige Fyrste, der dengang nys var bleven gift og ikke vides at have været sin Dronning utro, saalænge hun levede, og derhos netop dengang saac sin første Søn fødes tre Ugers Dagen efterat Rigborg Brockenhuus havde født sit Barn. Rosenkrands's Flugt, Barnets Navn og senere Anerkjendelse og Hølgers Forsøg paa at omstøde Handelen om hans Arvegods ere talende Vidnesbyrd mod denne Mistanke. Eiler Brockenhuus har antegnet hvad han har om Sagen, med en objectiv Ro, der ikke lader formode, at han ahnede noget Hemmelighedsfuldt ved denne sørgelige Begivenhed i hans Fætters Familie, saalidet som senere Lisbet Bryske (s. S. 504).

⁴⁾ Overlevering af Lehnet til Jacob Rosenkrands, 1ste Mai 1601. Jac. Mads. Vis. S. 83.

⁵⁾ Gen. Saml. i Geh. Arch. (Lykke.)

⁶⁾ Biskoppen omtaler det nemlig ikke 1588 hverken under Qværndrup eller Norrelændelse. At Jacob Ulfeld paa Ulfeldsholm holdt en saadan, undlod han derimod ikke at omtale S. 95.

roses ogsaa i samme som en flittig Kirkegjænger; i Nyborg lod han stadigen Capellanen prædike i Slotscapellet;¹⁾ i Qværndrup Kirke, hvis Klokker have Aarstallene 1579 og 1589, bære Prædikestol, Lystemagerne o. M. hans og Kones Navn, og om Nørre Lyndelse Kirke, der fik sit smukke Taarn 1584, bemærker Biskoppen, at den stod i stor Gjæld til ham.²⁾ Liigprædikenen roser ham ogsaa for at have forfremmet unge Mennesker, til Studier og Embeder, uden al Simonie, og tilfældigvis er der et Exempel at opvise, nemlig at han 1589 holdt to Sønner af Præsten i Nørre Lyndelse i Nyborg Skole.³⁾ Han blev begravet i Qværndrup Kirke, rimeligviis i det store Capel, som han mulig selv havde tilbygget Kirken og som Ulfelderne gjorde til deres. Provsten fra Svendborg holdt Liigprædikenen. Hans Enke satte den store og pragtfulde Liigsteen over ham og sig, hvorpaa der er opført 16 Ahner for hver, hvilke dog for hans Vedkommende ikke føre Slægteregistret længere tilbage end Faderens Liigsteen. Indskriften lyder paa, at han døde den 4de Nov. 1604, men Liigprædikenen angiver den 7de. Fru Karens Dødsaar er ikke blevet tilføiet (1625), ligesom hun da ikke heller blev begravet der. Hendes Vaaben stemmer ganske med hvad der er bekjendt om de nærmeste Slægtled; men de vise to Vaaben for Peder Skrams Oldemødre paa Sværdsiden, som ikke kjendes historisk: de ere mulig Thott og Sandberg ell. Breide.

Da Laurids Brockenhuus og Karen Skram ingen Sønner

¹⁾ Paa Sognepræstens Klage mindede Kongen ham om at yde Capellanen Vederlag for hans Tjeneste. (B. A. 47.)

²⁾ D. Atl. VI, 716 og 558 og Hofm. Fund. VI, 46. Jac. Mads. Vis. S. 55.

³⁾ Jac. Mads. Vis. S. 55. I Orion S. 396 synes dette Træk at regnes til Smiger og af Ordet om Simonie tages Anledning til Mistanke om det Modsatte!

efterlod sig, uddøde saaledes denne Green af de Bramstrup-Brockenhusser 1604. Det store Arvegods deelttes 1615 mellem Døttrene. Anna tilførte sin Mand Bramstrup, som en Tid blev forbundet med Glorup, men solgt af hendes Søn; hun selv levede som Enke paa Glorup endnu 1655, og døde 1658.¹⁾ Egeskov tilfaldt (først Elsebeths og Corfitz Ulfelds Born, men kom snart ved Kjøb til Jacob Ulfeld og Birgitte, der ellers havde arvet den mødrene Gaard Urup i Jylland, hvor Birgitte ogsaa efter Jacob Ulfelds Død 1630 opholdt sig som Enke til 1657.²⁾ Flere af deres Sønner, hvoriblandt den berømte Corfitz Ulfeld, skrev sig til Egeskov. Karen, som blev gift efter Faderens Død med Hans Povisk til Damsbo, fik Kjærstrup, men døde tidlig.³⁾ Rigborg, som Faderens Død befriede af hendes Fængsel, vandt ogsaa sin Families Anerkjendelse: hun fik af Medarvingerne udlagt Nybollegaard i Hillerslev Sogn og levede der som «Fru Rigborg» i en hæderlig Enkestand, i alle Forhold betragtet som en Adelsfrue. Det hende tillagte Gods var saa stort, at det 1638 i Adelsens Taxation

¹⁾ Suhms Saml. 2, 2, 174. Ved Taxationen 1638 ansættes hun for 775 Td. Hartkorn. (Ved. Sim. Jørg. Brahes Levn. S. 151). Hendes Død og Biskoppens Liigprædiken over hende og hendes Søn Henning Walkendorph den 8de Juni i Svindinge Kirke er antegnet i Laur. Jacobsens Dagbog. (B. A.)

²⁾ Hun opføres som Eler af Urup 1656. Smstd. S. 175. Men 1657 døde hun, 77 Aar gammel, saa fattig, at et indestaaende Legat paa 600 Rd. kun udbragtes til 84 Rd. (Hofm. Fund. V, 521), og er begravet i Øst Birk Kirke. D. Atl. IV, 201. Resen. insc. Havn. p. 162.

³⁾ Hans Povisk var død 1635 (Hofm. Fund. V, 481). Ved Laurids Ulfelds Bryllup 1640 var en Laurids Povisk tilstede, som formodentlig var deres Søn (D. Mag. IV, 156). De savnes ogsaa blandt Kjærstrups Elere, D. Herregd., hvorimod han i samme Skr. 1 Bd. 3 H. (Boller) forvexles med Hans Povisk til Farve.

blev anslaaet til 114 Td. Hartkorn;¹⁾ hun havde en Gaard i Odense, hvor hun 1630 fik Besøg af Christine Munck, og stod i megen Forbindelse med Biskop Hans Mickelsen. Hun nævnes derfor ofte i forskjellige Anledninger og i alle Slags Sager tilligemed sine Søstre og andre Fruer i Landet.²⁾ I sit Sogn deeltog hun i at give Hillerslev Kirke en Klokke.³⁾ Mulig er hun ogsaa Forfatterinde til en Slægtbog.⁴⁾ Hun overlevede sin Søn og døde 63 Aar gammel 1641⁵⁾ og er begravet i Qværndrup Kirke, hvor ogsaa en Sølvæske bevares som hendes Gave med Aarstallet 1615, som var det Aar, da Skiftet foretoges mellem Arvingerne.

Den anden Linie af Brockenuser fra Bramstrup dannes af Mickel Brockenhuus's og Karen Lykkes anden Søn Jacob og bestaaer ligeledes kun af to Slægtled.

Jacob Brockenhuus var født 1521; men der hviler et fuldstændigt Mørke over hans Ungdomshistorie, om hvilken vi kun vide, at han tjente som Hofsinde og endnu 1546 var Kongens Mundskjænk;⁶⁾ det følgende Aar ægtede han Susanne Bølle, Enke efter den i Aaret 1541 afdøde Claus Eriksen Ravensberg, og fik Nakkebøl med hende,

¹⁾ Ved. Sim. Jørgen Brahes Levnet S. 156.

²⁾ Hans Mickelsens Dagbog i Saml. t. F. H. og T. 5 Bd. 387—89 og 6 Bd. S. 137. 144 og 23 Jun. og 31 Juli 1633. Biskoppen besøgte hende den 12te Dec. 1634 i Anledning af Sønnens Død.

³⁾ Atl. VI, 746. ⁴⁾ Becker Museum S. 113.

⁵⁾ D. 16de Sept. ifølge Indskriften paa hendes Liigkiste i Capellet. Biskop Mickelsen kalder hende «*meam meorumque fautricem fidelissimam*».

⁶⁾ D. Mag. 3 R. 3, 237—38. Han fulgte Kongen i Jylland 1546 og andetsteds som Hofsinde, (D. Mag 4 R. 1, 195. 218. 229,) og mulig havde han som Saadan det Vicariat i Aarhus Domcapitel, som staaer for hans Navn i den ældste Jordebog (Hertel Aarb. Domk. 1. 2, 165 og S. R. D. VI.), hvorom Mere nedenfor.

paa samme Tid som han tiltraadte Damsbo som hans Deel af det fædrene Gods. Det er nemlig en stor, men almindelig Misforstaaelse, naar han antages for den samme Jacob Brockenhuus, der allerede nævnes i Grevens Feide (af Tisselholt) og var Landsdommer i Fyen 1540—45.¹⁾ Allerede Tidsforholdet godtgjør deres Forskjellighed, da Jacob af Tisselholt saae »sin Gaard» ødelagt i Grevens Feide 1534 og aflagde Hyldingseden 1535,²⁾ paa en Tid, da vor Jacob kun var 13 Aar gammel, og i en Alder af 19 Aar kunde han da ikke heller 1540 være Landsdommer. Ogsaa en anden Hustru havde Landsdommeren allerede 1541, da han fæstede en Bolig i Sortebrødrekloster i Odense for sig og sin Hustru Dorthé Mickelsdatter og deres Arvinger.³⁾ Vi skulle paa et andet Sted komme tilbage til denne Jacob Brockenhuus, der tilhørte en anden fyensk Linie.

Jacob (Mickelsen) Brockenhuus til Damsbo forlod Hofstjenesten 1547 paa samme Tid, som han giftede sig og med sin Hustru fik Herregaarden Nakkebøl, efter hvilken han almindelig benævnes. Paa sin fædrene Gaard ordnede han de endnu usikre Eiendomsskjel og sikkede sig Besiddelsen ved et Laasebrev 1552.⁴⁾ Nakkebøl var en gammel Herregaard, som længe havde tilhørt Familien Bølle og tilfaldt ham nu med Susanne Bølle, der som Enke efter Claus Eriksen Ravensberg foruden denne Gaard tilførte ham endnu det Lehnsgods, som havde tilhørt hendes første Mand: endeel Bøndergaarde i Vester-

¹⁾ Saaledes sammenblandes de endnu i D. Herregd. IV, (Nakkebøl) og Saml. t. F. Hist. 6, 293.

²⁾ D. M. 3 R. 5, 111. Ved. Sim. Gr. Feide S. 93.

³⁾ To Registranter over Graabrødre Hospitals Archiv i Bispe-Arch.

⁴⁾ Actst. udg. af F. St. I. S. 1, 177—79.

skjærninge¹⁾ og to Lehn udenfor Fyens Land, Marup og Thoreby Birk. Marup i Sjælland var et biskoppeligt Gods, som allerede i Biskoppernes Tid var forlehnet til Claus Eriksen og af Kongen overdraget ham som Pantelehn og 1542 stadfæstet hans Enke.²⁾ Thoreby Birk paa Lolland havde han rimeligviis faaet som et Pantelehn paa samme Maade, thi han havde det i Forening med en Enke af Claus Eriksens Slægt indtil 1570, da det blev overdraget til Andre.³⁾ Desuden eiede han noget Gods paa Ærø,⁴⁾ en Andeel i Brolykke, som han dog aftraadte til Jac. Viffert † 1553,⁵⁾ og formodentlig et Vicariatgods i Aarhus Domcapitel.⁶⁾ Endnu horte maaskee for en Tid to store Herregaarde til hans Eiendomme, Kindholm i Sjælland og Erholm i Fyen, hvilke dog begge udskiltes ved Steddøttrenes Ægteskaber som deres Arvepart. Men ved Siden af al sin Eiendom havde han tidlig store kongelige Embedslehn: allerede 1548 blev han Lehnsmand paa Roeskildegaard og Stiftslehnsmand i Sjælland.⁷⁾ Fire Aar efter

1) D. Herregd. a. St. Senere havde dog Sonnen kun 1 Gaard i denne By. Eiler Br. Antegn. t. 4de Nov. 1597.

2) Knudsen Joach. Ronnow S. 193 og Canc. Reg. i Geh. Arch. medd. af Cap. Grundtvig. Jac. Br. havde det endnu 1556.

3) Ryge Ped. Oxe S. 243. Fru Karine, Lave Urnes, som havde Part deri, var ligesom Claus Eriksen af Slægten Krumstrup.

4) Geh. Arch. Aarsb. III, 35. Maaskee var dette og flere Bøndergaarde Pant for Laan til Kongen, af hvilke idetmindste eet spores 1554 (Canc. Reg.)

5) Det kan tænkes, at denne Anpart kan være gaaet i Arv til ham fra Jørgen Urnes Tid († 1480) igjennem hans Faders Moder, som var Datterdatter af ham, og ligeledes nedstammede Jac. Viffert fra en Datter af ham.

6) Det ovenomtalte «vicariatus trium regum» maa vel snarest ansees for et kirkeligt Gods, der ved Reclamation er bleven udleveret til hans eller Konens Familie. Men det kunde ogsaa være et Lønningslehn.

7) Dette og de følgende Data om hans Forlehnninger skyldes Meddel. af Cap. Grundtvig udaf Cancelliregistranterne. Han forekommer

ombyttede han dette Lehn med Aalborghuus, hvor han tillige var Stiftslehnsmand for Vendsyssel eller Børglum Stift. Her tog han som jydsk Adelsmand Deel i den jydske Adels Vedtægt, som udstedtes i Viborg 1552, og i andre Sager,¹⁾ og som Stiftslehnsmand fik han den kongelige Befaling at udføre om Bisperesidentsens Forlæggelse fra Børglum til Aalborg og om Thisted Bispegaards Forening med Stiftsgodset.²⁾ 1555 ombyttede han Aalborg Lehn med Helsingborg Lehn, med hvilket han en Tid (1556—62) forbandt Landsrone Lehn, og som han beholdt til 1563, da han fik Møens Lehn, som ellers i Almindelighed tillagdes Rigsraader.³⁾ Men en Lehnsmand var ikke meget bundet til sit Lehn: vi finde derfor Jacob Brockenhuus i disse Aar paa mange andre Steder i Riget, deeltagende i de sædvanlige Landboforretninger og Commissorier,⁴⁾ og 1553 blev han med Hustru og Jomfruer tilsagt til Povl Hvitfeldts og Jacob Sehesteds Bryllupper paa Koldinghuus; Fru Susanne fik 1555 Befaling at rede Bruden ved Ane Grubbes Bryllup med Claus Urne; 1556 blev de begge tilsagte at møde ved Fastelavn i Kjøbenhavn, Fruen for at drage Salen

---

i dette Embede D. Mag. 4 R. 2, 315 og 3, 84 og aflagde Regnskabet for dette Lehn 1553.

¹⁾ Krag Chst. 3. Suppl. S. 113. Hübertz Actst. til Aarhuus Byes Hist. 1, 157. Jacobsen Danske Skattevæs. S. 185. Ældste Archivreg. 3, 49. Eiler Brock. Antegn. 28de Dec. 1554.

²⁾ Krag a. Sk. 2, 231 og D. Atl. V, 165 og 437. At Thisted Bispegaard igjen blev udsondret, sees af det S. 443 Anførte.

³⁾ Lehnsbrevet paa dette Lehn omtales i Paludans Møens Beskriv. 1, 333; men naar han der benævnes »Jac. Brockenh. til Damsstrup», er det formodentlig Damsbo, der menes; men Lehnsbrevet selv nævner ham ikke af nogen Herregaard, men kalder ham Kongens øverste Admiral, som han dengang ogsaa var. (Medd. f. Geh. Arch.)

⁴⁾ I Jylland 1547, i Fyen 1551, i Sjælland 1555: D. Mag. 4 R. 1, 284. Actst. 2, 167. Ryge Ped. Oxe S. 86.

og han for at rende og tournere (hvilket dog blev tilbagekaldt). Den betydeligste Hoftjeneste var, da han i Egenskab af Lehnsmand 1554 blev beordret at følge Dronningen og Hertug Frederik til Vismar med 5 Heste.¹⁾ I Kjøbenhavn havde han allerede 1552 en Kannikegaard tilleie og senere sin egen Gaard.²⁾ Han fik fuldere Brug for den, da Kong Frederik den Anden kaldte ham til større Statshverv. Denne Konge, som allerede ved sin Kroning vilde have slået ham til Ridder,³⁾ sendte ham 1562 i et Gesandtskab til Storfyrsten i Moskov tilligemed Hofmesteren Eiler Hardenberg, Jens Ulfstand og Dr. Zack. Uselin: de seilede i April fra Kjøbenhavn med to Orlogsskibe til det hvide Hav og kom efter velforrettet Hverv og med rige Gaver tilbage i October.⁴⁾ Tre Maaneder efter gik han atter i diplomatisk Sendelse med Corfitz Ulfeld til Sverrig;⁵⁾ men Krigens Udbrud blev snarere fremskyndet end modvirket derved, og Jacob Br. selv horte vistnok ligesom Broderen til dem, der tilskyndte til den. Efter sin Hjemkomst deeltog han med sin Broder og Johan Friis i Forhandlingerne med det svenske Gesandtskab, som blev tilbageholdt i Kjøbenhavn, og da Flaaden blev udrustet, blev han den første Admiral i Krigen, idet han fik Befalingen over den Escadre, som udsendtes for at krydse i Østersøen. Det var paa dette Tog, at han geraadede i Kamp, inden Krigen var erklæret: den svenske Flaade, som gik til Tydskland, traf Escadren liggende ved Bornholm 1ste Pintsedag

¹⁾ Alt af Canc. Reg. (Meddeelt af Cap. Crundtvig).

²⁾ Rørdam Kbh. Kirker S. 174. Eil. Brock. Ant. til 24de Juli 1570 og Pont. Orig. Hauniens. 340.

³⁾ Ovenf. S. 488.

⁴⁾ Resen. S. 70—71.

⁵⁾ Smstd. S. 77.

(30te Mai) 1563, og kamplystne paa begge Sider sloge de løs paa hinanden, uden at det kan siges, fra hvis Side Fjendtlighederne egentlig begyndte. De Svenske vare mest forberedte til Slag og stode ind paa de danske Farvande; den danske Admiral lod skyde dansk Løsen; men da den tredie Kanon ikke vilde gaae af, lod han fyre med en anden; men uheldigviis gik saa den tredie Kanon alligevel af og Skudet traf det svenske Admiralskibs Takkelage. Strax var Slaget i fuld Gang: det danske Admiralskib mistede ved det tredie Skud sin Stormast, Vind og Strøm var de Danske imod, og efter 3 Timers hidsig Kamp nødtes Jacob Brockenhuus til at overgive sig med 3 Skibe til den overlegne Fjende. De øvrige Skibe havde ikke deeltaget i Slaget og undkom.¹⁾ Dermed var hans Rolle i Krigen udspilt; thi han sad nu 7 Aar i Fangenskab i Sverrig. Her var det, at en Skoledegn fra Roeskilde 1564 blev sendt til ham for at bringe eller hente, vi vide ikke hvilken, Underretning; gjennem mange Eventyr og Farer opnaaede han virkelig at finde ham og komme ind til ham paa Ørby Slot ved at udgive sig for svensk Feltpræst, da han hørte, at Jacob Brockenhuus, som var indelukket alene med en Dreng, beklagede sig saameget over, at han ikke maatte have sin Præst hos sig.²⁾ I de ofte gjentagne Forhandlinger om Fangernes Udvexling i denne langvarige Krig var han den betydeligste Fange i Fjendens Vold, navnlig da Otto Rud strax var død i sit Fangenskab, og det viser

---

¹⁾ Resen. S. 81. 84. Hammerich Danm. under Adelsvælden 2 D. S. 39. Hüberts Actst. t. Bornholms Hist. S. 286—87. I den tydske Beretning paa sidstnævnte Sted kaldes han Jacob Bruckhausen, i den svenske Jochim Brockenhusen; den ene lader Slaget begynde Kl. 2, den anden om Morgenen noget op paa Dagen.

²⁾ D. Mag. VI, 356.

Fjendens Tillid baade til hans Person og til hans Indflydelse, at han tilligemed Gregers Ulfstand 1566 blev sendt hjem for at befordre Udvexlingen. Han traf Kongen i Fyen og var en Maaned i Hjemmet; men vendte da tilbage til Fængslet.¹⁾ Omsider aabnede dette sig for ham ved Fredsslutningen 1570—71; han fandt da Nakkebøl ombygget til den skjønne Herregaard, som staaer endnu, hvilken hans Kone havde opført, medens han sad fangen;²⁾ men hende selv fandt han ikke: hun var død 1569. Ellers vides Lidet om hans Lehns og Eiendommes Historie under hans Fangenskab; Fru Susanne forvaltede Moens Lehn til 1565, da det blev pantsat til en Anden; ogsaa Thoreby Birk blev 1570 overdraget en Anden; de æroeske Gaarde bleve ved offentlig Foranstaltning magelagte mod fyensk Jordegods.³⁾ Han selv indbetalte 5000 Rd. til Kongen 1570, men omtales næsten ikke mere.⁴⁾ 1574 giftede han sin Son paa Nakkebøl, og selv tog han Bopæl paa Damsbo, hvor han døde den 17de Oct. 1577 i sit 57de Aar: det lange Fangenskab havde mulig nedbrudt hans Kraft.

Hans Hustru, Susanne Bølle, var Datter af Rigsraad Eiler Eriksen Bølle † 1535 og Ane Bild, der

¹⁾ Resen. S. 163 og Geh. Arch. Aarsb. III, S. (Denne Sendelse er omgjort til et Gesandtskab fra Danmark i Ved. Sim. Rugd. 2, 1, 3).

²⁾ Indskriften over Døren i Trappetaarnet er sat af ham og indeholder denne Underretning. Da. Herregd. IV.

³⁾ Ryge Ped. Oxe S. 243 og Geh. Arch. Aarsb. III, 35.

⁴⁾ Indbetalingen af 5000 Daler, som han havde tilsagt Kongen, sees i Rentekamrets Regnskab (medd. af Cap. Grundtvig), men om det var et Krigsstyr, en Gave, et Laan eller mulig en Mulct (for det uheldige Sotog), kan ikke sees. Han caverede 1571 for Fru Sophie Daa (N. D. Mag. 6, 169) og nævnes i Jac. Mads Vis. S. 262 Damsbo.

begge ere begravede i Nakkebøls Sognekirke Aastrup.¹⁾ Hun kan være født i Begyndelsen af Aarhundredet, da Forældrene bleve gifte mellem 1498 og 1503,²⁾ og hun var først gift med Cla'us Eriksen Ravensberg til Kindholm, Nakkebøl og Erholm, der døde 1541 og ogsaa ligger begravet i Aastrup Kirke.³⁾ Efter hans Død sad hun Enke med tvende Døttre i 6 Aar, og vidste at værne om sine Eienomme;⁴⁾ derefter ægtede hun i April 1547 Jacob Brockenhuus, og da han kun var 26 Aar gammel, maa hun, som allerede var gift 1534, have været ikke lidet ældre end han. Deres første Søn blev født paa Nakkebøl 1548 og blev kaldet Eiler (efter Morfaderen); den anden Mickel blev født paa Aalborghuus 1554, men døde ung 1578 og ligger begravet i Aastrup Kirke;⁵⁾ hans Navn er et af de sjeldne Exempler paa, at man opkaldte Bedstefaderen i levende Live, thi Mickel Br. til Bramstrup døde først den 26de Oct. 1555. Fru Susanne har vist ligesaa godt forstaaet at opdrage sine Børn som at bestyre sit Gods; hen-

¹⁾ Gravstenen siges vel hos Jac. Madsen (S. 240) kun at være Eiler Eriksens; men de to Vaaben (Bolle og Bild) tyde paa hende tillige, da Eiler Bolles modrene Vaaben var Blaa. At Aars-tallet 1534 er urigtigt paa Liigstenen og derfra er gaaet over i Eil. Brock. Antegnelser, er bekjendt.

²⁾ D. Mag. 3 R. 3, 237.

³⁾ Abildgaards Tegning af hans Liigsteen viser en ubekjendt Form af Moderens, Inger Krumstrups Vaaben (Viinranken i Skjoldets høire Side).

⁴⁾ Hun omtales ved Retstrætter og Lehnsbrevenes Revision 1545 (D. Mag. 4 R. 1, 104. 121. 151. 245 og Actst. udg. af S. St. 1. S. 1, 180. 192) og beholdt sin Mands Lehn (ovenf. S. 512).

⁵⁾ Jac Mads. S. 240. Han døde i Kolding den 7de Juli 1578, hvor Hoffet dengang opholdt sig. Han blev Hofsinde 1576, gjorde Reisen til Tydskland med Kongen samme Aar, spores sidste Gang i Hofregnskabet den 2den Juni 1578. (Medd. af Cap. Grundtvig). Naar Stamtavlen tillægger ham en Søn Eiler Mickelsen, maa det ansees for en Misforstaaelse, hvorom nedenfor i 7de Afsnit.

des Huus aabnede sig ogsaa for fremmede, thi da den danske Adelsmand Peder Hansen Litle eller Basse, som var gift i Norge, havde sendt en Datter til Danmark for at opdrages af en Faster i Roeskilde Kloster og denne døde, overtog Fru Susanne Omsorgen for hende og efter at have ladet hende tilbringe et Par Aar hos en Dame i Dalum Kloster, havde hun hende i 9 Aar hos sig, og hun roses særlig for sin Guds frygt og Interesse for Literaturen.¹⁾ Hendes egen Søns Historie kan afgive et lignende Vidnesbyrd: hun sendte ikke sine Sønner i Krigens Skole, men lod den ældste fuldende sin Dannelse ved Udenlandsreise midt under Krigen. Den yngste var kun 15 Aar, da hun døde den 22de Juni 1569. Hun er begravet i Aastrup Kirke, og over begge Ægtefolks Grav foran Alteret i Aastrup Kirke laae forhen en stor Ligsteen, som nu er opsat i Væggen. Den viser 8 Ahner for hver, af hvilke de 8 for Manden ere Gjentagelse af de fra Nørrelyndelse og Qværndrup bekjendte, medens de for Konen vise hen paa ube- kjendte Slægtled i Familierne Bølle og Bild.²⁾

De to Steddøttres Historie vedkommer os ikke her³⁾: de bleve gifte og tilførte deres Mænd deres fædrene Gaarde i Sjælland (Kindholm) og i Fyen (Erholm), medens Sonnen Eiler Brockenhuus arvede, da ogsaa hans Broder døde 1578, baade Nakkebøl og Damsbo. Et inderligt Familieforhold sees at have fundet Sted mellem disse Halvsød-

¹⁾ Jørgen Eriksens Liigprædiken over Elisabeth Pedersdatter Basse Kbh. 1578. Jf. Saml. til det Norske Folks Hist. og Sprog 1, 369—70

²⁾ De ere: Bølle, Bild, Blaa, Knob, Rønnow ell. Passow, Daa, Sandberg, Rosengaard.

³⁾ Besønderligt nok opfører Benzons Stamtavle dem og kalder dem Brockenhuus istedetfor Ravensberg.

skende; thi Eiler Brockenhuus har i sine Antegnelser fulgt dem med stor broderlig Kjærlighed.

Det er nemlig denne Mand, hvis Navn vi saa ofte have nævnet i det Foregaaende, fordi hans Sands for historiske Begivenheder og for hvad der tildrog sig i hans Kreds, bragte ham til at skrive de righoldige Antegnelser i sit Exemplar af Povl Ebers historiske Calendarium, som vi saa ofte have benyttet og som nu endelig fuldstændig og med diplomatisk Noiagtighed ere offentliggjorte i Fyens Stifts litteraire Selskabs Samlinger.¹⁾ Om hans eget Liv indeholde de forholdsviis kun Lidet, skjønt dette meest indskrænkede sig til de hjemlige og huuslige Forhold, mellem hvilke Antegnelserne meest bevæge sig, og navnlig føles Savnet af hans Udtalelse over den Hexepoces, der begyndte i hans Huus paa Nakkebøl, saa at man ikke kan spore, hvorvidt han deelte Troen paa den Troldom, der fik Skyld for Ulykken.

Født den 29de Januar 1548 og oplært efter Tidens Sædvane i Latin og andre Sprog, drog han i sin Ungdom 1565 til Tydskland, hvor han 1567 blev gjort til Væbner af Hertug Barnim af Pommeren. Siden vides Intet om ham, før han 1574 blev gift med Bertha Friis (f. 1549), Datter af Henrik Friis til Ørbeklunde († 1571); deres Bryllup stod i Odense den 1ste August tilligemed hendes Broders, Niels Friis's, og de Nygifte fæstede Bo paa Nakkebøl.²⁾ Hvad Gods hun medbragte i Medgift, som en af

¹⁾ Saml. t. Fyens Historie og Topographie 6te Bind.

²⁾ Der haves endnu et af de Breve, hvori han indbød sine Slægtninge til Brylluppet, nemlig til Fru Berette Bølle, Christen Giøes. (Kgens. Bibl.) At Bertha skulde have været hans Næstsødskendebarn (Saml. t. F. H. o. T. a. St. S. 293) er ikke ganske at tage efter Ordet; thi hendes Bedstemoder Anna Brocken-

Arvingerne til Cantzler Johan Friis's store Efterlædning, vides ikke; men det omtales længe efter hendes Død, hvorledes det blev skiftet særligt mellem hendes Mand og Datteren.¹⁾ Derimod arvede han selv 1582 Herregaarden Hellerup efter sin Moders Søster Karen Bølle, som havde denne Gaard efter sin første Mand Mq. Timann. En Tid havde han bortforpagtet den for 300 Rd., men solgte den tilsidst 1599 til Breide Ranzow.²⁾

I Aaret 1576 var han ligesom Broderen i det store glimrende Følge, hvormed Kong Frederik og hans Dronning gjæstede Hertugen af Meklenborg³⁾: han oplevede der under de daglige Festligheder tvende Tilfælde, som maatte være en alvorlig Advarsel mod de Stores Skjødesynd i de Tider: en pommerisk Herremand døde pludselig i Güstrov som Følge af en Sviir, og Eiler Brockenhuus var den Første, der kom til om Morgenens og fandt ham død i hans Herberg; den næste Nat skete det samme med Bendix v. Ahlefeldt, der havde drukket Velkomst med Kongen og Hertug Ulrick i Bützow: Eiler Br. har antegnet begge Dele;⁴⁾ men om han tog sig den Advarsel, disse Begivenheder indeholdt, til Hjerte, vide vi ikke. Ved Lehnstagelsen i Odense 1580 var han udentvivel tilstede, da hans Gaard i Byen ikke var blandt dem, som Kongen lod udvise til Herberger, fordi Besidderne ikke vare tilsagte til Festen.⁵⁾ Han om-

---

huus var Halvsøster til Eilers Olderfader: han var saaledes Son af hendes Næstsødskendebarn, dog var hun 1 Aar yngre end han. Om deres Bryllup see Antegn. t. 1ste og 8de August 1574.

¹⁾ Smstd. 22de April 1595.

²⁾ Jac. Mads. Vis. S. 99. Antegn. 24de Juni 1598 og 1ste Sept. 1599. Marq. T. eiede den 1547.

³⁾ Han nævnes iblandt de Landsaatter, som fik Besoldning som Hof-sinder fra 29de Mai til 27de Juli 1576.

⁴⁾ Under 25de og 26de Juli 1576.

⁵⁾ Ved. Sim. Od. By 3, 15.

taler saavel den som Prindsens Hylding 1584 i stor Kort-
hed, men den nøiagtige Angivelse af Pladsen synes at vidne
om, at han har været tilstede.¹⁾ Ved Kong Frederiks
Begravelse nævnes han mulig,²⁾ i al Fald var han tilstede
og har ikke undladt at antegne, at der Dagen efter Be-
gravelsen var et Sammenstød mellem Rigsraadet og Adelen
i Roeskilde Domkirke (den bekjendte Reaction mod Udlæn-
dinge og Krav paa større Andeel i Lehnene og forøgede
Privilegier for den almindelige Adel); men han har ikke
antegnet, hvorvidt han selv tog Deel deri, eller hvad han
dømte om Rigsraadets afvisende Svar.³⁾ Ved den unge
Konges Kroning 1596 og Dronningens 1598 var han lige-
ledes tilstede og tog Deel i den Mønstring af Adelen, som
han selv betegner som over al Maade pragtfuld.⁴⁾ Ellers fore-
kommer han ikke i offentlige Anliggender og sjeldent i private
Forretningssager;⁵⁾ men hans huuslige Forhold have givet
hans Historie dens meste Indhold.

Fru Bertha Friis døde allerede 1582, efter at have

¹⁾ Ant. den 3de Mai 1580 og den 27de Juni 1584: »paa S. Albans
Kergaard«, som vistnok kun var det locale Navn for det nye Torv.
Jf. 21de Febr. 1602.

²⁾ Resen S. 360 nævner Eiler Mickelsen Brockenhuus, som
førte Hesten ved en af Fanerne, og da der foruden hans afdøde
Broder ikke kjendes nogen anden Mickel Brockenh. end hans
Farfader, kunde det tænkes, at vor Eiler ved en Feiltagelse er
kaldet efter Bedstefaderen istedetfor Jacobsen, maaskee for at
betegne, at han hørte til Mickels Slægt (den bramstrupske) i
Modsætning til den anden samtidige Eiler Brockenhuus af
Henriks Linie (den søndergaardske).

³⁾ Slange Chst. 4 S. 11 og Schlegel 1, 77. Man seer af Eilers
Antegnelse, at det ikke var »nogle Dage« efter Begravelsen, men
den næste Dag den 6te Juni, at dette skete.

⁴⁾ Ant. 21de Aug. 1596 og Aug. Erik om Kroning, hvor han nævnes
med Laurids Brockenhuus i 7de Geled, som Landadel.

⁵⁾ Paa Ørbek 1585, Arreskov 1586. Saml. t. Fyens II. VI, 223 og
Fund. f. Svendb. Hosp. Hofm. VI, 80.

født en Datter Susanne og tvende andre Børn, som døde tidlig og ligge begravne med hende i Aastrup Kirke.¹⁾ To Aar derefter giftede Eiler Brockenhuis sig igjen med Anna Bille (født 1564), Datter af Jens Bille af Billesholm og Karen Rønnow til Hvidkilde. Dengang stod Brylluppet paa Nakkebøl, hvor de Søndag den 9de August bleve viede «paa Salen», formodentlig den store Riddersal, der optog hele anden Etage og hvis tvende Kaminer endnu vise hans og den første Kones Vaabener.²⁾ Dette Bryllup har endog fundet Omtale i Rigets Historie.³⁾ Paa Gaarden var dengang Jomfru Christence Kruckow; hun havde været hos den afdøde Frue, tildeels vel som beslægtet med hende eller med Eiler selv, der engang sees at have kaldt hende sit Sødskendebarn;⁴⁾ men tildeels vistnok ogsaa efter den Sædvane, at Døttre af den ringere Adel anbragtes i de Stores Huse, for at føres ind i Livet og vel ogsaa for at gjøre Gavn i Huset. Om hendes Forhold ved Brylluppet og senere blev der efter 12 Aars Forløb megen Tale; men naar det i de nyere Fremstillinger almindelig fortælles, at

---

¹⁾ Jac. Mads. Vis. S. 240.

²⁾ Den ene har hans fædrene og mødrene Vaabener, den anden hans og Bertha Friis's fædrene alene.

³⁾ Blandt nogle flere adelige Bryllupper i Aaret 1584, nævnes det af Resen. S. 342. I hans Calendarium har Brudens Broder tilføiet et Velsignelsesønske.

⁴⁾ Hun var Datter af Axel Nielsen Kruckow til Aarslevgaard, hvis første Kone var en Friis, mulig beslægtet med Henrik Friis (Saml. t. F. H. VI, 187); men hun er dog rimeligviis snarere Datter af hans anden Kone Ane Bjelke, som hidtil har været anseet for hans eneste (N. D. Mag. 1, 379, og Lisbet Bryske Slægtb. fol. 221). Man kan derfor vanskelig tro, at dette Slægteskab til hans Kone kunde motivere, at Eiler Brockenhuis selv kalder hende sit Sødskendebarn (i en Dom, der skal omtales nedenfor), og man kan formode et Slægteskab paa hans Moders Side gennem Familien Bølle, som er saa lidet bekjendt.

hun havde gjort sig Haab om selv at blive Fru Berthas Efterfølgerske i Ægteskabet, maae vi bemærke, at denne Fortælling savner al udtrykkelig Hjemmel og endog enhver Antydning i de historiske Actstykker. Hun forlod Nakkebøl, senest vel 1590, da en anden Dame kom der,¹⁾ men mulig allerede før.

Eiler Brockenhuus's Ægteskab med Anna Bille har udentvivl været lykkeligt ved gjensidig Kjærlighed;²⁾ men et tungt Kors hvilede paa deres Samliv. Fru Anna fødte 17 Gange i 14 Aar enten i Utide eller dødfødte Børn eller dog Børn, som døde kort efter Fødslen; og hendes Helbred led naturligviis derunder. Den bedrøvede Fader kunde, da han engang lod sin Moders Liig lægge i en ny Kiste, med Veemod omtale «nogle af sine navnløse Børn», hvilke han lagde i samme Kiste: «Deres Navne ere skrevne i Himlen», og flere Gange har han nedskrevet det Hjertesuk: «Gud husvale os engang efter sin guddommelige Villie!» Haabet skuffedes bestandig, og hverken udenlandske Læger, som han tilkaldte, eller en Badereise, som de foretog 1591, formaaede at styrke den svage Hustru. Da dette Uheld havde gjentaget sig 15 Gange i de første 12 Aar, fik omsider den mørke Tanke Indgang, at Fru Anna var forgjort ved Troldom. Den synes at være kommen udenfra, hvad ogsaa den sildige Fremkomst lader formode. Det var just i Aarene 1589 og 1590, at den ulykkelige Overtro, som igjennem hele det 16de Aarhundrede lader sig spore i Folkelivet blandt Almuen, tog et mægtigt Opsving og lige-

¹⁾ Ant. 3die Dec.

²⁾ Hans Antegnelser om hende aande stedse Kjærlighed. Et lidet Vink tør det være, at han lod sætte en Prydelse paa sin Sognekirke paa deres 10de Aars Bryllupsdag og har antegnet det, 1594 den 9de Aug.

som blev lyst i Kuld og Kjøn af Regjeringen selv og overført paa Begivenheder i det offentlige Liv. I Aaret 1589 bleve ikke mindre end 13 Hexe brændte i Kjøbenhavn, og 1590 bleve de stærke Storme, som hindrede den danske Prindsesses Brudfærd til Skotland og truede Kong Jacobs egen Flaade, i begge Lande eenstemmigen tilskrevet Troldomskunster; Kong Jacob troede fuldt og fast paa dette Uvæsen og skrev selv en Bog derom; Kong Christian deelte bestandig samme Tro.¹⁾ Just i Aaret 1590 var Eiler Brockenhuus og hans Hustru, vistnok i Anledning af det kongelige Bryllup, i Kjøbenhavn, hvor ogsaa hendes Ulykke fulgte hende.²⁾ Men ogsaa i Hjemmet kom den mørke Overtro og dens Autodafeer nærmere til Familien paa Nakkebøl: Fru Annas Sødskendebarn Anna Hardenberg, Datter af Erik Hardenberg og Anna Rønnow, blev 1591 gift med Johan Rud, Lehnsmænd paa Bøvling i Jylland; men i en svag og nedtrykt Tilstand søgte hun tilbage til Forældrenes Huus paa Hagenskov Slot, som kun ligger et Par Miil fra Nakkebøl. Der fødte hun en Søn, som døde det følgende Aar, og faldt selv i en legemlig og sjælelig Sygdomstilstand, i hvilken hendes Melancholi nærmede sig til Sindssvaghed og forenede sig med religiøs Overspændthed.³⁾ I denne Tilstand skrev hun en mærkelig Bog, som endnu er til, skrevet med afvexlende sort og rødt Blæk og anlagt som et Trøsteskrift til hendes Forældre, og i dette Skrift udtaler sig tydelig den Tro, at hun var Gjenstand for en skjult Forfølgelse af Fjender, som «havde venlig Omgjængelse i Ord og Tale, men

¹⁾ Werlauff Antegn. til Holbergs Comedier S. 499 og de der anførte Skrifter.

²⁾ Antegn. fra 12te Marts til 20de Mai 1590.

³⁾ Ved. Sim. Hagenskov Slot S. 53—55 og Ruderne 2, 198 figg. og 200.

Falskhed i Hjertet,» og som med deres Raadgivere paaførte hende sin Skade uden al Skyld og Aarsag. Hendes Ønske, at de maatte blive aabenbarede, begyndte at opfyldes, da i Aaret 1596 den første Mistænkte blev dømt og brændt paa Baag Herreds Thing den 19de Juli i Overværelse af i det mindste 9 Adelsmænd, som det maa antages, at Erik Hardenberg eller Johan Rud havde sammenkaldt dertil. Hun udlagde to Andre, og snart nævnede den Næste, som blev brændt paa det samme Herredsting den 6te Sept., den Adelsdame, som skulde have underkjøbt dem alle, den gamle Enkefru Karen Gyldenstjerne paa Boller, Moder til den i det Foregaaende (S. 508) omtalte Frederik Rosenkrands. Jagten efter Hexene fortsattes i Jylland, og en Syndflod af Stævninger og Processer blev Følgen af den Æresfor nærmelse, der antoges tilføiet den adelige Dame, ved at hendes Navn nævnedes i de Thingsvidner, der optoges; men dette vedkommer os ikke her,¹⁾ medens den hele Begivenhed har sin nærliggende Parallele og visnok sin Andeel i det, der samtidig skete paa Nakkebøl.

Tre Uger efter at hiin første Hex var bleven brændt paa Baag Herredsting, nemlig den 6te Aug. 1596, foregik det første Optrin af det Skuespil, som begyndte paa Nakkebøl. Fru Anna holdt da et Forhør over en gammel Qvinde fra Faaborg (Ouse Lauridses), i Godtfolks Overværelse, men rimeligviis i Eiler Brockenhuus's Fraværelse, saasom han skulde møde til Kroningen i Kjøbenhavn midt i August; i ethvert Tilfælde omtales han ikke ved Forhøret.²⁾ Det blev senere paastaet fra den ene Side, at Kvinden

¹⁾ Det Meste findes i Ved. Sim. Ruderne a. Steder.

²⁾ De tilstedeværende Godtfolk (Adel) har formodentlig været Fru Annas Slægtninge fra Hagenskov eller Hvidkilde.

blev hentet fra Faaborg ud til Gaarden med Eiler Brockenhuus's egen Vogn, men fra den anden Side, at hun var kommen til Gaarden for at bede om Naadsensbrød som den, der havde tjent der i tidligere Dage, og at hun havde opholdt sig der nogen Tid før Forhøret; hvorlænge, er ikke oplyst, ei heller vides, ved hvilke Fortællinger hun havde gjort sig interessant eller mistænkt. Fru Anna gik ud fra samme Forudsætning som Fru Anna Hardenberg og adspurgte hende, «hvem det var, der saaledes havde forgjort hende», og hun havde Svaret paa rede Haand, at det var Jomfru Christence Axelsdatter i Forening med hende selv og tre andre Qvinder. Hun fortalte paa det Nøieste, hvad de havde foretaget sig for 12 Aar siden, den Gang Fru Anna havde Bryllup, for at tilintetgjøre hendes Lykke; hvorledes de om Fredagen før Brylluppet havde maalt Brudesengen og slaaet en Knude paa Maalesnoren, hvorledes de havde lavet et Voxbarn, døbt det og offret med det o. desl., og til Alt havde Hjælp af en Dreng, som var Djævelen, 'og som Christence kaldte Jeronymus;¹⁾ men først og sidst gjentog hun, at det var Jomfru Christence, der havde ført an og taget Deel i Alt, og givet dem Foræringer (rigtignok af den ubetydeligste Værdi) for deres Tjeneste. Man kan være i høieste Grad uvis om, hvorledes man skal forstaae mange af de forunderlige Be-kjendelser, som endnu ere tilovers fra hine Dages Hexe-

¹⁾ I Voxbarnet og Drengen maa man ikke just mene at see haand-gribelige Kjendsgjerninger; thi efter den Tids Forestillinger hørte et Voxbarn saa ubetinget til det, som en Hex maatte have, at Peder Palladius paa et Landemøde 1554 indskjærpede at lade Børnene blotte ved Daaben, «for at ikke Hexene skulde indsmugle deres Voxbørn og faa dem døbte til at drive Troldom.» (Heiberg Pallad. i Th. Tidssk. 4, 2, 175). En Dreng eller en Dukke er Symbolet for Djævelens Opvartning, kaldes ogsaa deres Afgud.

processer; men det kan dog neppe miskjendes, at denne vækker Sandsynlighed for, at Christence Kruckow ved denne Leilighed har givet sin Uvillie over Ægteskabet Luft i ildevarslende Symboler, og at den gamle Qvinde kan have følt sig slaaet i sin Samvittighed, da hun efter 12 Aars Forlob saae den sørgelige Opfyldelse af det onde Ønske: hun bad, at Gud vilde straffe hende og Jomfru Christence for de 15 uskyldige Børn, hun havde taget af Dage. Men det er utroligt, hvad Phantasien i en exalteret Tid kan foregjøgle uvidende Mennesker, naar først Retningen og Formen er angivet, og man maa mindes derom ved at see, hvad et andet Vidne paa et senere Standpunct i denne Sag vidste at føre frem. Thi efterat den førstnævnte Qvinde fra Faaborg var stillet for Sallingherreds Thing den 12te Oct. 1596 og der havde gjentaget sin Bekjendelse og var blevet brændt, holdtes der uden tvivl flere Forhør over Andre¹⁾, af hvilke kun eet, som holdtes den 18de Marts 1597, er bevaret. Det holdtes paa Nakkebøl, denne Gang i Dannemænds Overværelse, over en femte Qvinde, der altsaa maa være udlagt af en af de Andre. Hun begyndte med, at Jomfru Christence («den Djævel, saa faae hun Skam!») havde forført hende, og udsagde derhos, at hun to Gange havde været med hende paa Bloksbjerg, dandset i Ring der, medens Djævelen hentede Viin til dem osv., og ligesom hun stadfæstede og forøgede hvad den Første havde fortalt, navnlig at de satte 3 Kors i Jorden under Fruens Seng, saa vidste hun nu, at Præsten i Aaby var med at nedsætte Voxbarnet under Fru Annas Stol i

---

¹⁾ Dette maa forudsættes, da Christence Kruckow i Febr. 1597 kunde tale om udædiske Kvinders Udsagn. De spores imidlertid ikke i Sagens Gang.

Kirken (han var naturligvis forlængst død), og om det Faaremek, som Fru Anna Torsdagen efter Brylluppet ikke paa Jomfruens Opfordring havde villet drikke og som Jomfru Christence slog bort, vidste hun, «at saa kom Fanden og tog det.» Ogsaa hun blev brændt, og man maa troe, at det i Mellemtiden maa være gaaet de øvrige lige-saa, forsaavidt som de endnu dengang vare ilive; thi det var sagt af den Sidste, at Fru Anna skulde faae sit Helbred igjen, naar alle de, der havde været med at forgjøre hende, vare brændte. Om Jomfru Christence hed det derimod i denne Bekjendelse, at hendes Magt over Fruen allerede var tilintetgjort, da hendes Kunster vare røbede; men Fru Anna selv tør have havt hende særlig i Sigte. Saasnart den første Bekjendelse var aflagt paa Nakkebølen den 6te August og opskrevet for at vedtages til Thing, blev Jomfru Christence allerede den 21de August tilligemed sin Broder (som Værge) indvarslet til at paahøre Qvindens Udsagn paa Salling Herredsting den 12te October, altsaa stævnet til det saakaldte Vedermaalsting. Af hende eller hendes Værge blev det der indrømmet, at hun havde maalt Brudesengen, men intet Mere. For Landstinget, hvor Nævningernes Dom skulde stadfæstes, mødte begge hendes Brødre og fremlagde en Erklæring fra hende, i hvilken hun forklarede at have maalt Fru Annas Brudeseng i den Hensigt at sende Maalet til Rødkilde, for at lade en anden gjøre derefter,¹⁾ og forsvoer og benægtede at vide Noget om hvad de udædiske Qvinder iøvrigt havde udsagt. Imidlertid fandt Landsdommeren det dog saa mistænkeligt, at han i sin Dom af 26de Febr. 1597, hvorved han stad-

¹⁾ Paa Rødkilde holdtes rigtignok ogsaa hendes Broders Bryllup, men dog først over et Aar senere. Eil. Br. Antegn. d. 10de Oct. 1585.

fæstede Herredsthingsdommen, indførte denne Tilstaaelse, idet han dog ikke vilde dømme til Erklæring (Frifindelse?) eller til Skade, men han stillede hendes Sag til Kongens Dom som Adelen's Forum. Uagtet nu ingen indstævnedede hende for denne Domstol, var Sagen ikke dermed tilende; men det blev hende selv eller hendes Part, som fortsatte den og bragte den for Kongens Domstol, ligesom Fru Karen Gyldenstiernes Søn i den samtidige Hexepoces, som ovenfor blev omtalt. Jens Kruckow udtog kgl. Stævning af 5te Oct. 1597 saavel over Landsdommer Gabriel Knudsen som over Eiler Brockenhuus for den Æresfornærmelse, der var tilføiet hans Søster,¹⁾ og begge Sager kom for Herredagen i Juni 1598. Landsdommeren blev frifundet den 15de Juni, uagtet han fastholdt, at hun havde givet en partiel Tilstaaelse, men han urgerede, at han ikke havde dømt, men kun indført det for «en Betænkelse, ikke for en Dom.» Eiler Brockenhuus blev egentlig sagsøgt, fordi han havde givet Jens Kruckow og hans Søster Varsel til at paahøre Vidnesbyrdene ved Salling Herredsting²⁾ og saaledes indirecte sigtet hende for «Ord og Rygte af udædiske Menneskers Mund», uagtet hun var hans nære Slægt. For Herredagen fremlagde Jens K. d. 17 Juni hendes Erklæring, hvori hun forsvoer og benægtede Fortællingen om Voxbarnet, af hvilket heller ikke ved Undersøgelse var fundet noget Spor, og han spurgte Eiler Brockenhuus, om han vilde anklage hans Søster. Eiler indskræn-

¹⁾ D. Mag. 3 R. 1, 52. Man seer af Stævningen, at der lagdes særdeles Vægt paa Fortællingen om Voxbarnet. Af Dateringen fra Bellinge, som var Eiler Kruckows Gaard, kan sees, at begge Brødrene handlede i Forening.

²⁾ Da han den 21de Aug. 1596 var i Kjøbenhavn, kan Indvarslingen kun være skeet ved Andres Foranstaltning.

kede sig til at oplyse det Factiske, og sagde kun, at «om der var Noget om det med Trolddommen, maatte hans Sødskendebarn selv bedst vide.» Han blev frifunden for Jens Kruckows Tiltale og tilgav ogsaa ham, at han havde forulempet ham med Stævningen. Det var et Forlig snarere end en Dom; men Christence kunde dog, da hun 25 Aar efter blev anklaget paany, med Sandhed sige, at hun havde erklæret sig for Kongen og Rigens Raad for disse fyenske Beskyldninger, og der er intet Spør af hvad der senere er fortalt, at hun skulde være bleven advaret, eller at det endog skulde være blevet hende tilkjendegivet, at Sagen kunde optages paa Ny, dersom hun i Fremtiden gjorde sig skyldig i lignende Forhold. Sagens Udgang stemte ganske overeens med den Slutning, som den samtidige Sag fra Hagenskov fik, hvilken Kongen endte med at forlige Johan Rud og Fru Karen Gyldenstjerne, hvis Søn ligeledes havde stævnet Johan Rud for den Fornærmelse, at have agtet paa Troldqvindernes Udsagn om hende.¹⁾ Lovgivningen indeholdt dengang endnu ikke nogen udtrykkelig Bestemmelse om den Brøde at købe eller bruge Hexes Tjeneste som Forordningen af 12te October 1617. Men var end Retssagen saaledes tilende, drog den dog til et senere Tidspunct, som bekjendt, sørgelige Følger efter sig for Christence Kruckow, hvilket imidlertid ikke vedkommer Eiler Brockenhuus's Historie.

Overfor denne hele Række af Begivenheder forholder

¹⁾ Kongen siger dette i et Brev af 9de Juni 1598, Ved. Sim. Ruderne 2, 270. Den Dom, hvortil der formodentlig sigtes, og som maa have omfattet de mange ovennævnte Stævninger, (ovenf. S. 526), kjendes vel ikke, men kan ganske have lydt som Eiler Brockenhuus's af 17de Juni. Men muligt er det ogsaa, at det kan være skeet ved en mere privat Mægling for den forestaaende Kroningsfest.

Eiler Brockenhuus sig i sine Antegnelser, som ovenfor bemærket, aldeles tavs: han omtaler ikke med eet Ord, hverken Christence eller Hexene eller Processerne, og dog har han flere Antegnelser angaaende Familien Kruckow,¹⁾ omtaler Fru Anna, Johan Ruds, og deres Søn paa Hagenskov,²⁾ og har mange Antegnelser om hvad der skete, da han var i Kjøbenhavn til Dronningens Kroning den 11te Juni 1598, i de samme Dage, han selv stod for Kongen og Rigsraadet med Jens Kruckow den 17de Juni: han har hvad der skete den 18de, men ikke den 17de! Ei heller antyder han nogensteds, at hans Kones Svaghed skulde kunne hidrore fra deslige Grunde. Hexeprocesserne havde heller ingen Indflydelse derpaa. Hendes Uheld gjentog sig endnu idetmindste to Gange efter, i Alt altsaa 17 Gange, da man allerede 1596 regnede 15 Børn fordærvede ved Trolddommen,³⁾ og tilsidst havde han den Sorg at see den samme Skjæbne begynde at hjemsøge hans Datter af første Ægteskab paa Hvidkilde.⁴⁾

At deslige Sorger maatte kaste en mørk Skygge over mangan Time i hans Liv, er vel en Selvfølge; men iøvrigt bærer det, som det synes, forherskende Præget af en livsglad Færd i Slægts og Venners Kreds under en til de private Anliggender indskrænket Virksomhed, der har sat sig mange Minder. For sin Sognekirke Vester Aaby var han ene Kirkevæрге, bemærker Biskop Jac. Madsen; han udvidede den med en Tilbygning, hvori han indrettede sin

¹⁾ Saasom 10de Oct. 1595 og 4de Juli 1596.

²⁾ 15de Sept. 1592 og 17de Juni 1593.

³⁾ Ant. 9de Jan. 1597 og 10de April 1598. Det er altsaa urigtigt, naar Historikerne blive staaende ved det lavere Tal, fordi det alene forekommer i Bekjendelsen af 1596. (D. H. IV og Saml. t. F. H. VI, 294).

⁴⁾ Ant. 1ste Juli 1599, 4de August 1600 og 7de Sept. 1602.

Familiebegravelse; han forhøiede Kirken, udstyrede den med en ny Altertavle og Prædikestol og prydede den med et Spiir o. m., og dette gjorde han «paa Love», uagtet han ikke havde Patronatsret.¹⁾ I St. Knuds Kirkes trange Dage, da Biskoppen maatte søge Hjælp til den fra alle Kanter, gav Eiler Brockenhuus den største Gave, idet han 1591 paa Biskoppens Anmodning ene bekostede en ny Prædikestol.²⁾ Hans Moders Søster Karen Bølle, Lave Urnes Enke, var der begravet 1582 ved sin Mands Side. Derfor satte han ogsaa en Inscription tilligemed Prædikestolen, der antyder en viid Betydning, som han tillagde dette Minde; thi den siger, at han har bekostet dette Mindesmærke «Gud og hans hellige Ord til Ære, sin kjære Moders Søster, sine Hustruer, Born og Venner til en christelig og ærlig Aminselse.»³⁾ Paa Nakkebøl selv opførte han 1584 udenfor Porten en Bygning, som synes at have været en fritstaaende Portbygning med en Sal ovenpaa, og her satte han en Indskrift, hvori han indtrængende indbyder sine Venner, Mænd og Kvinder, til ikke at drage hans Dør forbi.⁴⁾ Aarstallet tyder paa hans andet Bryllup, saaat det mulig har været den Sal, hvilken Troldqvinden meente 1596, da hun fortalte, at de slog Knuden, medens Vielsen foregik paa Salen; i ethvert Tilfælde blev den brugt til Vielse 1594, da Biskoppen viede Datteren Susanne og Marcus Bille, og en glimrende Fest holdtes paa Gaarden, til hvilken Prindsen (Kong Christian) selv indfandt sig og med hvilken to

¹⁾ Visitatsb. S. 240, 236. Han omtales ogsaa S. 252, 262, 234 og 99. Spiret blev reist 1594. (Ovenf. S. 524).

²⁾ Smst. S. 31 og Mumme. St. Kn. K. S. 22 og 240. Den blev gjort paa Nakkebøl og kostede 150 Joack. Daler.

³⁾ Mumme a. St. 240.

⁴⁾ Dette Vers er meddeelt i Jac. Mads. Vis. a. St. Bygningen er forlængst forsvunden.

Præsters Bryllup blev forbundet.¹⁾ Ogsaa flere andre Træk tyde paa en Gjæstfrihed, der gik vidt: fyrstelige Besøg og udenlandske Adelsmænd omtales,²⁾ og hans Antegnelser selv forudsætte baade den levende Interesse for Dagens Begivenheder i en viid Kreds og en vittløftig Bekjendtskabskreds med dertil svarende Correspondance.³⁾

Eiler Brockenhuus døde 1602, altsaa i en Alder af kun 54 Aar. Han ligger begravet i Aaby Kirke, hvor han allerede 1589 havde ladet lægge den pragtfulde Liigsteen over sig selv og begge sine Hustruer, som nu forefindes indmuret bag Alteret. Den har 8 Vaaben for hver, men har aldrig faaet de manglende Data om hans og den sidste Kones Død.⁴⁾ Man veed derfor ikke engang hans Dødsdag, som har antegnet saamange Andres; men hans Antegnelser slutte med 15de Oct. 1602. Han efterlod en betydelig Gjæld, skjønt han 1599 havde solgt Hellerup; hans Enke solgte formodentlig strax Damsbo til Hans Povisk, og derhos afstod hun Nakkebøl til sin Broder Marcus Bille, der tillige var hendes Svigersøn som den, der var gift med Eiler Brockenhuus's Datter Susanne af første Ægteskab.⁵⁾

¹⁾ Smstd. og Gjessing Jubell. 2, 2, 151.

²⁾ F. E. 21de Mai 1602. Jac. Mads. S. 252.

³⁾ Til de Bemærkninger om Kilden for hans Antegnelser, som allerede ere gjorte med al Foie, (Saml. t. F. Hist. VI, 297) skal jeg kun foie den, at Antegnelsernes Magerhed i det Fjerdingaar, han var udenlands, (Ant. 24de Ap. 1591 fgg.) er et Vidnesbyrd om, at egen Deeltagelse og en levende Correspondance har været ham en Hovedkilde: ikke engang hans Kones Cousinses Bryllup med Johan Rud, som faldt i den Tid, har fundet Plads i hans Calender, hvor hendes Barns Fødsel og Død og Begravelse ikke savnes i de næste Aar.

⁴⁾ Den er af sort Steen, udmærket Arbeide og er tegnet af Abildgaard. Vaabnene give intet Nyt.

⁵⁾ Ved. Sim. Rugd. 2, 1, 99 og D. Herregd. IV.

Da der kun var denne Datter ilive af Eilers mange Børn, uddøde denne anden Linie af de Bramstrup Brockenhuser med ham, omtrent paa samme Tid, som Linien paa Egeskov uddøde (1604). Hans Datter Susanne døde allerede 1606 og efterlod kun en Søn og en Datter; men gjennem denne, som Eiler Br. saae fødes 1598, blev han i fjerde Led Stamfader til Jomfru Karen Brahe (1653—1736), der har bragt hans Antegnelser gjennem sit Bibliothek i Odense Frøkenkloster til Efterverden og deri sikkert ham det varigste Minde.

Fru A. Bille oplevede uagtet al sin Svaghed og Sorg en høi Alder; thi hun nævnes endnu 1638¹⁾ og blev altsaa idetmindste 74 Aar gammel, og hun maa endog antages for at have havt en kraftig Alderdom.²⁾ Hun kjæmpede udentvivel ærligt for at betale sin Mands Gjæld, og havde endnu i Aaret 1638 saameget Jordegods, at hun ved Rustningen blev sat for 571 Tdr. Hartkorn; men ellers vil man forgjæves søge efter Lyspuncter i hendes Liv, saavidt det kjendes.³⁾ Hun laae 1630 i Proces med sin Broder om Nakkebøl; efter hans Død 1631 skal Sønnen Eiler Bille

¹⁾ I Adelsens Taxation i Ved. Sim. Jørgen Brahe S. 151.

²⁾ Noget af det Sidste, der vides om hende af Salling Herreds Thingbog 1637, angaaer to Reiser, hun havde foretaget til Svendborg og til Nybølle: et Par af hendes Bonders Opsætsighed og Unddragelse fra deres Ægtpligt lod hun nemlig da paatale for Retten. (Medd. af Hr. Skolelærer Jørgensen).

³⁾ At hun skulde have strakt sin Driftighed ud over Andres Anliggender og derved paadraget sin Broder Kongens Uvillie, som det fortælles i Molbechs Chst. 4 Breve S. 101, Note 2, beroer vistnok paa en Misforstaaelse; thi Kongen klager vel i sit Brev 1621 over, at Marcus Bille, som 1618 havde faaet Rugaards Lehn, lod «Søsteren, som han haver hos sig, regjere Lehnet mere end han»; men ved denne Søster turde man snarere tænke paa den ugifte gamle Jomfru Birthe Bille end paa Fru Ane, der boede paa Nakkebøl.

(† 1649) have eiet det tilligemed Hvidkilde; men hun boede der dog og kaldes i de mange Processer, hun havde med sine Bønder, Fru Ane til Nakkebøl. Hendes Død er intetsteds antegnet. Det er overhovedet meget Lidet, der kan siges om hende,¹⁾ og det kan kun være en nærliggende Formodning, at hun har bevaret den Stemning, som Troen paa Menneskers Ondskab havde vakt i hendes yngre Dage. Med dette Sind har hun formodentlig seet paa Christence Kruckows Ulykke, i det mindste gjorde hun Intet for at afværge den, da hun af Kongen blev opfordret til at tage Deel i hendes Sag 1621; hun fremsendte de to Forhør fra 1596 og 97, som hun havde bevaret. Denne Sag ligger imidlertid udenfor Brockenhusernes Historie, og vi slutte saaledes her med de Bramstrup Brockenhuser, for at give de øvrige Grupper Historie i næste Bind.

---

¹⁾ De to eneste Noticer om hende i Jac. Mads. Visitatsb. (S. 263 og 227) angaae chronique scandaleuse; den ene Gang angav hun en Degns Forseelse, som Eiler Br. bad for; den anden Gang fortalte hun Noget om en Præst, som fralagde sig hendes Paasagn.

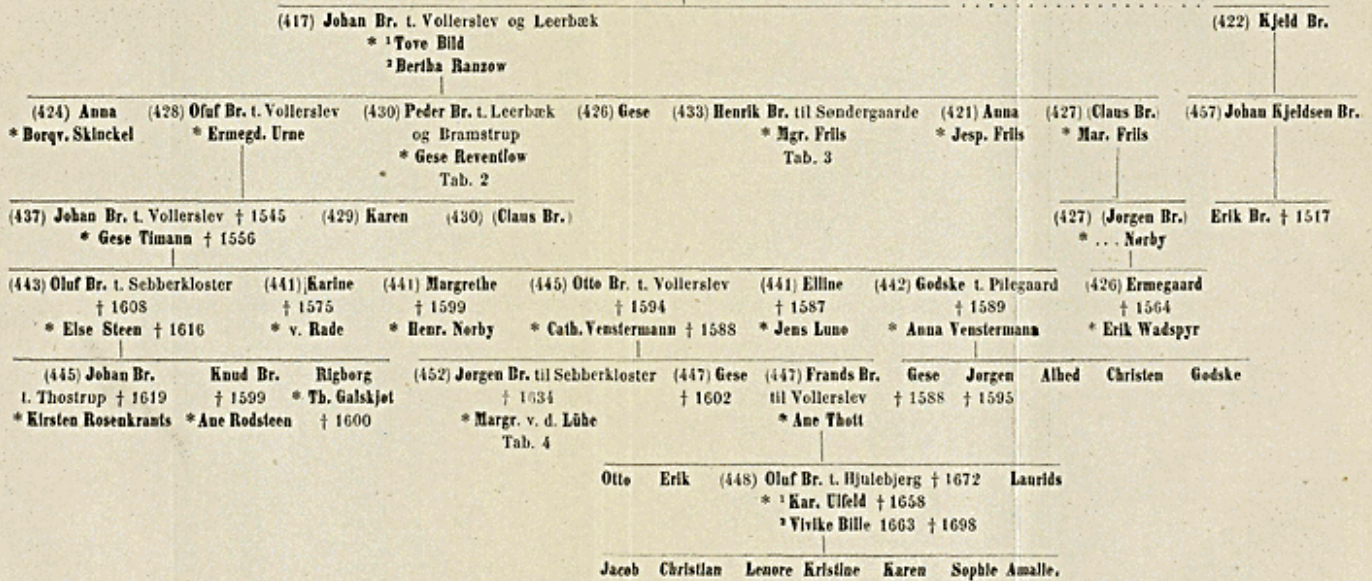
Anm. De Stamtavler, som her tilføies i Henhold til disse Undersøgelser, ville tillige kunne tjene til Register, idet Sidetallet er anført ved hvert Navn; men forsaavidtsom der ved nogle henvises til 7de Afsnit, menes derved, at deres Historie vil findes i den følgende Deel under den Gruppe, der indbefatter de spredte eller enkeltstaaende Slægter og Personer.

Tab. 1.

(418) ... **Brockenhuus**

* (A.) Ahlefeldt

Tab. 2.

(430) Peder Brockenhuus

til Leerbæk og Bramstrup

* Gese Reventlov

(455) Johan Br. t. Leerbæk † 1512 * Ane Juell	(466) Mickel' Br. t. Bramstrup † 1555 * Karen Lykke	(7de Afsn.) Otto Br. * Ane Gjordsen	Lave Br. (Thomas) 1519	Jacob Br. ?	Erik Br. † 1529					
(456) Johan Br. t. Leerbæk † 1587 * Soph. Skeel † 1602	(475) Peder Br. † 1547	(480) Frands Br. t. Egeskov † 1569 * Anna Tinhuus	(476) Jørgen Br. † 1569 * A. Styge	(477) Lave Br. † 1569 * A. Styge	(475) Gese † 1599 * Er. Bille	(511) Jacob Br. t. Nakkebol † 1677 * Susanne Bolle † 1569	(7de Afsn.) Lave † 1564	Andreas	Otto	
(462) Kjeld Br. t. Leerbæk † 1616 * Edel Ulfeldt	Karen † 1612 * Otto Krag	Albert Karon Kjeld Peder	(493) Dorthe † 1598	(494) Laurids Br. t. Bramstrup † 1604 * Karen Skram † 1625	(520) Eller Br. t. Nakkebol † 1602 * Berthe Frils † 1582 * Anna Bille	(518) Mickel Br. † 1578				
(463) Just Br. † 1626	(463) Johan Br. † 1648 * Helvig Bille † 1674	(463) Niels † 1611?	Frands † 1580 (Simon)	(502) Ane † 1658 * Henn. Walkendorf	(501) Elsebet † 1606 * Corf. Ulfeld	Birgitte † 1657 * Jac. Ulfeld	(502) Rigborg † 1641	(510) Karen († 1618) * Hans Povisk	Margrethe † 1582	(533) Susanne † 1606 * Marcus Bille
(465) Erik Br. til Leerbæk † 1677 * Ing. Parsbjerg	(464) Edele † 1662 * Knud Urne	Sophie † 1644								
Johan Br.	Johanne.									